

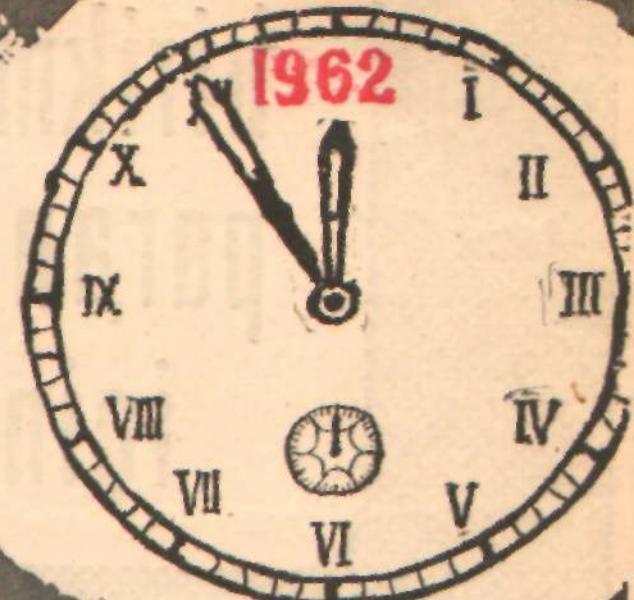
YÖN

HAFTALIK GAZETE

HUZURSUZ
YIL: 1961

DÜNYA
BANKASININ
GİZLİ
RAPORU

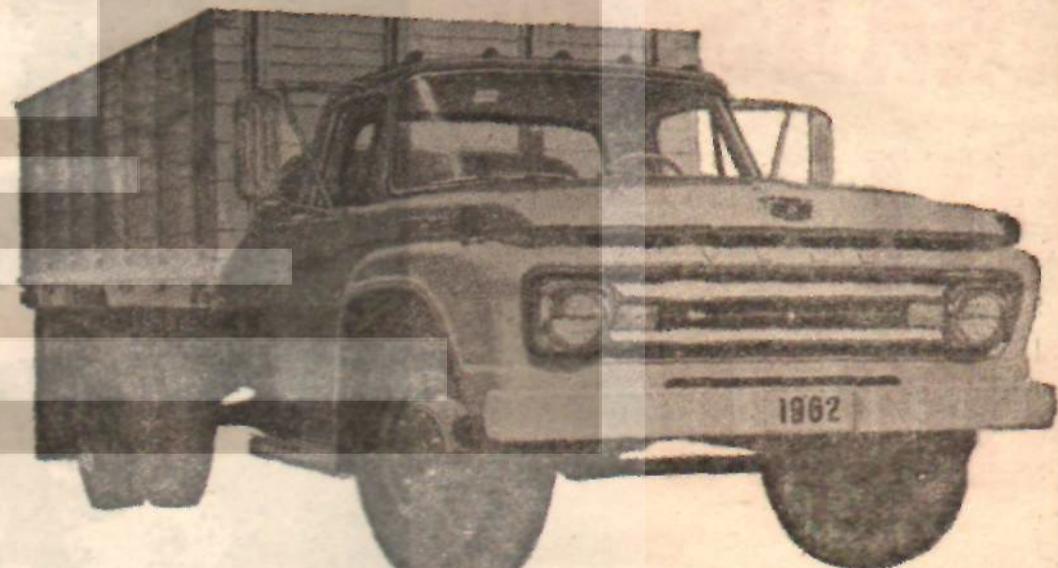
MEMUR TÜSİAD
SENDİKASI

birikmiş
paranız
için

YAPI
ve
KREDİ
BANKASI

FORD
F-600
5-6 TONLUK

HER TÜRLÜ YOLDA
PARANIZIN TAM KARSILIĞIDIR

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAARRÜH ETMİSTİR)

İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü: DOĞAN AVCIOĞLU

IDAREHANE: ATATÜRK BULVARI 137/8
BAKANLIKLAR — ANKARA.
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollaşenar
sokağı 32 Cağaloğlu. Telefon 22 93 15 ★ Dizilipli
basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık
T.A.S. — İSTANBUL.

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 58 T.L., altı aylık
(26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı)
12:50 T.L.'dir. Öğretmen ve öğrencilere indirimli
abone türfesi: Yıllık 48 T.L., altı aylık 20 T.L.,
Üç aylık 10 T.L.'dir.

Okumanız gereken
önemli bir kitap

SOSYALİZM NEDİR?

Yazar: Atilla TOKATLI

Fiyat: 3 LIRA

«Sosyalizm Nedir?» kitabından birkaç bölüm:

Ütopik sosyalizm — Bilimsel sosyalizm — Üretim bağıntılıları — İlk insanlardan kapitalizme geçiş — Kölelik — Köleci toplumda — Üretim bağıntılıları — Kapitalizmde ekonomik görüşler — Değer ölçüsü para — Kapitalist işbirliği — Sermaye ve artikdeğer — Sermaye birikimi — Kapitalizm çağında ekonomik görüşler — Klasyik ekonominin soysuzlaşması — Sosyalist doktrinler v.b...

Şu adresten ödemeli olarak isteyebilirsiniz:

Düşün Yayınevi - Cağaloğlu

Nuruosmaniye, Gazi Sinan Paşa Sok. No. 1
ISTANBUL

YÖN —

YÖN — 5

BAKİŞ

HUZUR

Huzur diyoruz, huzur istiyoruz. Kuralamayacağı korkusuya, sırı kuralabildiği için sevindigimiz Hükümetten huzur getirmesini bekliyoruz. Hükümet de, «Huzur Hükümeti» olacağımı söylüyor.

Beklenen huzur gelecek mi? Sanmıyoruz.

Bu hükümete yanılmayı çok isterdim. Zira, mevcut şartlar altında bugünkü Hükümet desteklenen tek çıkış yol olduğunu şahsen inanıyoruz. Hükümetle birlikte, rejimin de hüviyetine kaybetmesinden ve sosyal gidiş durdurmaya çalışan bir idarenin iş başına gelmesinden endişe ediyoruz. Memleketimizde bir türlü gelişip serpilemeyen fikir hürriyetinin tamamıyla bogulmasından korkuyoruz.

Zihinlerdeki istifhamı açıkça ortaya koymak lazımdır: Sessiz yürüyüşlerle ortaya çıkan içi hareketleri, gecekonduların büyük şehirleri muhasara etmesi ve aşıylığın sağlanmasındaki güçlüklerin gittikçe artması, bir takım insanları endişeye düşürebilir. Anayasaya sağılanan çeşitli hürriyetleri ortadan kaldırınmak panasına da olsa, mal emniyetini koruma endişesi ön plâna çıkabilir. Devrimci kuvvetlerin dağınık ve fikri bakımından hazırlıksız bulunduğu bir devrede, bu endişemin otoriter bir idareye yol açması en kuvvetli ihtimaldir.

Şehirlere akını gecekonduları yıkmakla, fikir hürriyetini ve içi hareketlerini yasaclarla durdurmaya kalkışacak bir idarenin uzun vadede başarıya ulaşmasına imkân yoktur. Fakat böyle bir idarenin yapacağı tahribat korkunç olabilir.

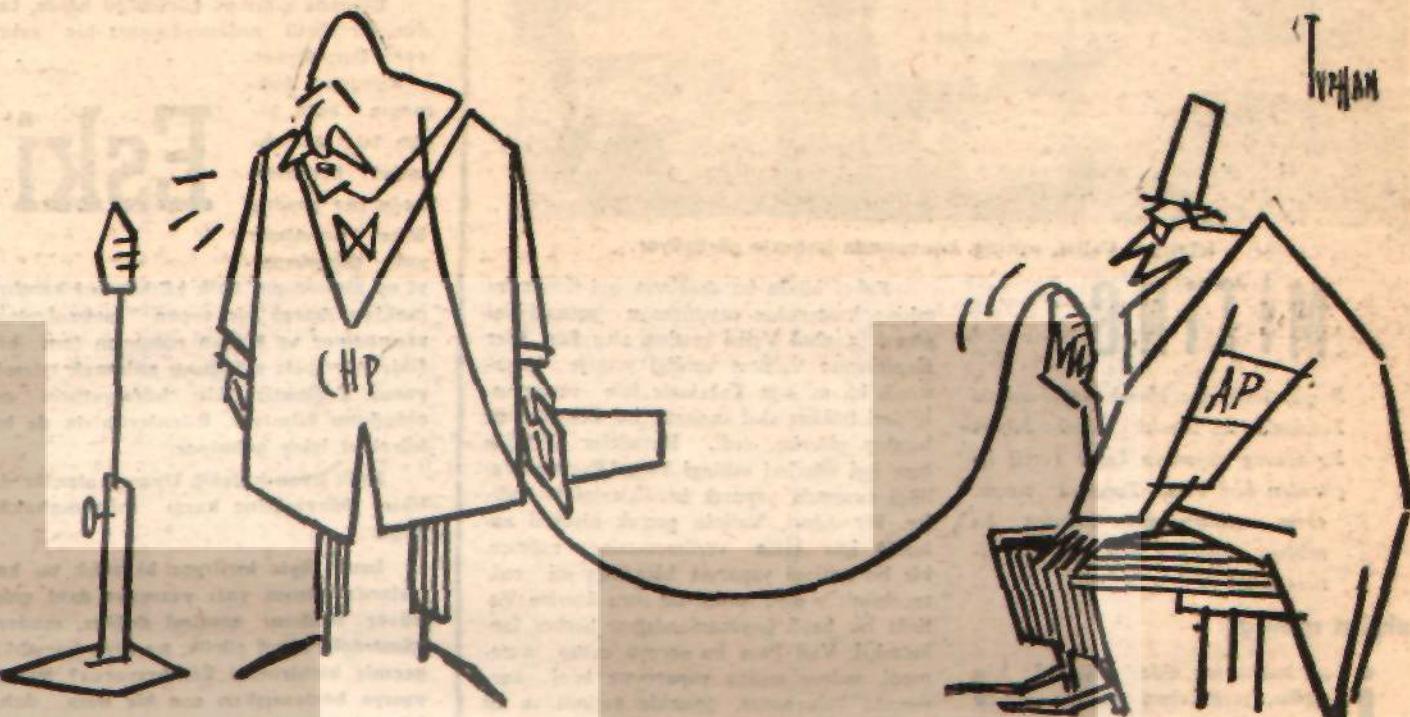
Sosyal gidiş kaba kuvvette durdurmaya çalışabilecek bir idarenin iş başına gelmesi ihtiyalî, bugünkü Hükümet desteklemek için yeter sebeptir. Bununla beraber Hükümetin beklenen huzuru getirebileceğini sanmıyoruz.

Hükümet, «satıhta kalan bir huzurun peşindedir. Bu, kütüklere inmeyen, sosyal davranışları cesaretle ele almakta kaçan muhafazakâr bir huzur anlayışıdır. Sürgündeki ağaların geri dönmesi, Kayseridekilerin affer, ordunun endişelerinin giderilmesi, özel sektörde güven vermeye çalışılması, egeginin yaralarının sarılması, bu huzur anlayışının temel unsurlarıdır.

Geçmişin yaraları sarılmış demiyorum. Fakat satıhta kalan bu huzur anlayışının, satıhta kalan bir huzuru bile sağlayacağından şüphe ediyoruz: Kayseri affer neyi değiştirir ki? Olsa olsa, «affı sağlamak için İnnönen ile birleşik» gereğiyle koalisyonu katılanların elinden bir mazereti kaldırır. İş hayatını canlandırmak maksadıyla girişilecek ölçülü bir enflasyon politikası, mağaz ve ücretlerdeki artışlar, öulenmeye çalışıldığına göre, memnunietsizlikleri nasıl azaltılır? Mevcut adaletsizlikleri nasıl giderbilir? Huzursuzluk sürüp gittikçe de, parlamento dışı kuvvetlerin yarıştırılmasına aşıkardır.

Yeni Türkiye

Meselenin kökü sosyal huzursuzluktur. Türkiye artık eski Türkiye değildir. Nüfus hızla artmaktadır. Esiden doğum nisbetleri kadar, ölümler de yükseltti. Nüfus artışı yavaştı. Şimdi ölüm nisbetleri düşmüştür, buna karşılık doğum nisbetleri değişmemiştir, bu

yıldızın nüfus hızla coğalmaya başlamıştır. Ekime elverişli toprakların kalmaması, biraz da makineleşme dolayısıyla, köyden şehre akın hızlanmıştır.

Nüfus artışının ve şehirlere akının hızlandığı bir devrede, kütüklere daha yüksek bir hayat seviyesine erişmenin mümkün olduğunu anlımış, tevekküllerin yerini, kalkınma ve refah talepleri almıştır. Batı dünyasında açılmamız ve iş yardımının araması, Batı hayat seviyesi ile aramızda mevcut uçurumu ortaya koymustur. Bu yıldızın geniş kütüklere ve aydın, fakirliği ve gelir bölüşümündeki adaletsizlikleri, eskisinden daha az misamaha ile karşılamaktadır.

Bu maddî ve manevî değişiklikler, sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı zaruri kılmaktadır. Fakat geçmiş hükümetler sosyal ve iktisadi alanda tam bir aciz göstermişler, bu da duyulan memnunietsizliği ve huzursuzluğu artırmıştır.

Üzerinde henüz ciddî bir araştırma yapılmayan 27 Mayıs hareketinin temel sebebi bu olsa gerektir. Yoksa, iddia edildiği gibi, bir iki insanın samimiyetiziliği ve Anayasayı yetersizliği değil.

Sosyal huzursuzluk

Gittikçe şiddetlenen sosyal huzursuzluga çare bulmadıkça, beklenen huzur gelmeyecektir. Huzur, gelleğindeki adaletsizliklerin giderilmesini ve istihsal seviyesinin hızla artırmamasını gerektirecektir. Bu da ancak köklü reformlarla mümkünündür.

Hereseden önce, bugünkü cılız ve adaletsiz vergi sistemi A'dan Z'ye kadar değiştirmek şarttır. Bu da Vergi Reform Komisyonunun taviznamesiyle sağlanamaz. Vergi sistemimizde, devlet gelirlerini geniş çapta artıracak ve sosyal adaleti sağlayacak bir lâtilâle ibiliyâq vardır.

Ziraat alanında bir hamle yapabilmemiz ilk şartı, ziraat yapıyı, istihsal artırıacak tarza değiştirmek ve çiftçiye teşkilatlandırmaktır. Bu anlamda bir ziraat reform yoluyla gidişmedikçe, ziraat kendinden beklenen veremeyecektir.

Arsa durumu da farklı değildir. Devletin bir arsa politikası olmadıkça ve arsa spekülatyonunun kökü kazınmadıkça mesken po-

litikasından bahsetmek milleti aldatmaktan başka bir şey değildir.

Ziraat pazarları organize edilerek mutavassit saltanatına son verilmelidir, çiftçinin korundugu söylemek gillünctür. Çok kötü işleyen tictret şebekesi için de durum aynıdır.

Bu reformlar elbette bugünden yarına gerçekleştirilemez. Herseyden önce reformların zeminini yaratmak lazımdır. Bu da Hükümetin meseleleri cesaretle ele almasına, Parlamento ve halk eşkıarma gerçekleri açıklamasına bağlıdır. Hattâ daha gerilere gitmek gerekdir. Hiç değilse ikilâda namzet ciddî siyasi teşekkülerin, mühalifet yıllarında, görülgelerini tesbit etmesi beklenirdi. Ne var ki mühalifet heyecanıyla bunlar yapılmamış, tam bir fiksizlik içinde hazırlıksız iktidara gelinmiştir. Fransız mukavemet hareketinin, Almanlara karşı bir ölümcül savaşı yaparken, programını ortaya koyduğunu, zaferden sonra hemen bu programı gerçekleştirdiğini hatırlamamak imkânsızdır.

Bu fikri hazırlık yapılmadığı için bugünkü Hükümet, ne teknik organlarından gerektiği gibi faydalananabilecektir, ne de halkın önune ciddî bir programla çıkabilecektedir. Hattâ gerekli reformların lâfûndan bile kaçınılmaktadır. Hükümet programı, iktidârin cetin meselelerin çözülmemesinde ne derece hazırlıksız olduğunu gösteren bir vesikadır. Program, madalyonun bir yüzüne saklayarak, işin tâlis tarafını göstermekle yetinen bir seçim beyannamesinden ibaretidir. Yeni bülige ise, Hükümet programında yer alan tâlis sözlerin acele tekzibinden ibaretidir.

Bu durumda, yeni idarecilerimizin nisbeten daha ihtiyatlı ve az çok plânlı bir şekilde olmakla beraber, Menderes devrinin iktisadi ve sosyal politikasını uygulamak

zorunda kalmalarından korkulur. Gerekli reformlardan kaçınarak, hafiften bir enflasyon ve kredi genişlemesiyle iş hayatını hızlandırmayı deneyecek olan bu politikanın meyvelerini yakında göreceğiz...

Bununla beraber, Hükümete karşı fazla haksızlık etmemek gereklidir. Mevcut şartlar altında, daha fazlasını límit etmek, hayâle kapılınmak olacaktır. Zira memleket gerçekleri ile bu gerçeklerden haberdar olmamız arasında, kapatılması çok zaman isteyen bir mesafe vardır. Bu mesafe yüzündendir ki, Plânlama Teşkilâtı uzmanları bile, plâna dayanacağı ana görüşleri açıklayan, «Kalkınma Stratejisîs adlı dokümdânda, yapılması gereklî reformları müşhem bir şekilde ortaya koymuşlar, çeşitli tâvâzlerle reformcu fikirleri hasifletmeye çalışmışlardır. Biraz cesur fikirlerin, Hükümette ve Parlamentoda, büyük tepkiler yaratacağı korkusun, uzmanları ister istemez bu yola itmektedir. Gerçekten, hızlı bir iktisadi kalkınmanın ve sosyal adaletin temelini sağlam bir şekilde atacak olan çeşitli reformların Hükümet tarafından ele alınması, ele alınsa bile mahiyeti değişmeden parlamentodan geçmesi şimdilik uzak bir hayâl olarak gözükmevidir. Halbuki hızlı bir iktisadi kalkınma için, memleketin sosyal ve ekonomik yapısını değiştirecek reformlara ihtiyaç vardır. Bu reformlar yapılmadıkça, huzur, mesut bir azınlığın huzuru olmaktan öteye gidemeyecekler. Hükümet ise bu reformları hazır değildir. Koalisyonun yarattığı zorluklara, parlamentonun kompozisyonu itibarıyle改革ları benimsenmesindeki güçlük de ekenince «sosyal adalet içinde hızla kalkınma» sloganı boş bir lâtan ibaret kalmaktadır...

Bu durunda, Tanrı'nın lütfuya mahsusun ve Sam Ameancın cömertliği ile diş yaradının bol olmasına dua etmekten başka çağrı yoktur. Sosyal huzursuzluğun tahammüllü hundurlarını aşmaması, ancak böyle önlenebilicektir.

Doğan Avcioğlu

İstanbul Valisi, miting konusunda İşçilerle görüşüyor.

Miting

Sosyal haklarını almak maksadıyla Taksim'de 31 Aralık günü büyük bir miting yapmaya karar veren İşçilerden biri Vali Turgut'a sordu: «Ezin verilmemesine rağmen bu mitingi yaparsak bize ateg mi etireceksiniz?»

Taksim mitingi

Işçi haklarının elde edilmesi için işçiler, yetkililerin yıllarca süren oyalamalarından sonra nihayet harekete geçmeye karar vermişlerdir. İkinci Cumhuriyetin Anayasası için yapılan referandum propagandaları sırasında yayılan afişler, birçok sendikasın duvarlarında hâlâ asılı durmaktadır. Bu afişlerde, topaksız köylüye toprak, işçiye grev, diye yazıldı. Fakat yeni Anayasada yer alan grev hakkı ve daha birçok temel işçi haklarının ne zaman kanunlaşacağı belli değildi.

İkinci Cumhuriyet'e onu yeni Anayasına büyük güven besleyen işçi liderlerin işçiler tarafından şimdi sıkıştırılmaktadır. İşçiler, «1946'dan beri yetkililerin sözlerine inanmamızı istediniz. Bekledik, sonra adatlılığımızı anladık. Fakat ikinci Anayasada, temel işçi haklarının yer alıp gerçekleşeceğini söylediğiniz halde biz durumumuzda bir değişiklik görmüyoruz» diye, liderlerine karşı cephe almaya başlıdalar. Bu durum karşısında işçi haklarının kanunlaşabilmesi için, işçilerin kuvvetli olduklarını göstermek ve halk oyunu kazanmaktan başka çıkar yolları yoktu. Nitekim sendika liderleri de bu gerçeği anlamış görünüyor. Hükümet kurulmadan önce İstanbul İşi Sendikaları Birliği'nin yapmayı kararlaştırduğu miting, o zaman Örfi İdare tarafından önlendi. Bu miting yüzünden birçok sendika liderinin ifadesi alınmış, resmi makamlarca soruya cevaplmıştı. Fakat şimdi şartlar biraz değişti. Memlekette olaganüstü haller sona ermiş, normal bir sivil idare kurulmuş. Anaya işlemeye başlamıştı. Öğrenciler ve halk çeşitli dileklerini daha fazla duyurabilmek ve taraftar toplamak için sık sık gösteri yürüyüşü yapıyordu. İşçiler de bu yolu denecek kararnameydi. Fakat İstanbul Valisi aynı fikirde değildi. Hattâ işçilerin gösteri yapmaya hakları olduğunu kabul eden Çalışma Bakanı Büyükelçi Ecevit bile işçileri bu gösteriden vazgeçirmeye çalıdı.

Aşina bakılırsa İstanbul Valisi Turgut Paşa da işçileri derdin anlıyordu. Hattâ belki onların miting yapmalarının bile aleyhinde değildi. Yalnız Valinin ufacık bir parti vardı. O da, bu mitingenin, şehrin merkezinde değil de, dışında yapılması idi. Vali Paşa Taksim mitinginden işçileri vazgeçirmek için bin dereden su getirdi. Önce, trafiği ileri sürdü. Taksimde miting yapılrsa trafik ıksardı. Kendi tâbiri ile miting Taksimde yapılınca «enfarktüs» olurdu. İşçiler, trafiğin pekâlâ áýarlanabileceğini söyleyince, Vali Paşa bu defa da başka bir engel ortaya çıkardı. Bilindiği gibi meşhur 6-7 Eylül olayları Taksimde yapılan bir mitinge başlamıştı. Bu yüzden Taksim, böyle mitingler için tehlikeli bir yerdî. Hem sonra, kötü niyetlerin bu mitinge sizması ve işçileri kısırtması tehlikesi de vardı.

ÇETİN ALTAN

GEÇEN gün Ingiltere Büyük Elçisi'nin verdiği özel bir yemekte Ünlü bir yazar:

— Ismet Paşa 1945'de Marmara'ya maya attı, yoğurt olacak diye hâlâ bekliyor, diyor.

Başka bir Ünlü yazar:

— Ben artık ümidi kestim, dedi. Çığneno giñene gürültüğü halde, tadım bir türlü anlamadığımız bir sakız var: Demokrasi.

Kusura bakmayın ama bizim bu demokrasiyi benimsenmeğe her seyden önce niyetimiz yok; demokrasayı oy almak için halkın kültürlerini kandırmaktan ibaret bir seçim mekanızması zannediyor ve bunun ruhunun tam bir fikir hürriyeti olduğunu anlamak istemiyor. Çoğuımız fikir hürriyetinin ne olduğunu bilmiyor. Bilenlerimizin de bu hürriyet işine gelmiyor.

Halk uyruk değil. Uyanık olanlar da fikir hürriyetine karşı müsamahakar değil.

İnsan böyle kırılıyor ki artık bu konularda canım yazı yazmayı dahi çekmiyor. Madem samimi değiliz, madem içimizdeki niyet cürük, ne diye karşılıkla geçmiş birbirimizi kandırıyoruz? Neyse, yaziya baslamışken son bir defa daha tekrarlıyalım:

— Demokrasi coğunluğun arzusu kadar azınlık da teminatıdır.

Toplumun içindeki mutlu bir azınlık, gerçeklerin coğunluktan daha çabuk görür. Önce toplum bu gerçekleri yadigar, hattâ inkâr eder. Onun ataletine her yeni fikir ters gelir. Fakat zamanla bu fikirlerde bâlik gerekeler olduğu anlaşırlar ve toplum tarafından da yavaş yavaş benimsenir. Bir memlekette fikirlerle böyle olur. Demokrasının en büyük fâviyesi, toplumu daima ileriye götürmen bir motor mahivindedeki o mutlu azınlık teminatı tutması, ona da konuşmak için hürriyet tanımazdır.

Bizde mevcut düzen içinde mesut olanlar, toplumu daha ileriye götürerek yeni fikirlere karşı demokrasinin parti olan bu hürriyeti tanımak istemiyorlar. Birbir türü bahane buluyorlar. Ve devam eder.

mokrasiyi tüm olarak değil, kendi işlerine geldiği kadar kabul etmek istiyorlar.

2 - Demokrasi diye bir fikir yoktur. Birbirine zıt fikirlerin bir arada bulunması kendiliğinden yaratır demokrasiyi....

Ben bir prensibe inanırım. Bu prensibin doğruluğunu isbat uğraşırım. Bir başkası, başka bir prensibe inanır, o prensibin doğruluğunu isbat uğraşır. Bu zıt prensiplerin halk üzerinde aynı zamanda savunulması, sınıflar üzerinde karşılıklı kontroller yararlı ve devleti eden kadroları müsbel hedeflere yönelik.

tir. Demokrasi diye buna derler. Yoksa: — Ben kendi prensibimin doğruluğunu isbat edemiyorum. Onun için seni susturacağım, demekle demokrasi olmaz. Demokrasi her türlü fikrin aydınlığa gitmesi demektir. Demokrasi büyük insan kültürlerini refahla ulaşırak metodların araştırılması demektir. Bu metodlardan hangisinin iyî, hangisinin kötü olduğuna kendi akılimize hükmetsek dahi, hükümmüzi sahif menfaatlerimizle bağı olarak verip vermediğimiz mehul olduğundan, kârgımdakının hürriyetini kuvvet kullanarak kültürün namız gerekdir. İşimize gelmeyen her fikri susurursak, topluma en yararlı olanını nasıl buluruz?

Böylesi bir karıştama içinde fikirler gelişmez. Yazarlar kalemlerini rahatça kullanamazlar. Tatbikatçılar, fikir kaynaklarını kullanamazlar. Halk uyanamaz. Ve sadece tam bir hürriyet içinde haklı olduğunu dahi ispattan söz bir zümrenin borusu ster. Tabii buna da demokrasi denemez. Demokrasının bulunmadığı yerde ise fikri hiçbir ilerlemeler olamaz.

Bütün bunlardan sonra bir daha sormak gerekiyor:

— Biz demokrasiyi istiyor muyuz, istemiyor muyuz?

Yedanımu iyiye bir yoklayalım. İstiyorsak icabını yerine getirelim. Yok, istemiyorsak, o zaman da boşboşuna akıntıya kürek çekmiyelim.

Bekleyelim sosyal olayların tazyikîle kitleler silkinsin ve bize bunu zorda kabul ettirsin.

Eski sakız

Yürü ya kulum!

Sakallı işçiler, tıraklı işçiler, takınlı işçiler, yalnız işçiler, kol kol işçiler, grup grub işçiler...

İşçiler yürüyorlar, işler yürümüyor. Bir batık bilgin:

— Ayaklı bir işçi, oturmuş bir politikacıdan çok daha faydalıdır demis.

Ve bakiyoruz, bizim işçileri hep si ayaktır, bizim politikacıları hep si oturmuş.

MEMURLAR

Son istatistiklere göre, sayıları

400.000'e yaklaşan devlet memurları, kanunen hak kazandıkları % 15

zamunun bu yıl verilemeyeceğini

Maliye Bakanının ağızından resmen

duydukları gündenberi büyük bir

hayâl kırıklığı işindedirler. Fakat

hâlâ umitlenenler ve TBMM'nin

zammı geri getireceğine inanınlar

çoktur. Bu yazi, umitlerin nereden

doğduğunu ve politikacılar arasında

ileri sürülen çeşitli görüşleri tahlil

ediyor:

Zam beklerken

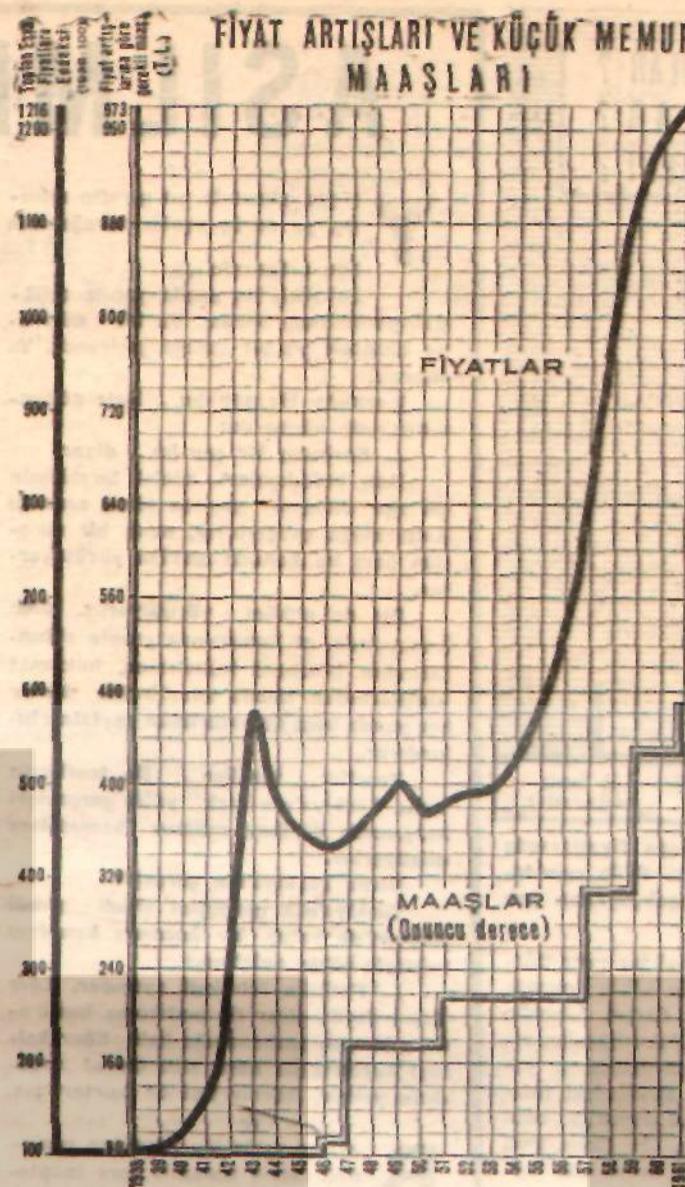
Hükümet, tehir kararını parti gruplarına göstermek ve Meclis önüne çıkmadan önce, bu konuda grup kararları aldırmak lüzumunu hissetmiştir. Hükümeti bu yola sevkeden en önemli amîl, geçen Cumartesi Millet Meclisi Bütçe Komisyonu'nda esen hava oldu. O gün, 263 ve 279 sayılı kanunlarla verilen zamardaki % 15'lik kısmın 1963 Şubatına bırakılmasına dair ek kanun tasarısı; Komisyonda görüşüldü. Maliye

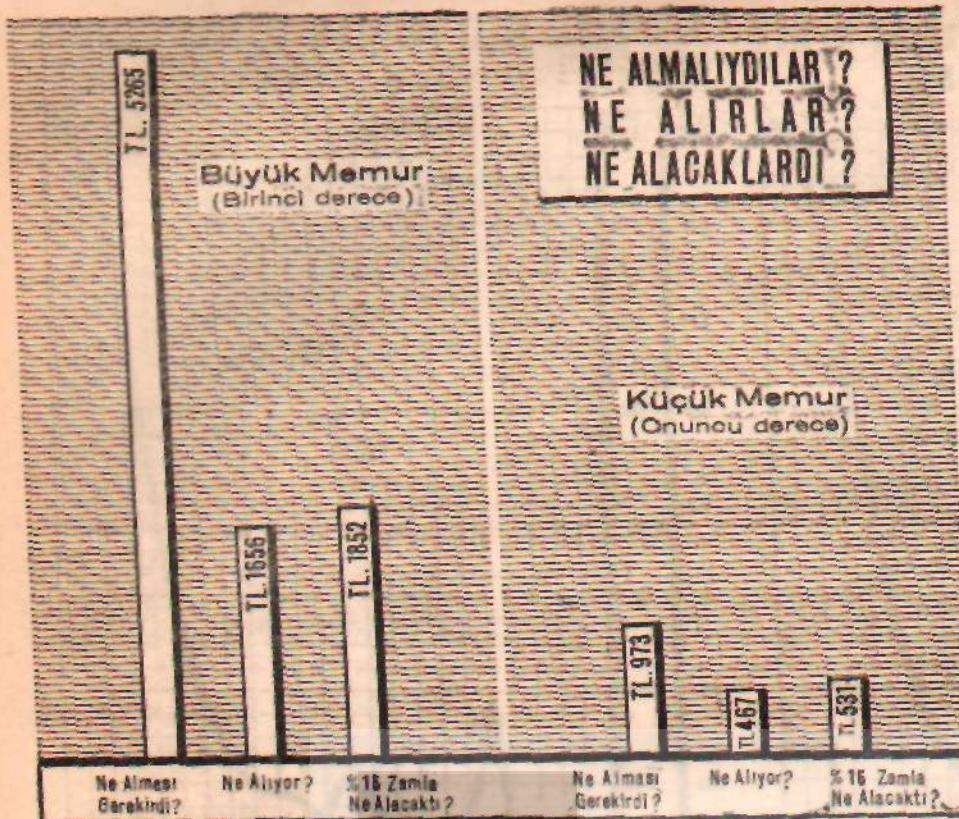
Bakan Şefik İnan, tasarrının metnini okuduktan sonra iki saatlik bir konuşma yaptı. Millet Meclisi Büyücü Komisyonu raportörlerini hazırladıkları rapor da tehir kararının içindi. Raporda, 1962 Bütesinin Devlet Planlama Teşkilatı tarafından ileri sürülen tavsiyelere göre hazırlanmış bir yatırımla ve istikrар bütçesi olduğu söylendi. İç ve dış imkânlar sağlanmasında, Bütçenin hazırlamışındaki bu esaslar uygun olarak yürürlüğe konmasına bağlanıyordu. Ayrıca, zam kararını verilirse, kamu iktisadi teşebbüslerindeki işçilerin ve personelin de zam isteyebileceklerine işaret ediyordu. Raporlere göre, bu zamların özel sektörde de sırayet etmesi ve memleketin enflasyonu sürüklemesini mümkündü.

Şefik İnan, bu görüşü destekleyici maliye misafirler verdi. Özel idarelerin durumundan bahsetti. Bakanın dediklerine göre, özel idarelerin vergi gelirleri 76 milyon lira olur; olsa, bu idareler memurlarına 87 milyon lira maas ödemektedirler. % 15 zam yapılırsa, ödenen maas miktarı 20 milyon lira daha artacaktır. İşçilere gelince, mesela Zonguldak havzasında çalışan 39.500 işçiye zam yapılısa, 97 milyon lira tutacaktır; olsa, Kömür İşletmesi, bugünkü haliyle 76 milyon lira zarar etmektedir. Tabii, Maliye Bakanı, Kömür İşletmesinin, hükümet kararla tesbit edilen sunul kömür fiyatlarından dolayı zarar ettiğini ve bu durumun işçi ülkesiyle hiç de ilgili bulunmadığını açıkladı.

O gün Komisyonda söz alan milletvekillerinden coğu, zamın lehinde konuşular. Yozgat milletvekili Celâli Sungur, zam kararını yerine getirmenin shukuk, mali ve iktisadi bir zaruret olduğunu ileri sildi. Sungur'a göre, zam, 1963'de de verilemezse, vatandaşın devlete olan güveni bilsbüttün sil olacaktır. Aynı milletvekilinin söylediği eşi-

FİYAT ARTIŞLARI VE KÜÇÜK MEMUR MAAŞLARI

Memurların bugün alması gereken miktar, 1933'den beri toptan eşya fiyatlarında görülen artışlar göz önünde tutularak hesaplanmıştır. Görüldüğü gibi % 15'lik zam blonde, memurları harpten önceki refah seviyelerine kavuşturabilmek bakımından pek yetersiz kalmaktadır.

«Türkler yine, oy getirici, fakat enflasyon doğurucu yollara saptılar, yardım arattırmak, eskisi gibi çarçur edecekler diye düşünürebilirler. Fakat, bu, Maliye Bakanının bir tahmininden, hem de isabetli olmayan bir tahmininden ibarettir.

CHP idarecileri, parilerinin bir «memur partisi olduğunu ve alıman tehir kararının memurları partide küstürecekini pekâla bilmektedirler. Fakat «şikmet-i hukmet» zamların verilmemesini gerektirmiştir ve şimdî bu kararda sebat edilmektedir. CHP'nin her iki mecliste üyelerinin çoğu zam lehinde canla başla çalışmaktadır; fakat eninde sonunda, Meclis gruplarında Genel Başkan ve Başbakan İnönü ile çatışmayı göze almak gerekecektir.

CHP'li parlamenterler arasında, tehir kararının bir bakıma parti lehine sonuçlar doğuracağının düşünceleri de vardır. Külli kütlesi, Menderes başından uzaklaştırıldıktan sonra, «İsmet Paşa»nın, memurlara zam yapmak için arazi vergisini artırılmışına inanmışdır. Şimdi, «Paşa»nın, fiilen işbaşına geçer geçmez, zamları durdurup arazi vergisini kaldırması CHP'ye itibar kazandıracaktır.

Komisyon görüşmelerinde zam alehinde bulunanlar arasında, Adalet Partili Üyelerde rastlanmaktadır. Fakat, arkasındaki çoğunuñ memurlarındaki kütlelerde bulan bir partinin hararetle zam taraftarı ekibi ve hele bunun için koalisyonu tehdîye etmesi beklenemez.

Yeni Türkiye Partisine gelince, bu par-

tinin zam konusunda nasıl bir tavır takıncığını kestirebilmek için kâhin olmaya lüzum yok. Genel Başkan Ekrem Aican'ın Devrim Hükümeti Maliye Bakanlığından ayrılmışta, o zamanlar memur maaşlarına yapılmış düşünlüen zamlar alehindeki tutumunun ne derece büyük rol oynadığı umutlu olmuştur. Ekrem Aican, 31 Ekim 1960 tarihli gazetelerde çıkan bir demecinde şunla söyle diyor:

«Memur maaşlarına zam yapmak bütçe bütçesinden imkansızdır. Eşasen, 27 Mayıs'tan bu yana fiyatlarla bir yükselseme olmadığı gibi, hafif bir düşme de olduğuna göre, zam işin bir sebep de yoktur.»

Fatihler memur maaşları arasındaki mesafenin son yirmi yıl içinde nasıl açıldığı bilmez gibi görünen ve başlangıç noktası olarak hep 27 Mayıs gününün alan Aican, 25 Ocak 1961 tarihinde, gazetecilerin kendisine sorularını «memur maaşlarına % 30-35 nisbetinde bir zam yapılacağı ve bunun Bütçede yılda 700 milyon liralık bir masraf artışı sebep olacağı tahmin edilmektedir; yapılacak bu zamların memleket ekonomisine mispet veya menfi ne gibi teşkilatları olacaktır?» sorusuna şöyle cevap verdi:

Ben bu konuda sert tedbirler alınması hususunda kararlıyım. Ben müstehlik masraflarının artırılmasını kabul etmiyorum.

Aican'ın, son tehir kararından sonra

ASILMIŞLAR!

Ya gaz odasında, ya gıyatın altın-da, ya da üç ayaklı darağacının tam ortasında... Gökyüzü ile arada yalnız cellâdın parmakları vardır. Ya bir düğmeli basacak, ya bir ilmeği gevirecek. Ve sonra...

Korkunç bir şey bu... Bâti dünyasında çok kimse de:

— Korkunç bir şey bu... diyor.

Bâti hukukcuları, adalet terazisinin en ağır dirhemî sayılan idam cezasını kaldırımağa çalışırlar, uzun bir süreden beri bu konuda ahkâm yürütülüyor.

Biz de ahkâm yürütülüyoruz. İdam konusunda, af konusunda gazete sütunlarından hükümet kulislerine, hükümet kulislerinden Meclis kürsülerine kadar her yanda ceza literatürünün sayfaları hızlandırıyor.

Teoriler... teoriler... Bu teorilerin topu, Türkiye'nin kırk yıllık gerçekleri karşısında dörtbaş mâmur komedilere dönüyor.

Nedir Türkiye'nin gerçeği?

Türkiye'nin gerçeğini şimdî şimdî Kayseri'de yatan bir kocamış komitacı vaktiyle söyle anlatmış:

— Politika tehlikeli oyundur. Eğer basın derde girer de mahkeme huzuruna çıkarsan asılmamağa bak! Eğer kelleyi kurtarırsan nasıl olsa bir af imdadına yetişir, hürriyetini de kurtarırın.

Bes, on yılda bir çkarılan perdedik «ayv-ı umumî» lere müptela bir geri kalmış ülkede, oturmuş ileri Ülkelerden bambasına bir anlamı olsa gerek idam cezasının... Adalet yalnız yargıların soyut kararları midir?

Adalet sadece mahkemelerin hükmüleri değildir. Adaletin varlığını iddia edebilmek için «infaz»ın var olduğunu iddia edebilmek gereklidir. Teşri organının genel aflatır ikide birde «kaza organı»nın kararlarına töpkün müdahale ettiği bir Ülkede ise infaz hukukunun, yanı adaletin yarısının var olduğunu iddia edebilmek saflik sınırlarını aşan bir iyimserlik olur.

söylediği şu sözler de zam düşmanı İldekin tutumunda hiçbir değişiklik olmadığını açıkça göstermektedir:

«Hükümet zamı yapmamakta haklıdır. Hükümeti bu konuda en geniş şekilde destekleyeceğim. Geçen yıl, Maliye Bakanı iken de bu zamının alehindediydim. Eğer me-

Bugünlerde af kelimesi gene Meclis tıralarını birbirine karıştırır. İhtilâl sonrasında bir süre dokunulmaması gereken tehlikeli yaraları önleme geçilmez bir isteri nöbetiyle kasımdaştırır toplumun turnakları... Parola:

— Derhal siyasi aff!

Af olur veya olmaz... Bir ayrı konu. Ama genel af çoktan beridir Türk toplum hayatının geleceği sırasına getirilmiştir. Bu durumda formül basit: «kelleyi kurtardım mı mesle yoktur.»

— Peki... Beş yılda, on yılda bir genel af İllâ edilen bir ülkede idam cezasının anlamı nedir?

Bir görüş açısından göre denenebilir ki:

— Uzun süreli cezaların infaz edilemedi bir ülkede vah gidene... Genel af birtakım insanlara hürriyetlerini verebilir. Ama hiç kimseye yeniden can veremez. Bu bir çeşit adaletsizliktir. Bunun içindir ki idam cezası kaldırılmalıdır.

Bir fikirdir bu... Yabana atılamayacak bir fikir... Ama bu görüş açısından bir de ters açısı var:

— Bilakis hapishanelerin kapılarını sık sık açan bir ülkede idam cezasını kaldırırmamalı ki topum veda ndan mahkeme kararlarının hiç olmasa bazılarının olduğu gibi infaz edildiği kanıt büssütün sarsımasın.

— Ama ya giderler?... Ya darağacımda boyru bükük salanınlar... Onlara yâzık olmuyor mu?

— Hayır... Onlar ne kadar şrefsz suçlardan mahküm edilmiş olursa olsunlar bir Ülkede infaz hukukunun varlığını ispat yolunda canları fedâ etmek ödevinin şerefini yükleniyorlar. Bütün asılanlara bu toplumun bir teşekkür borcu olmalıdır.

Ve bütün asılmışların ruhuna el fatihi...

İlhan Selçuk

murlara yüzde 35 zam yapılsayıdı, bütçemize bugünkü hâliyle büyük külfetler yükleneceler.

İktisatçı Genel Başkanın, grubunu da前身den sürükleterek zamının alehinde cephe alacağı aşıklardır. Zaten, YTP grubu, memur maaşlarından çok, af konusu ile ilgilenmektedir.

CKMP'deki durum da hayli karışık. Liderlerden Ahmet Bilgin ve Nurettin Arıdoğlu, Bütçe zamanına kadar dahi bekleyememişler ve zamlara alehtar oknıklarını gazetecilere çoktan açıklamışlardır. Ahmet Oğuz ise, «bürokratlar»ın milleti eziyatını, «bürokrasi»nin millet parasını hak etmeyecek kadar kötü çalıştığını sık sık söylemesine rağmen, zam meselesinde ortalamaya bir yol tuymuş, bir kısım memurlar için tehir kararının uygulanmasını istemiştir.

Meclisler ve memurlar

Bütün bunların dışında, geçen yılki % 20'lik zamının da, memurların veya memurluktan gelenlerin hayli kalabaklı olduğu

Adını koymalı

CKMP Milletvekili Nurettin Ok, kürsiye ekib:

— Bu rejimin adını koymalı! deyince kıyamet koparır.

Halbuki bir şeyin adını koymak halk dilinde fiyat biçmek demektir. Ve doğrusunu isterseniz CKMP'nin genç milletvekili haklı.

Su rejimin adını koymalı ki parzılık yürüsün...

YÖN, 27 Aralık 1961

iç DURUM

bir hava içinde kabul edildiğini hatırlamak gereklidir. Türkiye'de, çok partili devre boyunca, memurdan fedakârlık isteyen kararları, öbür zümrelerini fedakârlığa sokacak karardan çok daha kolaylıkla alabildikleri bir gerçekidir; nihayet, unutmamak gereklidir ki, memur oyu, öbür kütüplerin oyu kadar kabarık değildir.

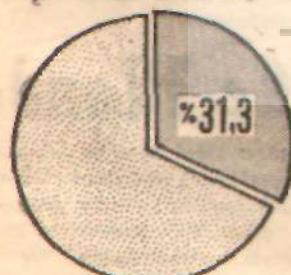
Grafiklerden de anlaşılabileceği gibi, günümüzün memuru harpten önceki memurun refah seviyesine yaklaşabilmiş olmak için çok kuzaktır. Yalnız harp devresi değil, çok partili hayat da memura uğur getirmemiştir, 14 Mayıs 1950 ile 27 Mayıs 1960 tarihlerindeki durumlar arasında yapılacak basit bir mukayese, memur küttesinin çok partili hayat boyunca nasıl ezildiğini açıkça ortaya koymaktadır. 1950 ile 1960 arasında, toptan eşya fiyatları indeksi (1938: 100 alındığını göre), 452'den 1189'a yükseldi, yanı hayat % 163 pahalananmıştır. Bu on yıl içinde, baremin birinci derecesinde, evli ve iki çocuklu memurlara ilfen ödenen maaşlar arasındaki artışı ise, % 126'dan ibarettir. Onuncu derecedeki küçük memur maaşlarındaki artışı, bunun da altına düşmektedir ve % 122'den ibaret kalmaktadır. Durum böyle olduğuna göre, tehir kararını alırken, hiç olmazsa, bu işler için kurulmuş olan Devlet Personel Dairesinin mütafaşasına başvurmak gereklidir. Oysa, devlet personel sistemini İslahi için uğraşan Devlet Personel Dairesinin bütün üyeleri bu kararı gazetelerden okumuşlardır.

Son tehir kararı dolayısıyla Maliye Bakanının İleri sürüdüğü tezde elbette doğru taraflar bulunabilir. Mesela, memur maaşlarına uygulanacak zamla birlikte, işçi ücretlerinin artırılması yolundaki isteklerin daha da şiddetleneceği muhakkaktır. Ancak, şimdilik yapıldığı gibi, «bakın memurlara dahi zam yapamıyoruz, siz işçilerle nasıl zam yapabiliyoruz» yolundaki manzerelerin meseleyi asia kökünden halletmeyeceği ve işçi taleplerini durdurmayacağının unutulmamalıdır. Memur maaşlarına yapılacak her zamanki mülaka enflasyon doğurmuyacağının geride bıraktığımız bir yılda ispat edilmiştir.

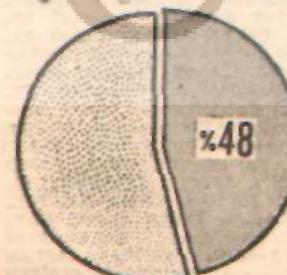
İşçiler, seslerini duyurabilecek ve iştekerini yerine getirebilmek için ümitlerini «grev tasarısı» na bağlamışlardır. Memurlar ise, daha henüz teşkilatlanmadı bir kütte olarak, kaderlerini ve kemerlerini kanun koyucuların eline terk etmiş durumdadırlar. Oysa, yeni Anayasası, memurlara da sendika kurma hakkını bahsetmektedir. Gerçekten, genel olarak sendika kurma hakkından bahseden 46. madde:

«Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.»

Yüksek Memur (Birinci derece)

Küçük Memur (Onuncu derece)

MEMURLARIN SATINALMA GÜCÜ: Evli ve iki çocuklu bir memur, bugünkü maaşıyla ikinci Dünya Harbinden önce aynı derece ve aynı durumda meslektaşının satın alabildiklerinin yüzde kaçı alabilir? (Nisbetler, toptan eşya fiyatlarında ve memur maaşlarında görülen artış nisbetleri karşılaştırılarak bulunmuştur.)

Nimet Arzik İCTEN GELDİĞİ GİBİ

Baş'ol kompleksi

Dertleri derinleştiren bir akşamdı. Memurların boşlığı canlı sattı. Kalabalık, insicamsız, Kızılıya doğru akarken, paltosunun yakası kaşkık bir adam, Bakanlıklar doğru ağır ağır yürüyordu. Büfün dünyadan kopmuş bir hali vardı. Kimse onu tanıyacak mı diye duraladım baktım. Bir tek kişi tanımadı. Bir tek kişi, kendine bilgi bir gurur payı çıkararak adamın yanındaki fışlamadı. Adamın adı Sâlim Başol'du...

Hayatın akışı yön değiştirmiştir, arkadaş büyük dramı ve o dramın akiörlerini, yavaş yavaş, dakik dakik tuşları, bir talebe lâstiğyle silikletiricesine silikletiriyordu hayat!...

Bir zamanlar Başol adı, değişik şekilli onbinlerce dudaktan düşmezdi. Bir zamanlar, yamaçna varmak bir meseleydi. Bir zamanlar, tiyatrodan gözükütgünde, salıne unutulur, ona dönüldürdü. Bir zamanlar, salkım salkım favorilerinden tutun, taşınan boş zamanda alnına kondurduğu ben'den geçin, çektiştirdiği sesli harflere kadar, yüreklerde cinsel bir sempati mayalandırıldı. Şimşek, yalnızlığının içinde ilerliyordu adamı adım...

Sıfır numara ala ala geçirdiğimiz imtihanlardan gene birşeyler öğrendik. Biri: «Bizde, baş'olamı (herhangi bir sahada) başolmaktan kolay kolay vazgeçememesinin sebebini...»

Büyük devirlerden kalma, taştan yıkıntıları bile, hiç olmazsa ay ışığı muhabbetle okşar... Bizde bu muhabbetten denilen duyu, insanın katlıyan akıza... Sahnenin ortasını terkedin, ister büyük mücadele olsun, ister değerli politikacı, ister hizmetçi geçmiş vatandaş, ister bir devri altüst etmiş güzel kadın, hemen, her türlü ılli, saygı, sevgi hâlesi kalkar başının çevresinden... Birinden biri kalsa, gene iyili... Fakat bu üç hâleden birden «femizlenmeye» dayanamıyor insan, dayanamıyor!... Ne hatırlın, ne hatırlanın, ne minnetin, ne minnetin, ne hizmetin, ne fedakârlığın değeri var bizde... «Metrük» fazlaşır, özumsuzdur, ölüdür... Bu fazlaşık olmak, bu özumsuz hale gelmek, bu cemiyetin hoyrathından korkudur, insanları rolleri bitmişken, herhangi bir sahnenin tam ortasında kakılı bırakılan, yüz yaşına kadar: «bur'dan ben gitmem, bir adım gitmem ille» diye...

Büyük ilgi görünüşlerin, baş'olmuşların, normal vatandaşlığı dönmelerini kimse kolaylaştırmıyor, kendileri bile... Bir kere, ne fikirce dolular, ne gönüllüce... Büyüklük bir düşüncenin, büyük bir sevginin doldurmadığı hayat ne ki?... Soğanla yahni arasında, hanının huysuzluğuyla çocuğun nezlesi arasında bir kompromi mi?...»

Bugün birçok sorumlu, çetin, nankör, ve kendileri için belki bütün bir ömrü yük olacak vazifelere dalıp çıkanlara ne yaptık çevre olarak?... Baş'olmama kompleksine fırıttık atık, «...aaa... hele bakın nasıl bocalıyorlar» diye seyreder onları bütün «tabii» muhabbetizliğimize...

Bütün bu seyler için ezikliğinden daha da ezerek düşünüyordum. Dünyadan kopmuş adam da, içen için üzüyerek uzaklaşıyordu... Belki büyük bir yeri gözünün önünde yaşıtarak, nüfeci, seyircili, karşısında «erimiş» yüzlerce samkî bir yeri... ve dertleri derinleştirin vicik karanlığın içinden «sanıklar» getirildiler, yerlerini aldılar, müdafiler hâazzır» diye tamadık bir ses çarpiyordu muhakkak kulağına...

Zor, baş olup ta sonradan baş olmamak böyle bir toplumda!..

bâhara bırakılmasının sağlanması istendi. Genel seçimlerin de imkân nisbetinde geri bırakılması ve A.P. ile Y.T.P.nın astan sonra Genel Seçimlere gitme arzularını önlemesi fikri, geniş taraftar topladı. Hiç deejise önlümüzdeki iki yıl için seçim düşünülmemişti.

C.H.P. Meclisi toplantı, bu kötüleşmeler içinde son buldu. Parti Meclisi üyelerini sevindiren tek nokta, partinin coğuluk sistemi yerine, nisbi temsili kabulde gösterdiği uzak görüşlülük oldu. Kurucu Meclis arasında nisbi temsili ballalamaya çalışan bir çok C.H.P. li şimdî nisbi temsili şampiyonluğunu yapmaktadır. Mahalli seçimler için C.H.P. nisbi temsili savunacaktır.

Dayansın Devlet Baba!

47 ler Üniversiteye dönecekler. Bu dönüş için bir tören yapılacak mı bilmedi. 147 lerin Üniversiteye dönmesi istemeyen öğretim üyeleri bu törene katılacaklar mı, onu da bilmedi.

Bildigimiz bir şey var. 147 lerden boşalan kadrolara yerlesen öğretim üyelerinin müttesep haklarını devam ettirmek için yeni kadrolar ihdas ediliyor. Çünkü aynı zamanda 147 lerin müttesep haklarını da devam ettirmek gerek.

Netice itibarıyle dayansın devlet baba!.. Ama arada sırada ihtiyâl olmasa ne kadro açılacak, ne maas artacak. Eh... Her ihtiyâl, bu kadar ek bir kadro ve maas artışı sağlarsa Üniversite öğretimi üyeliği geleceği parlak meslekler sırasına girecekti.

BİLDİRİ

İlk sayının çıktıktan günden itibaren, YÖN okuyucuları, telgraf ve mektupla mürazaat ederek imzalarının BİLDİRİ'ye konmasını istediler; düşüncelerini açıkladılar. Aşağıdaki mektup ve imzalar, çıktıktan tüketicilerin ilk üç gün içinde elimizde geçenlerdir. Obur imzaları ve ikinci sayının sona BİLDİRİ'ye imza koymak isteyecek okuyucuların adlarını önlümlüdeki sayıda paylaşmaya devam edeceğiz. YÖN'ün imza kampanyası devam ediyor. BİLDİRİ'deki inançları benimsayan okuyucularımız, toplum hayatının hangi kesiminde bulunur larsa bulunurlar, öğretmen, memur, yazar, subay, öğrenci, iş adamı, sanatçı, mü hediye, politikacı, sendikacı, çiftçi, vs. olarak, imzalarını, okunaklı ad ve soyadlarıyle, mesleklerini de belirterek, YÖN'ün Ankara adresine gönderebilirler.

YÖN'ü çekenler, yeni bir arayış döneminde bulunan Türk toplumu na taze bir düşünme gücü katabilecek değerli aydınlardır. «BİLDİRİ», toplumun bu dönemde karşılaştığı başlıca sorunlara hür kafalı insanların cevaplığı ile eğilimlerdir.

Bu «BİLDİRİ» yi okuyan herkes, demokratik dizen içinde hızlı kalkınma çabasının yaratığı ve yaratıcı ekonomik ve toplumsal meselelere geniş bir açan eğilim, «BİLDİRİ»nin içinde kendisi inancı ve düşüncelerini yeniden tartışır ve değerlendirmek isteyen duyarlılığını göstermektedir.

Demokratik devletçiliğe inananlardan biri olarak, ben de, bu «BİLDİRİ»yi okuyanca, toplum hayatımızın şu döneminde devletçilik anlayışımızın ne yönde değişmesi ve uygulanması gerektiğini yeniden düşünmek istiyorum. Kendimce gidişatı varım:

Devletçilik, yalnız devlet teşebbüsü ve devlet işletmeciliği olarak anılmamalı; bütün kesimlerdeki iktisadi ve ticari faaliyetle, hızlı kalkınma gerekliliği ve gerçek toplum ihtiyaçları arasında, sosyal adaleti, halkın refah ve mutluluğunun ön planda gösteren bir verimli şahenk kurma mekanizması sayılmalıdır.

Böyle bir devletçilik anlayışına göre, önemli olan, devlet işletmeciliğine her türlü özel teşebbüs imkânını köstekleyici ve teşebbüs rûhunu baltalayıcı avantajlar sağlanmak değildir; önemli olan, devlet işletmeciliğine teşebbüs rûhunu, özel teşebbüs de devlet işletmeciliğinin toplumsal sorumluluğunu kazandırmaktır.

Bu anlamba bir devletçilik, resmi ve özel kesimlerdeki bütün iktisadi ve ticari faaliyetin topluma en yararlı bir yönde, en verimli bir şekilde ve tam bir şahenk ve güvenlik içinde yürüttülmesini sağlayabilir.

Bu anlamba bir devletçilik, devlet işletmeciliğinin bürokrasiden kurtarılmasını ve özel teşebbüs canlılık katabilen bazı psiko-

lojik unsurların ve çalışma ve yönetim metodlarının devlet kesiminde de uygulanması gereklidir.

Gene bu anlamba bir devletçilik, devlet kesiminde, çalışan ve çalıştırılan işkiliğini ortadan kaldırma, çalışanları işletmelerin sorumluluğuna geniş ölçüde iştirak ettirerek verim ve kar artışıdan hizmet ve emekleştire oranları olarak yararlanır, ve işletmelerin yönetiminde halk denetlemesini etkili kılma amacıyla gütürmelidir.

Öylelikle devletçilik, bir devlet kapitalizmi olmaktan çıkmış, iktisadi ve ticari hayatı toplum yararına göre planlayıp yönlendir, insan onuruna ve mutluğuna en büyük değeri veren, halkçı ve hürriyetçi bir devlet düzenleyiciliği hâline gelmiş olacaktır.

Bülent ECEVİT
(Çalışma Bakanı)

★

Bir fikir etrafında toplanmış aydınların kurdukları «YÖN»ün ilerici gelişmesini ve çağımıza hâkim ilmi sosyalist akımının sözcülerinden biri olmasını dilerim. Güclü yetiği kadar aynı yönde sizlerle beraberim.

Nihal KARAMAĞARALI

(Romancı)

★

Kol ve fikir işçilerinin, köylünün kücük mülkiyetinden de faydalampasını sağlayan calışan sınıfların politik hayatı Türkiye nüfusuya uygun olarak ağır basması kaydıyle fikirlerinize genel olarak katılırlar. Aksı takdirde temenniler müyyeyide siz ve mürrübvet'e bağlı olur.

Vâlia Nureddin VÂ - NÜ

(Yazar)

★

Milletçe, hızla ve her yönde kalkınmanın acil bir zarureti olduğuna inanıyorum.

Bunun için Sosyalizme çağrı bildiriniz millet ve memleket hayrına bir uyarıcı olarak tamamen benimsiyorum.

Tahsin HATUNGİL

(Orman Mühendis Muavini)

★

Fikrî sayda neşretliğiniz bildiriyi benimsenmeye beraber, kalpten destekleyeceğime yemin ederim.

Kenan GÜRSOY

(BİLDİRİ İmalatçısı)

★

Türkiyemizin daha iyi bir geleceğe ulaşması için gazetemizde yayınlanan beyannameye nazır imzamı atmakla şeref duyduğumu arzettmek isterim.

Faik BUCAK

(Avukat, 55'lerden)

★

Bildiriniz beni de o yöne çevirdi. YÖN'e basın hayatında başarılar.

Ziya ÖZBEK

(Çiftçi)

★

Memleketimizin tutacağı «YÖN» ün en duru ifade ve yapıcı direktiflerle bildirmiştir. Bu bildirisi en çok imzalanmadan önce de benimsiyor.

Cahit ERTEM

(Halk Eğitimi Müdürü)

★

Yayınladığımız müsterek bildiriyi vatandaşın seven herkes gibi ben de okudum ve çok beğendim. Fikirlerini bütün ileri kuvvetlerin benimsyeceğine inanıyorum. Ancak, bu fikirlerin vatan sathına yayıldığı ve gerçekleştiği vakit kimseye muhtaç olmayacağı, vatanımız da cennete dönecektir.

Sayıt ASLAN

(Oto sanatkârı)

★

Ortak bildirinizi yıldızdır özlemi çektiğim bir ideâl görüş ve duyuş birliğimin müjdeci olarak heyecan ve umutla karşıladım. Aydınlığa aralanan kapıya ardına dayanacak fikir gülbürlüğine katılmak benim için en büyük şeref ve bahtiyarlık vesilesi olacaktır.

Özkal YİCI

(Sendikacı)

★

Memleket kalkınmasının, hassaten, bulunduğumuz Atom ve Füze devrinde millet olarak var olup yaşama imkânlarının bildiride vâzih bir şekilde açıklanan doktrinlerle elde edilebileceğine içten inanandalar ve bunu bütün hayecan ve samimiyletyle benimsyenlerde biri olarak imza veriyorum.

Abdi ÖZKÖK

(Ziraat Yüksek Müh. - Tarım Bakanlığı Müşaviri)

★

Herkes istediği şekilde düğünmekte serbesttir. Türkiye'deki düğünce ortamum, bir grup insanın ortaya çıkıp açıkça «Biz sosyalist» diyebilmesine yarışacak bir seviyeye gelmiş olmas, ne de olsa, mühüm bir tekâmul sayılır. Bu tekâmul sahafumun daha iceri merhalelerinde yine bir takım insanın «Biz Komünistiz» diyebilmesini de limit etmek gereklidir. Çünkü ancak böylece siyasi partilerimizin, devlet müesseselerimizin, öğretim yuvalarımızın, basımlarımızın «sili kademelelerinde vazife görevlerin düzleme sistemi ortaya çıkarır».

Basından

YÖN'ün çıkış ve «BİLDİRİ» Türkiye'de ve dış memleketlerde yankılar uyandırdı. Basında çeşitli yazılar çıktı işte bazı örnekler:

Cumhuriyet

«ilk sayısı bir kaç gün önce yayımlanan YÖN dergisinde yüz elli kadar aydının imzaladığı bir bildiri okudum. Atatürk devrimleriyle amaç edindiğimiz Battı uygurlığna bir an önce hangi yoldan ulaşabileceğimizi açıklayan bu bildiride yüz elli aydınımız ortak inançlarını dört uzun madde halinde sıralamışlar. Sayın aydınlarımızın dedikleri özet olarak şu: Ekonomi alanında hızla kalkınmadıkça Batıya yaklaşmamız bir hayalidir. Bugünkü perşenlik böyle sürüp giderse, artan nüfusun da baskısı altında toplum binyemiz yarıgın derin sarımları ugryabilecektir. Ne yapıp yapmalı, üretim gücümüz bir an önce artturulmuyor. Bu ise milletçe bir kalkınma felsefesini benimsenmeli değildir. Türkiye'de özel togebbüsle devlet teşebbüsü karma bir sistem olarak beraber yaşamalı, fakat yeni bir devletçilik anlayışı, «ameçlara erignek fîjn mutlaka başvurulması gereken şuurlu devlet müdahalesi» şeklinde formüle ediliyor.

Yukarıda özeti çikardığım kalkınma felsefesinin bir çok yönlerden büyük bir gerçek gücü taşıdığını söyleyorum. Ekonomisi geri kalmış bir ulus, ne kadar çırpanra çırpan, uygurlık yolunda yerinde saymaya, hatta gerilemeye mahkûmdur. Bu gerçekliği Atatürk Milli Kurtuluş Savasının ertesiinde «İktisadi zaferlerle tetteş edilemeyen askeri zaferler payidar olamazlar» sözleriyle «günde dekin kimse gösteremediği bir cereali dille getirmiştir.»

Nâdir NADI

Hür Vatan

Bildirinin geniş ugur ve geniş tepleri sındıracağımı sanıyorum, iceri sürülen fikirler büyük itirazlara yol açacaktır. Buna sevinmek gerek. Ne var ki, karıştı düşünenlerle söyleşip söylemeden bir tartışmaya girilebilecek mi mesela burada?

Turan GÜNEŞ

Son Havadis

Çoluk çocuk oturmuşlar, kızarmış çikarı gibi, bir dergi çikarınmışlar. İsmi «YÖN». «Bönde olabilirler. «Neye benziyor?» diyeceksiniz. Batan «Gün»e.

YENİ İSTANBUL

«Herkes istediği şekilde düğünmekte serbesttir. Türkiye'deki düğünce ortamum, bir grup insanın ortaya çıkıp açıkça «Biz sosyalist» diyebilmesine yarışacak bir seviyeye gelmiş olmas, ne de olsa, mühüm bir tekâmul sayılır. Bu tekâmul sahafumun daha iceri merhalelerinde yine bir takım insanın «Biz Komünistiz» diyebilmesini de limit etmek gereklidir. Çünkü ancak böylece siyasi partilerimizin, devlet müesseselerimizin, öğretim yuvalarımızın, basımlarımızın «sili kademelelerinde vazife görevlerin düzleme sistemi ortaya çıkarır».

Yeni Gün

«YÖN'deki bildirili imzaların karşılıkçı çıkışları kendi hal tarzlarını ve hareket noktalarını açıkça ortaya koymak zorundadır.

Le Monde

«Sayıları 150'yi aşan ve aralarında profesörler, parlamentörler, gazeteciler ve sendikacılar bulunan bir aydınlar grubu, çarşamba günü çıkan YÖN gazetesinin ilk sayısında imzalatıyla yayınladıkları bir bildiride, Türkiye'de devletçiliğe dayanan bir sosyalizmin kurulmasına istemektedirler.

Bildiriyi kaleme alanların belirtiklerine göre, bu hareketin amacı, sosyalist metodların doğruluğuna inanan kadroları yetiştirmek ve fikirleri bütün memlekete yaymak istemek.

YÖN, 27 Aralık 1961

İMZALAR

GÜLTEN KAZGAN (İktisat Fakültesi, Doçent), İBRAHİM ÖNER (Hava Tugayları), KENAN ERGİN (İktisat Fakültesi Öğrencisi), YUSUF ÇOLAK (Yıldız Teknik Okulu Öğrencisi), SABAATTIN YILMAZ (Emekli Albay), GALİF GÜRLER (İktisat Fakültesi Müttefisi), Köy ve Eğitim Dergisi Sahibi, CEMİL KİHTER (Top Fakültesi Öğrencisi), VALA NURETTİN YILMAZ (Yazar), NIHAL KARAMAĞRALI (Romancı), ZİYA ÖZBEK (Çiftçi), SAIT MADEN (Ressam), CAHİT CORUM (Fen Fakültesi Öğrencisi), NİMET ARZHİK (Yazar), KENAN GÜRSOY (BİLDİRİ İmalatçısı), SEYİT ASLAN (Oto sanatkârı), FAİK BUCAK (Avukat - Sürdürülebilir İhracat Dairesi), OZKAL YICI (Tüm Fakültelerin Sendikası Genel Sekreteri), HATAY POŞTUŞ (Top Fakültesi Öğrencisi), ATILLA ALKAN (BİLDİRİ Genel Müdürüğü Raporörü), CENGİZ TURAN (Hukuk Fakültesi Öğrencisi), ABDI ÖZKOK (Ziraat Yüksek Mühendisi - Tarım Bakanlığı Müşaviri), TAHSİN HATUNGİL (Orman Mühendis Muvâni - Toprak ve İskan Genel Müdürlüğü 4. Ünvan Sube Seçifi), ORHAN KUKHEROL (Ziraat Mühendisi Odası Yönetim Kurulu Üyesi), ALİ YÜKSEL (Ziraat Mühendisi), OZCAN ERYILMAZ (İktisat Fakültesi Öğrencisi), HAMİT DURU (Serbest Yüzyıl Mimar - Mimarlar Birliği Eski Yönetim Kurulu Üyesi), ABİDİN YILMAZ KAYA (Ticari İlimler Akademisi Mezuniyeti), İBRAHİM ÖZER (Assistan), ABİDİN YILMAZ KAYA (Ticari İlimler Akademisi Öğrencisi), SEMİH ONAT (S.B.P. Öğrencisi), MEHMET ALİ SENÇİL (Öğretmen), YAKAN SOLEN (S.B.F. Öğrencisi), MUSTAFA KARABİROL (S. B. F. Öğrencisi), ARTAN ALPARGUN (S. B. F. Öğrencisi), HASAN ASLAN (S. B. F. Öğrencisi), ERKUT DENİZ (S. B. F. Öğrencisi), AHMET KURAL (İktisat Fakültesi Öğrencisi), M. CELAL ERTÜRK (Emekli Subay - Mütterci), MEHMET ÇETİN SUER (İktisat Fakültesi Öğrencisi), HİRMET GÜRKAYNAK (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğrencisi), TUNCER DOĞAN (Hukuk Fakültesi Öğrencisi), NECİP TEKİN (Hukuk Fakültesi Öğrencisi), CİNAH GUNDÜZ (İktisat Fakültesi Öğrencisi), AHMET KURAL (İktisat Fakültesi Öğrencisi), M. CELAL ERTÜRK (Emekli Subay - Mütterci), HİRMET GÜRKAYNAK (İktisat Fakültesi ve Gazetecilik Enstitüsü Öğrencisi), SELÇUK PANUSCU (İktisat Fakültesi Öğrencisi), KUTLU ERAKSOY (Doktor), ÇAĞLAR YASAL (Orta Doğa Teknik Üniversitesi İstatistik Fakültesi Öğrencisi), NEÇATİ AKIN (Orta Doğa Teknik Üniversitesi İstatistik Fakültesi Öğrencisi), İSMET KUMAN (Orta Doğa Teknik Üniversitesi İstatistik Fakültesi Öğrencisi), MEHMET UĞUROLA (İci), HARUN CETİNTEMEL (Hukuk Fakültesi Öğrencisi), SANSAL DİKMEN (Hukuk Fakültesi Öğrencisi), NEÇATİ ARTAN (Hava Tugayları) SEMİP SOLU (İnvadrilik Müttefisiinden emekli), NAMI ARİMAN (Teknik Üniversitesi Merkez Kitaplık Müdürü), KEMAL NEBOİĞLU (Toryeis Genel sekreteri), YUNUS YAKAR (Toryeis Genel Başkanı), İRFAN SULTANCIOĞLU (Toryeis Genel Başkan ve kili), SERAFETTİN GÜNDÖĞAN (Yüksek Kimya Mühendisi), ATILLA DONAT (S. B. F. Öğrencisi), HÜSNÜ FAHREDDİN OZOĞLU (Doktor), MEFHARET AYDEMİR (Saint - Joseph Lisesi Öğrencisi), KİSMİT ASA (Edebiyat Fakültesi Öğrencisi), EROL OZDEMİR (İstanbul Hukuk Fakültesi Öğrencisi), CAHİT ERDEM (Halk Eğitim Müdürü), HÜSEYİN DENİZCI (Hilton Oteli ve venesatı), HANİDAN DEMİREL (Ev kadını), GÜLEBEN ÜMİCİ (S. B. F. Öğrencisi), HASAN TOĞAY (Türkiye Belediyeler İşit Sendikaları Federasyonu Genel Sekreteri), ATILLA YILTEŞEVEN MERAL ÖZTEKİN (İktisat Fakültesi Öğrencisi), MAHMİT KAYRAL (İkinci Mühendis), I. T. U. Elektrik Fakültesi asistanı), MEHMET YILMAZ (Şehir Kadastro Müdürlüğü Topu şasisi - Ayaş), EROL ÇEVİKÇE (İktisat Fakültesi Öğrencileri), YALÇIN SANI, İLHAM ILGAZ, YALÇIN ZİKÜT, ERSEN ARMAN, EROL HEPEK, BEHÇET GÖNAL DENİZ, SIMSEK TANSEL, TANIK MEHMET MUHTAR SAKLICA, ERCAN ÖZKAN, UMRAH HAZARLI, İHSAN ÖZER (Lise mezunu, İhsa), AYDIN KURTULUŞ, İSHAKMAN ANTOUR (İstanbul Hukuk Fakültesi Öğrencisi), OKTAY FALAZ (İktisat Fakültesi Öğrencisi), SAVAŞ TOPRAK (S.B.F. Öğrencisi), MEHMET ONAY (Hukuk Fakültesi Öğrencisi), COSKUN OZKORMAZ (İstanbul Hukuk Fakültesi Öğrencisi), AYDEMİR GÜRGÜZE (Banka memuru), EMİN COBANOĞLU (Doktor, simit mühendisi), YUSUF SASAVİR (Doktor), AHİF AVU (Avukat), ATILLA İLHAN (Yazar), AYTEM BAYDAR (İşyeri), ATILLA İLVİSAN (Orta Doğa Teknik Üniversitesi İstatistik Fakültesi Öğrencisi), SABAHATTİN UCAL (Doktor), SÜHA CİLİNÇİROĞLU (Avukat), MUSTAFA ASLAN (Doktor), SEZCAN ERGÜVEN (Savunma Yardımcısı), Ercan GENCER (Maliye memuru), DOĞAN ÖZGÜDEN (Gazeteci), MEHMET RESSAM (Gazeteci), KEMAL BİLBASAR (Yazar), HESİN AKIMŞAR (Gazeteci), SAMİ KATHİRCIOĞLU (Avukat), MEHMET SUZEN (Avukat), YILMAZ HİKIMOĞLU (Öğrenci), ERDAL YILDIZ (Mühendis), KURTULUS TATİMLİ (Mühendis), EKREM OZKURT (Avukat), ABDÜLJAHİ KILIÇLIRMAK (Astr

PEŞİN HÜKÜMLERİ BIRAKMALIYIZ...

Avusturyalı Prof. Richard Kerrschlag, çeşitli ekonomik sistemleri inceleyen devletçilik konusunda şöyle demektedir:

«Devletçilik, ekonomik sistemlerin gelişmesinde ileri bir merhaledir. Bu itibarıyla devletçiliğe karşı peşin hükümlerle cephe almak doğru değildir. Ancak onun diğer ekonomik sistemlerden daha verimli olabileceğini için şu üç şartın yerine getirilmesi gerekmektedir:

- 1 — İşlerin bürokrasiye bogulaması,
- 2 — Cahiller cline verilmemesi,
- 3 — Politikanın tesiri altında bırakılmaması.

Modern cemiyet ve işletmecilik geniş çapta organizasyon ırıldır. Akıl ve tecrübe sayesinde bulunacak organizasyon şekilleri Avusturyalı Profesörün ileri sürdüğü ve hakikat varıt olan mahzurlar pekâl bertaraf edebilir. Bugünkü işletmeler binlerle insanı çalıştırın büyük teşkilatlarıdır. Bu işletmeler ister devlet elinde, ister özel teşebbüs elinde olsun, münasip bir organizasyona idare edilmek zorundadır. Böyle bir organizasyon bulunduktan sonra bunun devlet elinde başka türlü tatbikini önlemek için devlet mekanizmasında da gerekli değişiklikler yapılabilir.

Yıllarca mücadelede yapılan hukuk devleti nizamını yeni Anayasamız kabulü ile birbirinden çok farklı bir zamanda tahakkuk ettirmek mümkün olmuştur. Ancak bu nizamın devamlılık olabilmesi, refah seviyesinin de yükseltmesi ile kavidir. Hukuk ve hürriyet nizamı, insanlara serbestçe içini dökmek imkânını verir ve bu da kişiyi çok kere ferahlatır. Ancak sadece iç dökmek derdi tedavi etmez. En iyi nizam, bir tarafdan fertlere serbestçe içini dökmek imkânı veren, öte yandan da derdine devât bulan nizamdır.

Mehmet ERDEMİR
(Yüksek Mühendis)

1940 - 1950 devresine aít açıklama

Gazetenizin ilk sayısında (Sökit olmayanların iççüllü) adlı yazida, ikinci Dünya Harbinde Budapeşte'den Ankara'ya uçakla căz getirilmesine dair bir kışım vardır ve kahramanı, devrin Meclis Reis Vekillerinden biridir.

İkinci Dünya Harbi boyunca (3.Eylül 1939 — 7.Mayıs 1945), Türkiye Büyük Millet Meclisinde yedi defa riyâset divâni seimi yapmış; ve reis vekilliğine mükerrem Refet Canitez (Bursa), Şemsettin Günlâtay (Sivas) ve Dr. Mazhar Germen (Aydin) seçilmişlerdir.

Ben, buntardan Refet Canitez'in oğlu olarak, merhumun hatırlasının korunması ve adının ifade ettiği kalmasını temin için mektubumun neşrini rica ediyorum.

Bu vesile ile hürmetler ederim, efenâm.

Feridun CANITEZ

DEVLET İŞLETMECİLİĞİ VE BİR ÖRNEK...

Memleketimizde devlet teşebbüsleri söz konusu edildiğinde daima zarar ettiler ve rasyonel çalışma yapmadıkları ileri sürüller, memleket kalkınmasının özel teşebbüs faaliyetlerine bağlı olduğu neticesine vardır. Bunun en yeni örneğini Prof. Fuat Köprülü'nün kurduğu yeni parti sebebiyle basın mensuplarına yaptığı açıklamadan öğrenmektedir. Sayın Köprülü aynen söyle demektedir:

«Memleket kalkınması ancak hususi teşebbüs geniş ölçüde yer vermekle sağlanabilir. Devlet teşebbüsleri masrafıdır, az randanmalıdır.»

— 10 —

Yukarıdaki açıklama, devlet teşebbüslerinin niçin iyi çalışmaları konusuna dikkat ve itina ile eğitmenmiş bir *konusma* râhatça verdiği bir sonuçtur. Son yıllarda kurulmuş siyasi partilerin, hemen hepsi bu râhat ve kolay hükme kendilerini kaptıracak programlarına istikamet vermişlerdir. Mesele AP, YTP, CKMP'nin programları böyledir. Bunun niçin böyle olduğu ayrı bir yazı konusudur. Bizim üzerinde durmak istedigimiz husus, devlet teşebbüslerinin husus teşebbüs kiyasla masrafı ve az randanlığı olduğunu söylemektedir.

Bilindiği üzere devlet teşebbüslerinde kâr unsuru birinci derecede rol oynamaz, onun için önemli olan sosyal faydanın artırılmasıdır. Özel sektör ise kâr etme gâyesine yönelen ve bu gâye için sosyal faydayı ekseni halde ikinci plâna atan bir faaliyet şeklidir.

Bu en basit ekonomik hakikatler bir yana iterek, Türkiye'de özel sektörde devlet sektörünün yanyana faaliyette bulunduğu bir brâng olması itibarıyle mensucat sanayiinden bir misâl verelim:

Bugün İzmir'de, Sümerbank'a bağlı bir Basma Sanayii Mîlesesi mevcuttur. Yılda 30 milyon metre basma imâl eden bu mîlesesi uzun yillardan beri kâr etmektedir. Bu devlet mîlesesesi yüzde 92 randumanla çalışmaktadır, dokuma ünitesinde bir işçide 72 tezgâh verilebilmektedir. Aynı devlet işletmeli dîs memleketteye önemli miktarda ihracat yapmış ve yapabilemektedir. İşletmenin ulaşımı verimlilik neticeleri yalnız Türkiye'nin değil bir çok Avrupa memleketteğinin bu konuda verdiği normalardan yükseksidir. Özel sektörün mensucat sanayiinde hâlen elde etmektediği neticeler yukarıda teşrif ettiğimiz neticelerden bir hayli uzaktadır.

Yukarıdaki misâlî geçmişten kastımız, monopol mührâsi göstermeyen ve özel sektörde rekabet halinde yaşayan bir brâng olması itibarıyle teknik sanayinin mukayeseye daha elverişli olmasındandır.

Özel sektör teknik sanayiline ait makine ve teçhizatın bakım ve idâmesine gerekten ihtiyâminin gösterilmemesi sebebiyle kısa zamanda yıpranıp yok olduğu her zaman görülen hâkîatlerdir. Kisır bir kâr hâsiyle, en lüzumlu personel ve malzemeden tasarruf yapılarak meydana gelen bu sosyal israf uzun yıllar devam eden enflasyonla beslenmiştir. Piyasa ve rekabet şartlarının iyi organize edilemediği yurdumuzda, özel sektör işletmeleri, aşırı fiyatlarla nihâl müstehlikleri alabildiğine istismar etmeleridir ve halen etmektedirler. Buna nüfûk devlet işletmeleri hâkîmetin empoze ettiği fiat politikası yüzünden uzun yıllar maliyet altında satışlar yapmışlardır. Hele işçi ve memurların sosyal güvenliğinin (Hastalık, ölümlü, ihtiyaçlık, barındırma, yedirme, giydirme, masrafaları) temin hâsusunda devlet işletmelerinin katıldığı fedakârlıklar hiç bir ferdi teşebbüsle mukayese edilemeyecek derecede genişdir. Ham madde ve malzeme fiyatları alabildiğine yükselirken satış fiyatlarını zorda tutup, işletmeleri mali yüküntüye sürüklendikten sonra, onların karşısına geçip niye kâr etmiyorsun demek, açık bir deyimle bilgisizlik ve ıhsânsızlıktır.

Bütün bu aleyhte şartlara rağmen devlet teknik işletmelerinin özellikle İzmir Basma Sanayiinin ulaşıkları yüksek produktivite neticeleri aksa kanaatle olanlara en güzel cevaptr.

Avrupâda büyük ülkelerin uyandırmış bir diğer misâl bu konudaki izahatımıza ışık tutacaktır.

Fransız Renault Otomobil Fabrikaları İkinci Dünya Harbinde mücadelede mîlesidir. Bu devlet işletmesinin son yıllarda ulaşımı produktivite ve ranflâbiliyet neticeleri kendi sahâsında bütünlüferdi teşebbüsleri asılmıştır. Bu misâllerin bize ispat ettiğî hâkîat sudur:

İşletme idarecilerini verimli çalışmaya sevkeden tek faktör kâr deşildir. İnsanları sevk ve idare etmek zevki, üstün iâzîsal servislerine ulaşmak arzu ve yâvecanı, mesleğinde yükselmek hâsi ekseri âhvalde kâr sahâinden daha kuvvetli olarak müessir olmaktadır.

Dündar SAĞLAM

★ 55'ler konusunda bir açıklama

ilk sayısını çıkarmakla, yayın hayatında uzun ömürlü ve beklediği neticeleri istihsal etmesini candan temenni ettiğimiz YÖN ve onun değerli yazarlarına başarılar dilerim.

Birinci sayısında, 55'lerden bahsetmek lütfunda bulunduğundan ayrıca teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Derginin, memleketin sosyal ve iktisadi dâvalarını ele almış bulunmasını ve bu yolda hassasiyetle duracağını milîdelemesi gâhsîna, aynı bir hâz bahşettığını ilâve etmek isterim.

İlk sayısını olmasa hasebiyle bir zuhûl neticesi «Ağalar» başlığı altındaki bilgînin noktasan, bazan da yanlış hükümler verecek şekilde dizi dizi hâfâsına düşüldüğünü görmüş ve be nosanaların, münasip görüldüğü takdirde, değiştirilmesini rica edeceğim. Bu cihetleri madde, madde olarak sıralanma müsaadelerini rica ediyorum.

1 — Hâz bir surette 55'ler sayın Madanoglu'ndan medet ummamışlar ve o zati vâta kılmanızlardır.

2 — İlk teması 55'ler namına ben yaptım. Bu teması sayın Fahri Özâlek Paşa ile yapdım. Onun vâtasıyla devrin Dahiliye Vekili, Nâser Zevtinoglu ile yapmıştım. Üçüncü teması M. B. Güvenlik Konseyi Azâzarından sayın Muzaffer Yurdakuler'le yaptık. Bu teması, şimdî Bîthîs senâtoğlu, o vakit temsilci bulunan sayın Dr. Cevat Göbeloğlu vâtasıyla yapmıştık. Bu konuşmada Kînyas Kartal ve yeğeni de bulunuyordu.

3 — Yazda ismi geçen, Bekir Sami Karahan, Atâfâ Akan ve İhsan Bedirhanoglu ile bu hâsusa herhangi bir teması olmamıştır.

4 — Mardin Milletvekili Talât Oğuz beyi hiç bir surette takrîr vermemi temin hâsusunda ne teşvik ettim ve ne de arkadaşlarım bu cihetten bâsimle iâhlâfa düştüler. Keza Talât Oğuz beyin seçimlerinde en ufak bir yardımım yoktur. Kendi sayı ve gayreyle lâyik olduğu bu mevkie gelmiştir

5 — İlk temas târihi olan Mayıs 1961 tarihinden su gâne kadar sayın Millî Birlik eski üyeleriyle konuşmalarla en ufak bir iâhlâfa düşmedik. Daima bizi nezâketle kabul ettiler. Ve dertlerimizi dinlerken büyük anlayış gösterdiler. Dâvâmizda bakı olağumuzu kabul etmekten de çekinmediler. Ancak Meclis'in tatilde olması dolayısıyla, kanunun kaldırılması için tekliye bulunamadıklarını üzâlerek beyan ettiler.

6 — Sürânlîmizle âmil olarak gösterilen 14'ler, yeten iâzîsel işler doğrudur. Zira slırgın esabî mucîbesi irkîlik gibi sapık bir fikre müstenittir. Bugün resmi kayıtlarda da belîlîliği gibi, 55'lerden yalnız beş kişiinin arazisi vardır, yoksa sârlînler toprak ağası degildirler. Esasen reform ile sârgın arasında münâsibet olamaz. Toprak ağızlığı tasfiyesinin yolu başka olduğunu da pekâlâ bilirsiniz.

7 — Bu beyanlarımın bir tekzip değil ve fakt bir düzeltme olarak kabulünlü ve münâsib görüldüğü takdirde, bu sayıda temas edilmesini rica eder, başarılar diler, en derin hürmetlerimi sunarım.

Faik BUCAK
Avukat, 55'lerden

★ DEVLETÇİLİK ANLAYISI...

Derinizin güvenle izleneceğine inayetinizi, iyi niyetinizi, ülke genelinde, çağdaş uygarlığa yönelik işinizi nasıl olacağı bilincine sahip bulunduğunuzdan da eminim. Ben, yaşıtlı çağınız dolayısıyla devletçilik anlayışınıza deñinmek istiyorum.

Cogu aydınlarım, ilke kalkınması veya çağdaş uygarlığa ulaşma konusunda, sizinle beraber olduğunda şüphe yoktur. Ekonomik kalkınmanın çağdaş uygarlığa ulaşmasını devlet etiyle sağlanması gerekliliği bugline kadar denendi ve uzun tartışmalara yol açtı. Bu itibarıyla devletçilik ilkesi yeniden ele alınırken, denenmiş, uygulanmış, sonuçları üzerinde de uzun boylu tartışılmış bir konuya ne gibi yenilikler eklenmedi ve bu ilkeye hangi açıdan girildiği açıkça belirtilemedi.

Ş. ALP

YON, 27 Aralık 1961

Kurucu Mecliste

**Gürültü, taksitle kamulaştırma ve
millîleştirme maddelerinde koptu**

Mümtaz
Soysal

Siyasal Bilgiler Fakültesi asistanlarından Dr. M. SOYSAL, Kurucu Meclis Anayasası Komisyonu Üyesi olarak kabulüldüğü anayasaya çalışmalarındaki görüşmeleri ve tartışmaların gizli kalmış yönlerini bu yazı serisi ile açıklıyor ve sebeplerini izah ediyor.

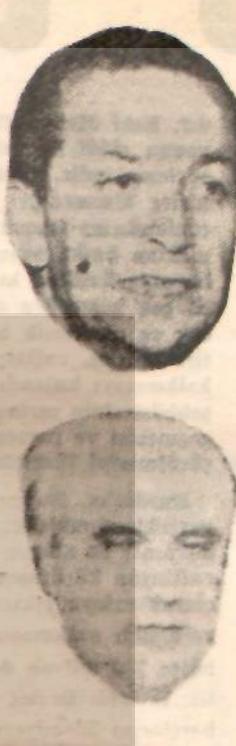
Yeni Anayasasının yapıldı-
ğın hangi görüşler ve han-
gi zümreler Çarpıcı? Ana-
yasa rejimi bakımından
bugün karşılaşlığımız me-
seleler nelerdir? Bu serinin
ikinci yazısını sunuyoruz:

Parlemento çalışma malarında dikkat edilmesi gereken bir nokta var. Komisyonların toplumsal bünyesini, mümkün olduğu kadar, genel kurulun bünyesine benzetmek. Bu tyice başaramazsa, komisyonlarla genel kurullar arasındaki çekişmelerin şiddetli çatışmalar hâline gelmesi de önlenemez. Parti disiplininin hâkim olduğu meclislerde, komisyonları, partilerin kuvvet oranlarına göre kurarak, çekişmeleri bir dereceye kadar azaltmak, hattâ kaldırıkmak mümkün olabilir. Ka-la kala, meslek dayanışmasının doğduğu çekişmeler kalır: çoğunluğu eğitimsilerden kurulu bir Eğitim Komisyonunun genel kürulla çatışması gibi...

961 Anayasasının yapılışında, bu bakımından, söz güçlükle karşılaştı:

1 Kurucu Meclis'in meydana getirilişi hakkında 16 Aralık 1960 tarihli kanun, parti disiplini yollara basırmayı ve grup katmayı imkânsız kı-

(Sosyal Adalet) ve (Çalışma)
kavramları için neler dediler ?

Fethi Çelikbaş (Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsalar Birliği Temsilcisi, İsimdeki Sanayi Bakanı).

«Gemimizi tipki bir şamandıraya bağlar gibi, Devleti sosyal adalet ilkesine bağlarken ışımızı gayet sağlam tutmuş olalım. Ne yaptığınızı açıkça bilmek mecburiyetindeyiz.» (3 Nisan 1961). «İnsanın mümeyyiz vasfinı onun hürriyetinde görüyor ve bunun iktidara karşı teminatını mülkiyette buluyorum... Demokrat Parti zamanında bazı arka-

Şefik İnan (C.H.P. li Temsilci,

«Özel iktisadi teşebbüs hürriyetine güleryiz göstermeyen, ona çatık kaşlarla bakan, mecburi iş milkelleşiyeti altında, paramiliter teşkilat içinde yer alacak yüzbinlerce kişiye geçit resmi yapmayı düşünen, veraset miflesesesi hakkında düşüncesini şimdilik gizli tutan, taksitli istımlaklerle mülkiyet hakına pek de hürmeti olmadığını açıklayan, kurulan her yeni teşebbüsü, tekel mahiveti tasivor, dive, nasvonalize

daşları dinlemişizdir. Biz mebus olmadığımız takdirde, vazife de vêrmezlerse, aç kalırız, diyorlardı. Bunda, karakter zaferi dışında, elbette mal mülk sahibi olmamanın da tesiri bilyüktür. (3 Nisan 1961).

«Ben elektronik bir cihaz değilim ki, Komisyonun zihniyetini, akıldan geçenleri bileyim, keşfedeyim». (10 Nisan 1961).

şimdiki Maliye Bakanı:

tolarda da ortaya çıkan bu olay, Temsilciler Meclisinde daha açıkça görülmüştür. Meclis korporatif bütçesidir ama, bazı «korporasyonlar»a, meselâ toprak ve ticaret burjuvazisine ait kontenjanlar, aşında, hukuki tespit edilen rakamların çok üstüne çıkmıştır. Bir bakıma, Temsilciler Meclisi, hem parlamentarizminin, hem de korporasyonculığının aksak tarafsızlığını sanki büyütükle gösteren bir deneme olarak bakmak mümkün.

Meclis korporatif bünyeli olunca, o meclisin içinden çıkan komisyonu da korporatif bünyeli sunma-

İyi ki arada büyük çatışma olmasın. Anayasa Komisyonunda büyük toprak sahiplerinden, sanayicilerden ve ticaret odaları temsilcilerinden de bir zümre bulunuyordu. «sosyal adalet» ve «çalışma» kavramlarının Genel Kurulca da benimsenebileceği şekilde bir hayale kapılmıştı.

mazdi. Üniversitelerden, partilerin araştırma ve fikir tesbit etme organlarında çalışanlardan ve daha çok idarî dâvâlarda uğraşmış hukukçulardan kurulu olan Komisyon, genel kuruldaki menfaat zümrelerinden değil, «kalem burjuvazisi» denilebilecek olan bir sınıfı temsil etmektedir. Bu sınıf, daha bilimsel bir deyimle, «illi burjuvazî» demek de mümkün: Memurlar, öğretmenler, yazarlar, vs.

Genel kurulda top-
rak ve ticaret bur-
juazisinin temsil
edenler, Komis-
yonca hazırlanan tasarıyı
10 Mart 1961 günü eflerine
aldıkları zaman, hemen göz-
lerine çarpan şey, laksitili
kamuulastırma ve müflisleştir-
meyle ilgili 38. madde oldu.
Çalışma, sosyal güvenlik,
planlama sözleri, gözerde-
ki heyulayı daha da büyültti.

Taktik basitti: bazı madde-
leri istenilen şekilde soka-
bilmek için, tüm üzerindeki
görüşmeler sırasında or-
talığı bulandırmak, zihin-
lere şüphe tohumları at-
mak, sonra bu bulanıklık-
ta faydalananak hukuki

değişiklikleri yapmak.

Konuşanlar, «esosyal adalets ve eşitsizlik» kelime-lerinin Anayasaya konma-sıyla ne mahzurlar doğabi-leceğini uzun uzun nutuk-larla belirttiler. Komisyon- un niyetlerinden şüphele-nenler, «miras hakkı niye yok, mülkiyet hakkı niye açıkça teminat alıma alın-

lu, Kemal Türkoğlu, Nuri
Kıskı, Rıza Göksu, Seyfi
Öztürk, Feyyaz Köksal,
Hifzı Oğuz Bekata...

Asıl önemli olan nokta şu: taksitle kamulaştırma ve millileştirmeyle ilgili maddenin çeküşmeleri sırasında tam kadro olarak ortaya çıkan grup içinde bu adlara da sık sık rastlanacaktır.

Anaya Komisyonu, aradan uzun bir süre geçtikten sonra, 26 Nisan 1961 günü, «millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti» formülüyle genel kurulun karısına geldi ve teklifini kabul etti. «Sosyal adalet» ve «çalışma» kelimelerini kurtarmak için son uğraşın, yine bir basın temsilcisi oldu. Gazeteci İlhami Soysal, verdiği önergede, «Anayasa Tasarısının ikinci maddesinde, çalışma ve sosyal adalet ilkelarının mutlaka yer almazı zaruretine inanıyorum. Bir İttihad meclisi olan Meclisimizin de bu görevde uyacağına kaaniyim» di-

«İhtilâl Meclisi» nin öksüz bıraktığı kelimeleri, «İhtilâl komitesi» nin benimsemesi beklenirdi. Fakat madde, Millî Birlik Komitesine gidip geri döndüğü zaman, içine gire gire, çalışma ve sosyal adaletin değil, Yirminci Yüzyılın ikinci yarısında devrimcilikle hiç ilgisi olmayan «milliyetçilik» sözünün girdiği hâreffe görüldü.

1961

Yurttta ve dünyada

1961 siyasi hayatı tereddüt, piyasada durgunluk, sosyal alanda ıspızılık ve huzursuzluk yılı oldu. Yeni yıla bu meseleler gözülmenden gidiyor. 1962'de sosyal huzursuzluğun daha da artmasından korkulur.

SIYASİ DURUM

961 yılı, çok partili hayatı yeni den başlamanın hazırlıkları ve sanıcları içinde geçti. Yıl, Kurucu Meclisin toplantılarıyla başladı (6 Ocak). Anayasası ve Seçim Kanunu 27 Mayıs günü büyük bir heyecan içinde kabul edildi.

15 yıldır mücadelede yapılan Yeni Anayasının, halkın büyük bir coğuluğu tarafından tasvip edileceği sanıyordu. Fakat referandum sonuçları, tam bir sürpriz oldu: Kırmızı oyaların nisbeti sağlanacak kadar yüksekti. Referandum, C.H.P. nin seçimlerde coğuluğu sağlayamayıcağı gösteren bir cins seviyedir. Nitelikin 15 Ekim seçimlerinde, C.H.P. beklediği ni elde edemedi. Diğer basın, seçimleri Menderes'in zaferi olarak yorumladı. Bu durumda ordu, tereddütlü bir devre geçirdi. Uzun çekişmelerden sonra nihayet geçen ayın başında, Türkiye'de ilk defa olarak bir koalisyon hükümeti kuruldu. Fakat sayısız teminat getiren bir anayasaya ve başında tarihi şahsiyet İnnöni bulunan bir hükümete rağmen, siyasi hizmet hizmet saflanmış değildi.

Gerçekten, 1961 yılının sona erdiği bugündelerde, geriye doğru bakanlar, Türkiye'nin bir yıllık siyasi hayatını gözden geçirenler, fazlaıyla tansiyon yüklü bir devreyi geride bıraktığımızı anlayacaklardır. Kurucu Meclisin toplantılarıyla ümit içinde başlayan yıl boyunca, görünürdeki davranışların gerisinde cereyan eden bazı olaylardan dolayı, demokraside gecisin zaman zaman tehlkiye düşüğü hissedilmiştir. Hattâ, bir bakıma, 1961'e, tereddüter ve şüpheler yili demek mümkün. Halk kitleleri, sivil ve seçimle İşbaşına gelmiş bir İktidarı idareyi devralmasına kadar olan, hattâ bu devralışı takiben günleri, hep tereddüt ve şüphe içinde yaşamıştır. Bu tereddüter ve şüpheleri haklı gösterecek olaylar da olmamış değildir.

Yeni yıl esidine muhakkak belirtilmesi gereken bir nokta var: 1961'e olduğu gibi, 1962'ye de, temel dâvalarımızdan hiç birini çözmemiş olarak giriyoruz. Bir hükümet kurulmuştur ama, temel dâvaları köklü reformlarla çözüm azı ortada yoktur. Bu azim bulunmadıkça ve devleti gönüne gönüne idare etmek politikası başkilerin davranışlarına hâkim olıcı kişi, 1962 kadar, ondan sonra gelecek bütün yılları da endişeyle karşılaşamak imkânsızdır.

İKTİSADI DURUM

Siyasi huzursuzluk, İktisadi hayatı da teşir etmiş, piyasayı canlandırmak için gösterilen gayretler başarıya ulaşamamıştır, mesele-

ye, surf mali açıdan bakılınca, eski Bakan Kemal Kurdaş'ın yaptığı gibi çok parlak bir tablo çizmek mümkün değildir. Hazine, para bakımından rahattır. 1961 bütçesi öneşiz bir açıka kapanacaktır. Fiyatlar artmamıştır. Yillardır ilk defa olarak, 100 milyon dolara yakın döviz mevcudumuz vardır. Bunalımların hepsi doğrudur. Fakat İktisadi bakımından 1961 yılı, 1960'a nazaran çok kötü olmuştu. 1961 durgunluğun hâküm sürdüğü bir yıldır. Bunun temel sebebi, zira İstihsalın kötüüğündür. Doğudaki açık tehlkesinin de açıkça ortaya koyduğu üzere, mahsul iyi olmamış, çiftçi nakdi geliri düşmüştür. Tütün ve pancer fiyatlarında yapılan indirimlerin de çiftçi gelirinin azalmasında payı vardır. Ayrıca ziraat kredi hacmine, reel olarak düşüş vardır.

Diğer taraftan müstehlik, psikolojik sebepler yüzünden, elindeki parayı harcamayıp saklamayı tercih etmiştir. Piyasadaki para miktarı artışı halde, paranın eldele geçiş hızının yavaşlaması durgunu artırmıştır.

Istihlak harcamalarındaki daralış, işsizlik ve satışların azalması şeklinde görülmüştür.

Devlet Planlama Teşkilatının 1962 programında belirtildiği üzere -Bütün satışlar 1958 den itibaren düşmüş ve sonra bir miktar artmış, fakat 1958 seviyesine erişmemiştir. Planlama teşkilatının incelemeleri özellikle mobilya, mutfaq levazımı, terzilik, lokantaçılık v.s. alanlarındaki satışlarda önemli bir azalma olduğunu ortaya koymaktadır. Satışlardaki düşüş, iş sahiblerinin az kazanmasına, dolayısıyla şikayetlerinin artmasına yol açmıştır.

Durgunluğun ikinci tehzürü, işsizliktir. Enflasyonun durdurulması ve ithâl imkânlarının artması, aneak kâtip şartlarının çalışabilen bazı işletmelerin kapanmasına yol açmış, işsizlik artmıştır. Devlet sektöründe de, tasarruf düşüncesyle işçi çıkartılmasına sık sık rastlanmıştır. İşsizlik, işçi ücretlerindeki artışı önlemek, fazla mesai imkânlarının da azalması, dolayısıyla işçi gelirleri düşmüştür.

Yeni hükümet, durgunlukla mücadele kararlıdır. Bu maksatla, enflasyonu gitmek parasına da olsa, devlet kesimi yatırımlarını artırmak ve kredi imkânlarını genişletemek niyetindedir, geçmiş İktidar, muhafazakâr bir maliye politikası güttüğü için tenkit edilmektedir.

Yeni hükümetin genişleme politikasının sonuçları ne olabilir? Genişleme politikası acaba enflasyonu geri getirmeyecek midir? Şimdiden kesin bir şey söylemek güçtür. Fakat piyasa açıktan açığa enflasyonun savunueğünü yapmakta-

dir. Eski Maliye Bakanı Kurdaş, enflasyonun elde bir tehlke haline geldiğini söylemektedir. Kurdaş göre, gerekken tedbirler alınmadığı takdirde, iş hayatını canlandırma arzusu, enflasyonu hızlandırmaktan başka sonucu vermeyecektir. Başlangıçta hafteden bir canlılık sağlanır hâle, çok geçmeden döviz sıkıntısı başlayacak ve ekonomik hayat çıkmaza girecektir. Kurdaş, enflasyon tehlkesi olmadan kalkınmayı hızlandırmak için, devlet teşebbüslerinin zarara satış yapmaktan vazgeçmesini ve paramızın dış değerinin düşürülmesini ilzumlu görmektedir.

Kurdaş'ın, Maliye Bakanlığı sırasında gerçekleşmemediği bu tedbirleri, yenil hâküm etmemektedir. Bu durumda enflasyon kâlımnesmeyecek bir tehlke olarak ortaya çıkacaktır. Çok geniş dış yardımalar sağlanamadığı takdirde, yeni bütçe 700 milyon dolar açık verebilecektir. İktisadi Devlet Teşekkülerinin vergi borçlarının ödemiyerek açığın artmasına sebebiyet vermeleri mümkünür. Devlet harcamalarındaki artış, halen kullanılmayan paranın piyasaya dönmesine yol açabilir. Bütün bunları, kaçınılmaz sonucu olarak enflasyon geri gelebilir.

Kısaca, 1962 yılında yağmurdan kaçarken doluya tutulma tehlkesi vardır. Cesur kararlardan ve köklü reformlardan kaçınan liberal bir iktisat politikasının en-

lasyon ve durgunluk arasında bocalama sına şansızdır.

SOSYAL DURUM

İktisadi durgunluk, mevcut sosyal huzursuzluğu daha da artırmıştır. İşçi gelirlerinde gerileme vardır. Maşalarla yapılan zam, enflasyondan en fazla zarar gören memur kitleini istem etmemiştir. Yüzde 15 zamın geciktirme teşebbüsü ise memurların huzursuzluğunu artırılmıştır. Zira işçilerde, bugday fiyatlarına yapılan zamma rağmen azalma vardır. Bütün bunlar vatan sathında huzursuzluğun artmasına yol açmıştır. Huzursuzluğun en göze çarpan belirtisi işçilerdir.

Yeni hâkümün kurulması ile birlikte, işçilerin sessiz yürüyüşleri başlatılmıştır. Yüksek Hâkem Kurulunun kararını protesto maksadıyla İzmir'de yapılmıştır. Gösteriye sakal grevi yaparak takıyalı, yalnızak işçiler katılmıştır. Demiryolu işçileri kendilerine verilen yemekleri 10 gün yemeyerek fidareyi protesto etmiştir.

Ankara'da Belediye otobüsleri ve Devlet Su İşleri işçileri iki sessiz yürüyüş yapmıştır. 1961 yılı İstanbul'daki büyük mitingle kapanacaktır.

Yeni hâkümün, memur ve işçiye kemer sıkışma politikasının sosyal huzursuzluğunu daha da artırmışından korkulur. Türk işçi artık eski mütevekkil adam değildir.

DÜNYADA

Dünya, ikinci Dünya Harbinin sonundanberi özlediği huzura bir türlü kavuşamadı. Üstelik, huzursuzluk doğuran olaylar, «tarihin hızlanması» nazarîyelerini doğrulayacak bir süre bâribirini takip ediyor. 1961 yılı, bu bâribinden hareketlilik ve heyecanda kendinden öncükleri arattırmayacak bir yıl oldu.

ÇATIŞMALAR

Daha yıl başlar başlamaz, 3 Ocak'ta, Amerika Birleşik Devletleri, Küba ile siyasi münasibetleri kesti.

Üç büyük ay sonra, 17 Nisan günü, Amerika yetiştirlen ve Amerikan Hâkümünden destek gören Castro düşmanları Küba'ya çatışma yaptılar; fakat, memlekât Castro'ya sadık kaldı ve salduyanlar büyük yenileyi uğradılar.

Cezayirde Fransız generalerinden Salan, Challe ve Jouhand, 22 Nisan'da Paris hâkümetine karşı bir askeri darbe teşebbüsünde bulundular ama, başarı kazanmadılar.

15 Temmuzda, Bizerte Üssü yüzünden, Tunuslularla Fransızlar arasında çatışmalar oldu ve Fransız kuvvetleri korkun bir misilleme hareketine girişerek Tunuslu ahalisi eздiler.

30 Ağustos'ta, Sovyetler Birliği nükleer denemelere tekrar başlamağa karar verdi; birkaç gün sonra da, 5 Eylül'de, Başkan Kennedy, Amerika Birleşik Devletlerinin ay-

ni yoldaki kararını açıkladı.

Portekiz'in Afrikadaki Angola sömürgeinde Şubat ayında başlayan karışıklıklar bütün yıl devam etti. Portekiz, ayrıca, Asyadaki sömürgelarından bir kısmını da kaybetti: Hindistan, on üç yıllık bir sabretme devresinden sonra, 19 Aralık günü, Goa, Damân ve Diu arazilerini işgal etmek zorunda kaldı.

Rejim değişiklikleri

1961 yılı, birçok yeni devletin doğduğu, birçok devletin de rejim değişiklikleri geçirdiği bir yıl oldu.

Eski bir İngiliz sömürgesi olan Güney Kamerun, 15 Şubatta, Fransız sömürgeyi iken yeni bağımsızlığını kavuşturan Kamerun Cumhuriyeti ile birleşti.

27 Nisan'da, Afrikânn en eski sömürgelarından Sierra Leone de bağımsızlığını kavuştı.

Sygmann Rhee'nin devrilisinden bir türlü huzura kavuşamayan Güney

iSSİZLİK

DURGUNLUK

a huzursuzluk yılı

Kore'de tekrar bir rejim değişikliği oldu ve 15 Mayıs günü irdi İktidarı ele geçirdi.

Bağimsızlığa kavuşma sırası, 19 Haziran günü Kuveyt Emirligine geldi. Fakat, bu memleket, bağımsızlığını ilan ettikten hemen sonra, Irak'ın ilhak tehditleriyle kargaşlaştı ve tekrar İngiltereden yardım istemek zorunda kaldı.

Brezilyadaki rejim buhranı da nihayet patlatır verdi ve Başkan Quadros, bir kışım generalerin zoruya, 25 Ağustos günü

istifa edip memleketi terketti.

28 Eylül günü, bir askeri hükümet darbesinden sonra, Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyetinden ayrıldı. Nâsır'ın yapmak istediği köklü reformlardan memnun olmayan bir zümre, bu reformları önlemenin tek çaresini, bağımsız bir devlet kurup, eski politikacılara tekrar ibahâne getirmekte buldu.

Afrikadaki Tanganika sömürgesi de 8 Aralık tarihinde bağımsızlığını ilan et-

ti ve Birleşmiş Milletlere 104. üye olarak kabul edildi.

TEKNİK BAŞARILAR

1961

yılı, teknik başarılar bakımından da, hem zengin, hem de endişe verici bir yıl oldu:

Amerikalıların «George Washington» adındaki atomik denizaltısı, 21 Ocak'ta biten bir deneme sonunda, 67 günlük bir dalış rekoru kırdı.

Ağır silahtırı fırlatmadaki üstünlüklerini muhafaza eden Sovyetler, 4 Şubat günü, altı büyük tonluk Sputnik VII'yi fırlattılar. Fezaya ilk insan yollamak yine Sovyetlere naşip oldu ve 12 Nisan günü Yuri Gagarin, bir büyük saatte dünyanın çevresini dolandı.

Amerikalıların fezaya insan yollamaları ise 5 Mayıs günü oldu ve havacı Shepard, birkag dakikalık bir feza yolculugundan sonra sağ salim yeryüzeline indi.

İlk defa 12 Mayıs günü açıklanan çok önemli bir deneme, tıp içinde insan yaratmanın mümkün olabileceğini gösterdi. İtalyan Profesörlerinden Daniel Petrucci, erkek ve kadın kromozomlarını bir tüpte birleştirerek yaratığı canlıyı, rıflıyem halinde, tam 60 gün yaşatmaya muvaffak oldu.

Sovyetlerin 6 Ağustos günü fezaya fırlattıkları havacı Titov, 25 saat 18 dakika müddetle dünyanın etrafında döndü ve sonunda, önceden tayin edilen noktaya indi.

25 Ekim günü Sovyetler Birliği'nde patlatılan 50 megatonluk, yani 50 milyon ton dinamit kudretindeki nükleer bomba, dünya kamu oyunu telâşa verdi ve Üçüncü Dünya Harbinin insanlık için ne bîlyük bir felaket olacağı bir kere daha anlaşıldı.

YENİ İSİMLER

1961

yılında dünya siyaset sahnesinde yeni isimler görüldü:

Amerika Birleşik Devletlerinin eski Başkanı Eisenhower, 20 Ocak'ta Beyaz Saray'dan ayrıldı ve onun yerini John F. Kennedy aldı.

Portekiz hükümetine karşı isyan bayrağını açan Albay Galvao, Santa Maria gemisini ele geçirdi ve dünya kamu oyu günlerce bu isimle meşgul oldu.

Hür Cezayir Cumhuriyetinin geçici hükümetinde Başbakanlık eden Ferhad Abbas'ın yerini, 27 Ağustos günü, daha genç ve atesli bir devrimci olan Ben Heda aldı. Birleşmiş Milletlerde boşalan Genel Sekreterlik makamına, 3 Kasım günü, şimdilik «Genel Sekreter Vekili» unvanını taşımak şartıyla Birmanyalı diplomat U-Thant oturdu.

ÖLENLER

1961

yılında, bir taraftan yeni isimler ortaya çıkarken, bir taraftan da, herkesin çok iyi tanıdığı bazı isimler dünyadan çekildi:

Kongolu vatansver Patrice Lumumba 12 Şubat günü, sömürgecilerin ve onlara satılmış olanların ellerine teslim edilecek, feci şartlar içinde öldürülündü.

Dominik Cumhuriyetinin yaşı diktatöri Rafael Trujillo, 31 Mayıs günü otomobilyle metresinin evine giderken öldürülündü.

Birleşmiş Milletler Teşkilatının İşveç Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld, bazı iddialara göre sömürgecilerin ve onlar için çalışan Combe hükümetinin tertiplerine maruz kalarak 18 Eylül'de öldü.

GİZLİ RAPOR

TURKIYENİN GELECEĞİ

Dünya Bankası kalkınma arzumuzu aniamıyor..

Dünya Bankası Raporu, Batı uzmanlarının, Türkiye'nin ve diğer az gelişmiş memleketlerin meselelerini anlamadığını veya anlamak istemediğini gösteren yeni bir örnektir. Bu, belki realist bir davranıştır. Fakat, fakirliğin ve fakirlikten kurtulma arzusunun ne kadar kuvvetli olduğunu anlamayan bir realistin bahis konusudur.

Adler, Batılı meslektaşları gibi, hesaplarını Türkiye'nin yüzde 4 oranında bir kalkınma hızı sağlayabileceğini farzisiyeye dayanarak yapmaktadır ve millî gelirle yüzde 5 oranında bir artışı makul bir hedef saymaktadır. Önümüzdeki devrede ziraat istihsalin yüzde 2,5 tan fazla artmasını çok güvenga inanın uzman, Batılıların da fazla dış yardım yapmaya hevesli olmadığını çok iyi biliyor, yüzde 4 kalkınma hızını gerçeğe en yaklaştırmayı umuyor, fakat bu çok yavaş kalkınma hızıyla Türkiye'nin önemli dış yardımına ihtiyacı olacağını belirtmektedir.

Yüzde 4 bir kalkınma hızı, nüfusumuz kuvvetli bir ihtiyacla yüzde 3 oranında artacağına göre, yerimizde söylemek kabullenmek, yani fakirliğe rıza göstermek demektir. Bunun içindir ki Türk Hükümeti yüzde 7 oranında kalkınma hızını resmen belirtmemiştir. Fakirliğimiz ve fakirlikten bir an önce kurtulma arzumuz gözümüzde tutulursa, millî gelirin yılda orijinalde yüzde 7 artışı bile ye-

tersizdir. Fakat Batılılar, (dış yardımın yüklerini daha artırmamak endişesiyle olacak), yüzde 7yi aşırı bir rakam saymaktadır. Bu, büyük bir anlaysızlıktır.

Batılılar bu konuda anlaysız göstererek midir? Önümüzdeki 10 yılın en önemli meselelerinden biri budur.

1962 arifesinde Batılılar henüz gereklen anlaysızlığı göstermemiştir.

YÖN

RAPOR

Millî gelir

Onümüzdeki 10 yılda nüfus yüzde 30 oranında coğalacak, istihsal de 1/3 oranında bir yükselseme ancak nüfus artışı karşılayacaktır. Bu devrede, istihsalin yüzde 50 oranında artması, hayat seviyesinin bir miktar yükseltmesine imkân veren makul bir hedef sayılmalıdır.

Ziraat istihsalde coğalma yavaş olacaktır. Orta Anadoluda istihsal artırma imkânları zayıftır. Ancak sahil bölgelerde istihsalin gelişmesi beklenebilir. Bu durumda, ziraat istihsalde yıllık ortalama yüzde 2,5 artış sağlanması iyimser bir hesap olacaktır.

Hububat istihsalı bakımından durum daha kötüdür. Hububatta ancak yüzde 20 oranında bir artış ümit edilebilir. Nüfus yüzde 30 oranında coğalmasına göre, ya adam başına düşen hububat istihâki azalacak, ya da Türkiye devamlı hububat ithalâtı haline gelecektir.

Pamukta yüzde 40 oranında önemli bir istihsal artışı beklenebilir. Fındık hariç, kuru meyve-

ler ve tütün için, dış piyasa imkânları mahduttur. Bu yüzden tütün ve kuru meyvelerde istihsal coğaltılamaz. Pancar istihsal ise azaltılmalıdır. Taze meyve ve sebzede genişleme beklenenbilir. Fakat Baade raporundaki iddialar mübâlîghâldır. Taze meyve ve sebzede ihracından yılda 150 milyon dolar sağlanamaz.

1970'te 30 milyon dolarlık taze meyve ve sebzede ihraci gerçeğe daha yakın bir tâmimindir.

Döviz durumu

Türkiye, ihracatını artırmak ve zaruri olmayan ithalâti kısmak maksâdiyle her türlü tedbir almaktadır. Bütün bu tedbirler alımsa bile, yüzde 4 oranında kalkınma hızı sağlamak için, Türkiye önemli dış yardımına muhtaç kalacaktır. İyimser bir tahminle ihracat, 1965 yılında 365 milyon doları, 1970 de ise 450 milyon doları bulacaktır. Buna karşılık yavaş bir kalkınma hızı dahil, zaruri ithalât ihtiyaç 1965 de 480 milyon, 1970 de 550 milyon dolar olacak. Demek ki, Türkiye'nin dış ticareti, 1970 yılında 100 milyon dolar açık verecektir.

Ayrıca, faiz, sigorta, dış seyahatler, nakliye v.s. gibi görünmeyen kalemler için, Türkiye 1965 de 50, 1970 de 40 milyon dolar ödeyecektir. Buna karşılık NATO yatırımlarından 40 milyon, turizmden de 1965 de 15 milyon, 1970 de 40 milyon dolar tâmî edilebilir. (Görüldüğü gibi, Dünya Bankası raporu, büyük tâmîler haftadığımız turizmden 6 milyon kazançları sağlanabileceğine iltîmâl vermemektedir.)

Bu durumda Türkiye'nin cari gelirleri 1965 de 420 milyon, 1970 de 530 milyon dolarla er-

secektir. Câri giderleri ise 1965 de 530, 1970 de 600 milyon doları bulacaktır. Buna dış borç takaslarını eklemek lazımdır. Türkiye, yeni borçlannan kaçırmak şartıyla 1965 de 190, 1970 de ise 80 milyon dolar dış borç ödeyecektir. Bu durumda dış ödeme açığı 1965 de 210, 1970 de ise 150 milyon dolar olacaktır. Dış ödeme açığı tedricen azaltmak beraber, 1970 yılında da yavaş bir kalkınma hızına rağmen, 150 milyon dolarдан aşağı düşmeyecektir.

Açık dış yardımalarla ve ecrebi sermaye yatırımlarıyla kapatacaktır. 1959 da 7 milyon doları ancak bulan ecrebi özel sermaye yatırımlarının, 1965 de 40 milyon dolarla erişmesi beklenenbilir. Buna karşılık mevcut dış yardımalar yıldan yıla azalarak 1965 de 40 milyona düşecek, 1970 de ise sona erecektir. Açığı kapatmak için, 1965 de 150 milyon 1970 de 110 milyon doları ihtiyaç vardır. Tabii ki, bu hesaplar, Türkiye önemizdeki yılarda yeni borçlardan kaçırdığı takdirde doğrudır.

Rapordan çıkan sonuç

Mümleketimiz, kalkınmaktan vazgeçe bile, dış yardımala muhtaçtır. Kalkınma istedigimiz takdirde, köklü reformlardan kaçınılmış müddetçe, bîlyük ölçüde dış yardımala ihtiyaç olacaktır. Batılılar ise, kalkınmadan vazgeçmemiz pahasına da olsa, memleketimizi yıldan yıla daha az miktarda yardımla yaşamamıza sağlamaya çalışmaktadır.

Bu durumda, önemizdeki 10 yılın yardım peşinde koşmakla geçeceğini söylemek, çok büyük bir kehanet olmuyacaktır.

REJİMİN GİZLİ HASTALIKLARI

CHP Devrimcikten nasıl uzaklaştı? Bekçilik ödevi alan bir parti, hiç bir ileri hamleyi başaramaz

CHP nun 15 Ekim 1961 seçimlerinde elde ettiği neticesi bir tahlile tabi tutabilmek için evvelâ Türk toplumunun sosyal strüktürünü bilmek ve bu temel yapıya dayanarak C.H.P.'nin tarih içindeki yerini güvenen geçirerek bugüne ulaşmak gereki. Böyle bir nazarı temelden hareket etmeyi kabul edince de çok eski zamanlara giderek Türk toplumunun tarih içinde geçirdiği tekamül merhamelerini birer birer testit etmek lüzumu olur. Konumuzu fazla geniş tutmamak için başlangıç olarak 1908 İhtilalini alıyoruz.

1789 Fransız İhtilalinin geç kalmış bir devamı olan 1908 İhtilalinin başlica iki hedefi vardı:

1 - Yurtta derebeylik sosyal nizamını tasfiye etmek, yani tabi insanı hür insan hâline getirmek.

2 - Yabaneiların politik ve ekonomik otatismarını önlemek.

Esefle söyleyelim ki 1908 İhtilaledeki bu hedeflerden ne birincisini ne de ikincisini gerçekleştirmek fırsat ve zamanını bulamamışlardır. Devamlı harpler bunu önemiştir. 1914 Harbinde de kapitülasyonlar fiili olarak sona ermiş, ancak 1923 Lozan Mütahdesiyle hukuki varlığını kazanabilmistiir.

Su kısa müsahede de gösteriyor ki, Mustafa Kemal 1908 İhtilalinin bir devamıdır ve bütün ömründe bu İhtilal amacalarını tahakkuk ettirmek için çatışmıştır. İşte C.H.P. böylesine bir zararın neticesi olarak doğmuş ve bir müddet de tarihi fonksiyonunu muvaffakiyetle başarmıştır.

Şimdi meseleyi böylece ortaya koymuş, Mustafa Kemal'in getirdiği İhtilal gözden geçirmek gerekir. Mustafa Kemal 1908 İhtilalinin bir devamı olduğunu göre bu İhtilal karşısında olanlar elbette ki M. Kemal'in yanında olacaklardır. Bu şebeple Mustafa Kemal daha ilk admında sarayın mukavemeti ile karşılaşmış ve bunu din adamları, büyük toprak ağaları, harp zenginleri, aşiret reisleri, yabane sermayenin istismar vasıtaları olan azılıklar ve bunların tabileri takip etmiştir.

Bu noktada memleketi iki bölümde toplamak lüzumlu'dur:

- 1 — İsgal altındaki bölgeler,
- 2 — İsgale uğramamış topraklar.

İsgal altındaki bölgelerde, Saray ve tabileri Mustafa Kemal'e silahlı bir mukavemete kadar giderken, bağımsız ve hür Türk Devletini reddettiler. İsgale uğramış topraklarda ise bu unsurlar çok kere korkudan sinmiş, sinmeyenler ise su veya bu nam altında yer yer isyan etkirmişlardır.

İhtilale beraber ve bunun bir sonucu olarak Mustafa Kemal'le beraber olanlar ise sunlardır:

- 1 — Küçük esnaf,
- 2 — Küçük toprak sahipleri,
- 3 — İşçiler,
- 4 — İdealist aydınlar,
- 5 — İhtilalin hedef ve manasını idrak etmiş kabile ve aşiret başkanları.

Demek oluyor ki büyük halk yiğinları ise Mustafa Kemal'e karşı idi. Ancak bu küçük azınlık, bu tarihe kadar toplum içinde hakim unsur olarak mevduyetini muhafaza etmiş ve bir eski nizamın savuncusu olarak tarih sahnesinde yer almıştı. Mustafa Kemal muvaffak olmuş da bağımsız ve hür Türk Devletini kuruncu ne oldu? İhtilacı Mustafa Kemal, İhtilalin icaplarını yerine getirmek zorunda kaldı. Aksi takdirde tarihimiz boyunca bir çok misallerini gördüğümüz gerici unsurlar onu aşağı ederek, tekrar kendi hâkimiyetlerini kurabılırlardı. Bu hakikati çok

iyi idrak etmiş olan Mustafa Kemal hemen toplum içinde karışık bir manzara arzeden kendi taraftarlarını siyasi bir teşkil olarak toplamakla işe başladı. Ve Müdafası Hukuk Cemiyeti, Cumhuriyet Halk Fırkası olarak siyasi tarihimizde yerini aldı.

İhtilalin politik hedefi olan Cumhuriyetin ilanından sonra hemen Batı düzennin temel yapısı olan laiklik ve kadın haklarının tanınması gibi ilkeler de gerçekleştirildikten sonra, yani, kıyafet reformları yapıldı. Tek kelime ile feudal Şart düzeninden, hüryiet düzlemine geçmek için bütün yolların temizlenmesine çalışıldı. Yalnız bunlar yapılrken bazı eiddi mukavemelerle de karşılaşıldığı tarihi bir gerçektir. 1924 Şark İşyanı, görünlür sebepler ne olursa olsun, tabi insan düzeninin, hür insan düzenine karşı ayaklanmasıdan başka bir şey sey değildir. Canlı bir hücrenin ölü bir hücreyi ittiği gibi, yeni düzen de eski düzenin bütün manevi değerlerini toplumun dışına itince, bu ilkelerin taraftaları fili mukavemetten pasif mukavemete geçti ve memleketin her köşesinde inkılâpların saflarına karışarak inkılâp frenlemek yolunu tuttular. Uzun yüzyıllar halkın echaletinden faydalanan, onları türlü yollardan istismar eden bu insanların bu kere C.H.P. içinde ve onun vasıtası ile varlıklarını devam ettirmeye çalışacakları belliymi. Bu hakikati zamanla köyünde, kasabasında ve şehirlerinde yakından müşahede eden Mustafa Kemal'in hâlis inkılâpları, yavaş yavaş ümitsizlige düşerek, inkılâpların saflarından uzaklaştilar ve bu suretle de inkılâpçı C.H.P. ile halk arasında bir uçurum açılmış oldu. Çok partili hayatı girdigimiz 1946 senesine kadar bu hal böylece devam etti. Bu tarihten sonra tekrar başladığınız noktası geldik. Mustafa Kemal'in inkılâpçı unsurları yeni bir hamle yapmak üzere yeniden canlanarak D.P. saflarında yerini aldılar. 1946 seçimlerinde yer yer silinen mücadele ettiler ve 1950 seçimlerinde ise bir sel halinde D.P.'yi iktidara getirdiler.

D.P. yi Halk Partililer iktidara getirdi diye orta larda dolanın söyleşiler iki bakımından da doğrudur.

- 1 — Musafa Kemal'in hakiki inkılâpları yani bir ümitle bu yöne kaymışlardır.
- 2 — Bizzat Halk Partisinin bünyesine hakim ağalar, aksı inkılâpların yüzlerindeki sahte inkılâpçı maskelerini sırmadan, el altından Mustafa Kemal ve onun partisini yıkmak amacıyla ile D.P. hareketinin yardımçıları olmuşlardır. Ve bunun içindir ki D.P. halk yiğinleri bakımından inkılâpçı, idarecileri bakımından ise gerici bir karakter taşınmak bahtsızlığına düşüğünden uzun ömürü olamamıştır.

C.H.P. muhalefeti yıllarında D.P. iktidarıının ağırlaşan baskısına dayanabilemek için yavaş yavaş kendini toparlayarak eski inkılâpçı hüviyetini kazanmaya çalışmıştır. 1957 seçimlerinden 27 Mayıs İnkılâbına kadar halkın sevgisini üzerinde tophyabilmesi bundan ötürüdür. 1959'da bizzat Parti Genel Başkanının (Ticaret bir kumar değildir, kumar oynayanlar riskine taşammül etmelidirler) demesi, bu hakikatin sarih bir ifadesinden başka bir şey değildir.

27 Mayıs İnkılâbına kadar bu yolda yürüyen C.H.P. İnkılâptan sonra tekrar yön değiştirmiştir. Bir örnek verelim: Uzun yıllar toprak reformundan bahsedilen ve bu yolda tarihimizde ilk defa olarak emiller adımı atan C.H.P., İnkılâptan sonra toprak reformundan bahsedilirken (Bize toprak reformu yapılmıştır. Başka yapılabilecek bir şey yoktur.) diyecek kadar muhafazakâr bir hüviyete bürünmüştür. Kurucu Mecliste çoğunluğu elinde bulunduran C.H.P., Anayasasının toprak reformu konusundaki görüşlerini de bu sözlerde uygun olarak yürütmüştür. 1950'den evvel inkılâpçı hüviyetini de kaybederek, bir kaç şehir beziğanının yaggaralarına dayanamayıp Sümberbank Satış Mağazalarını yer yer kapama ve ilkokullara mecburi din eğitimi getirmek suretiyle devletçilik ve laiklik ilkelerinden taviz verme yoluna giden C.H.P.'nin, İnkılâptan sonra toprak reformu bahsindeki tutumu, mâna bakımından bir benzeysi arzetmiyor mu?

İste bu anlayış ve atmosfer içinde seçimlere katılan C.H.P.'nin, elde ettiği başarıdan daha fazlasını beklemeye hakkı yoktu. Seçim beyannamesinde bir tarafın en ileri memleketlerdeki işçi haklarından bahsedilirken, diğer tarafın özel sermayenin himayeye mazhar olacağını söylemek, zihinlerde samimi yetsâlik şüphecilerini uydurmaz mı? Kurucu Mecliste toprak ağalarının en müstik bir himayeçi olarak sahneye çıktıktan sonra, seçimlerde topraksız köylünün bütün istisnai imkânlarıyla birlikte topraklandırılacağını vadetmek gibi bir tezdi uzlaştırmabilecek imkâni var mudır? Bu örnekleri cogaltarak, okuyucuya yormak istemeyiz. Bizi bunları tarih seyri C.H.P. nin, inkılâpçılık vasfını nasıl kaybettiğini göstermek için sıraladık. Bu o kadar doğrudur ki C.H.P.'nin en yetkilî aşıkları zaman zaman (C.H.P. inkılâpların bekeşisidir) demek suretiyle, bu geceli açıklamalar ve açıklamaları dardır.

İhtilâlci Mustafa Kemal'in getirdiği ilkeler ya canlıdır, yaşayacak ve gelecek, yaşıtlı bir birer dohma haline gelicekti. C.H.P.'nın bugünkü tutumu bu ikinci İhtilâl bilerek veya bilmeyerek savunmakta olduğu inancını vermektedir. Bir siyaset partisiye bekçilik ödevini verdigimiz gibi ondan ileri hamle beklemeye hakkımız yoktur. Ama biz o inancı da değiliz. Mustafa Kemal'in getirdiği ilkeler daba uzun yıllar hayatı etti. Buna sahip olanlara başarı yolları ardına açıktır.

Süreyya HOCAOĞLU

YÖN, 27 Aralık 1961

Atatürk devri, harften kıyafete kadar devrimler devriydi

Saracoğlu

«Efe» Başvekildi..

**Kadınlara, ister 7, ister 70
yaşında olsunlar, «Merhaba
güzel çocuk» derdi Şükrü bey**

Zamanın Başvekili Şükrü Saracoğlu'ndu... İlk tamdigim Başvekil de o ömründe... Devlet adamlığı hakkında fikir yürütümem... Zaten dizginler İsmet Paşa'nın elindeydi ve gülkür ki elindeydi... Şahane tembel olduğunu söyleyerek. Bilemem... Fakat konuyusunu iştittim, yemek yemesini seyrettim, kadınlara karşı tutumunu gördüm... «Ne ifade eder! diyenler belki çıkar... Edecer... Bir insan hakkında neye dayanarak hükmü verirsiniz... Herhangi bir yaratıcı faaliyeti olmamışsa... Belki Paşa da onu zaten dizginler elimde diye seçmişti. Paşa, o zaman otoriter idarenin tepeindenveydi sembolüydü.

Koraltanvâfi bir tarafi vardı Şükrü Saracoğlu'nun ve bâzen insan içinde Koraltan da ileri giderdi. Kadınlara, ister 7 yaşında, ister 70 yaşında olsunlar: «Merhaba güzel çocuk» diye hitabederek, Erkeklerde de «Merhaba delikanlı»... O ne soğukluktu öyle... Bir gün Ankara Palas'ta genç bir adam:

— Siz bizden delikanlımız dediğimi duyduğunuzda, Saracoğlu soluk yosun yesili sözlerini gözüklerinin arkasından söyle bir diktii adamı, ve arkadaşları apar topar uzaklaştırdılar bu «küstah»...

Ankara'da etli bir sarmal hanım vardı: Enebi. Adı Madam Ivanofftu, kocası mil-

hendisi ve kendisinden korkardı. Casus muydu, değil miydi bileysem. Zekiydi. Türkçeyi bir ay içinde belli etti. Dansta Saracoğlu partner olarak sık sık onu sevgili. Ve kulağına Korsantawîrî küllerdi:

— Neden bu kadar güzelisin?... diye...

Bu bir kupağın adeti geliba. Kulaga arşalar gibi kökremek. Bizzat bildiğimiz fisildanın tatlı lâfı kulaga... Zavallı edebiyat da bizim fikrimizde...

Kadın hep tatlı aksanlı Türkçesyle ayınlı cevabı verirdi:

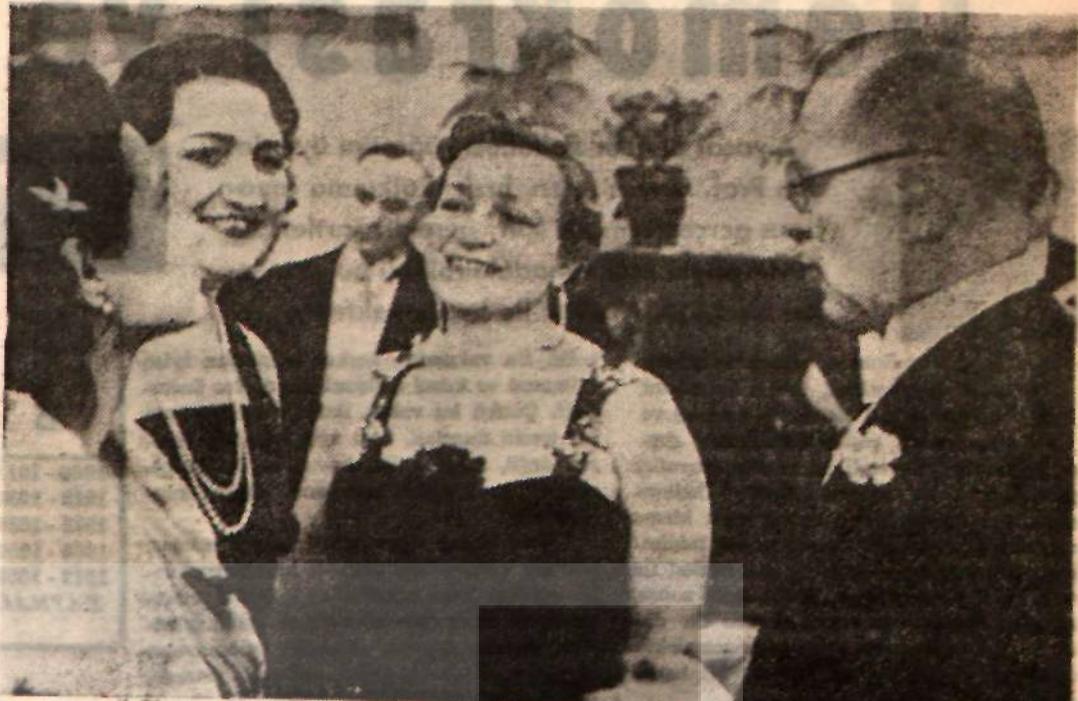
— Cevap vermek çok zor...
Ertesi sonda Başvekil (Menderes değil Saracoğlu), kadını gene yakalar gene kulağına küllerdi:

— Neden bu kadar güzelisin?...
Bu en müsamihâ hikâyeler gene...

Aynı adının devlet adamlığı da unutulmaz... o... alasturaklıktır olabilir... Bizer çok cefakes bir nesiliz. Atatürk neslinin gururuya büyütüldü... Çok takır takır kırıldır o gurur sonradan, çok... İşyan halindeydi hep... Hep aynı zihniyet devam ediyordu Menderes hayran boy callımlayıyla «çırkın başvekil» İlhan edilmişti. Saracoğlu «efe» başvekili N'olur, N'olur, bir devlet adımı cankın başvekil, efe başvekil olmasa da düşpediz başvekil olsa... N'olur, N'olur bir cumhurbaşkanı, tövbe estaffafullah, peygamber olma-

SÂKIT OLMIYANLARIN İCYÜZÜ / 1940-1950

NİMET
ARZIK

Şükrü Saracoğlu'nun «Başvekiliği» dâha çok resmî kabillerde hissedildi

sa, kurtarıcı olmasa, düşpediz bir numarası vatandaş olsa... vatandaşların denek verme bakımından on sorumlusu, yük bakımından en yükli... Bugün dahi bu durum değişmemiştir... Gerçekler de söyleyen olmuşdur. Aşağından Şarkta gerçeklere, lâfîde olan her memlekette bir taküm tutturmalar vardır. İyi bir menbadan başlar, yolda bulanır: «Kuvayi Millîye ruhu, kuvayı millîye ruhudiye bizi öldürdüler, bitirdiler, sonra 1946 ruh diye usandırdılar. Şimdi de 27 Mayıs ruh... N'olur gene isprizîma tecrübesi yapmıyoruz, ruhları rahat bırakıksak da, asra göre uygulanmışa çalışıksak...

Sâmet biliyorum, no diyecekler: «Vaziyetlerden bahsediyor... Napoleon üzerine bir kitap yazacak olam ve Napoleon'u tenkid edecek olam, diriltemem ki... Tarih ekseryetle ölülerden bahseder benim bildiğim... Yakın tarih... Ne yapamam olmeselerdi birbir ifrate kaçır... Burada bir parantez açmak isterim. Ölüleri hayırla yâdedelim diye düşünenler, niye dirilere kary bu kadar insafsız dilleriyle...

Dönelim çevreyo. Gene tatlı can kaygusuna gönülfâne yagıyan bir çevreyo... Harbin alev çemberi dünyayı ve Türkiye sularını sarılmışın ne dâşfînîlerde bilyor musunuz?... Peşteye kaçamak yapmak... Peşte yüksek sosyetenin giym veriydi. Para dâşfîk olduğundan bir altına V'yyalar almındı. Altında iş görlüldü o zamanlar. Kuruyeler gider, kuryeler gider, altın tasvirler. Bazi vezîflî memurlar meselâ Fransa'da alacakları aylıkları İsviçre'de alırlar, sonra Romanya'da bozdururları ve masalarını yirmi misline yükseltirlerdi... Bir zâmrâ harbin keyfini çıkardı keyfini... Bazen duşardan gelen söyle bir geldi ki kürklü, elbiseli, mîcevherli, takılı, gümüşlü, taklavath, bir de gelince, bir villâ satın alındı, kibrit kutusu satın alır gibi... Öyle değil miydi?... Bunu yapmayılar vardı, hem de pek çok... Onlarca enayî neden yapmadın, bu fırsat bir kere daha nerde eline geçer denirdi... Ölürlere de «niye yaptın» diyen yoktu. Derhal sosyetenin kremasına katılırıldı. Protokol falan da yolkı öyle utan boylu, en rengi en «kapalı», dâvetlere gâzırlardı... Kimse «nerde bulundu» denmedi. 10 adet kürklü dânilip, sarayıvarı ev dikenine rastladı.

D.P. zamanında aynı zâmrâ o kadarcını yapamadı. Bir kere harp çıktı. Avrupada, «îyi zamanlar» geçti. Sonra da riskli işlere girdi. O zamanlarda risk alımı oradan alıp oraya götürmek, oradan alıp orada bozdurmaktan ibaretti... Riski fazla değildi... Götürmenlerin elindeki evrak cinsi, aranımlarla, tıraşmalarına münâfi.

Pestede Waczy Uca diye bir sokak vardı ki... Bu Macar gâzîğinin merkeziydi. Sosyeteye hanımları oradan giyinirlerdi, çamasırılarla kâdar. Bir de kürk deliliği salnaması ki etrafı, üç kürk kâmuseye yetmişyordu... Beş, sekiz, on... Tâlik mi moda?... Kirmizi tâlik mi?... Hâdî bütün hanımlara kirmizi tâlik spor mantolar gelirdi... Gece için mavi tâlik

mi moda?... Hâdî otulin hanımlara mavi tâlik truvaklar gelirdi kurye pantaşması... Brâyswanı mıydı?... Çok zârit bir kürktr brâyswanı O nâlide cisim kazuyu anasının kurnâda katlederle söyle etmek içim şopt gibidir... Hayati temâs olmasa nezâze zâbi... Hârelidir. O nârelere, her tanrıur usûltânde görübilirsiniz. Sonra vizon moda salındı. Amerikâya bir heyet gitmisti ierhalde U.S.A.'da vizon kâthîjîna sevap olmasın o heyet... Vizonları kucaklaşarak sendileye sendileye döndüler, beyler... Hem de «en politik gâzîardan tutun, katiplere kâdar... Niye unutuyoruz bunları... D.P.'ler bu manzarnı üzün zaman ağızlarının suyu zâka seyrettiler ve aynı işleri başarıca mevkie gelince: «Ya Allah» dediler, çarşuya, pazar, dâlerine gelene daldılar.

Hannular fistilik mirim kirmâ ediyorlardı. Getirilen hediyeleri begenniyordular: «Çok koyu benim vizonum, gelecek sefere dâha nâğim getirsin» diye...

Parası olan alsın tabii hergezi... Fakat... giden, devlet nâmına gidiyordu... Çok gözle botan sahûrları bûnlar... Zengin tüccârlar olsa... veya çok yüksek mevkî iğâl etmeyen vatandaşlar, getirilen miktar normal olsa... tabii sayılırdı hergezi... Bilmem ki acale o zaman insan istedî kadar para çikarabiliyor muydu?... Bu syni insanlar neden sonraları kalkan-kibâz demokratlarm fistiline itâste yürüdülleri?... «Artık yapamıyoruz» diye mi?...

Okuyucularını yormamak için yazılıma bu sefer hafif târafından bağıhyorum: Size o zamanın gözde hanımları tam吞... «Efe» başvekili hanım Saadet Saracoğlu başta gelirdi. Düzgün hathydi, yavşı hareketliydi, şâşmandı. O eli yüzü açılmadan «kocaya giden» elinîydi. Hanım hanımcıktı.

Ne yaptı?... Neye örnek oldu?... Neye önyak oldu... Hiliç Hîcîb zâman «demîl» ödevini yapmadı. Eski fîmirî abaplarıyla bezik oynar ve hasır neşir olurdu. Bu abapları arasında fakat silik mevkide Berîn Menderes de vardı... Gene kasları çatır hissediyordum. «Evinin kadınımı, ne yapsim... Bir başvekili karısı yalnız «evinin kadın» değildir... Atatürk böyle mi düşünmüştü?... Bakkal Arâşın hayat arkadâsi deildi ki tarhana corbası pişirmesiyle övünelim...

Halk arasında kocasının kendisine «benim yontulmamış olmasam» dediği rivayet edildi. Söylememiş mi, söylememiş mi bileysem, herkesin «kumralaşma» kendine göre soñuk veya sıckır. Fakat halk, neden bu devimi yâkutmuştur?... Yakutmuştur da endan... Ben elmas tarafını bileysem... Yontulmamışlığı geilineee... gene helkin insâfına siğmıyorum... Ben bileysem!...

Gelecek yazı:
HASAN SAKA

Başvekil Saracoğlu ve eşi Ankara garında

Demokrasi ve Metod...

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Sadun Aren, hızlı kalkınma amacının gerçekleşmesi için gerekli şartları ve devletçiliğin kalkınmadaki rolünü bu yazı serisinde bütün yönleri ile incelemektedir.

Inşaat kalkınma, memleketimizde, daha 1923'den beri, millet hayatının başlica gayesi olarak ele alınmış ve bu yönde, çeşitli sahalarдан geçmişle beraber, devamlı ve şurulu gayretler gösterilmiştir. İlk sırarda iktisadi kalkınma, daha ziyade milli varlığımızın ifâme partı olarak, aydın ve idareci zümre tarafından benimsenmiş ve gene onlara iradesi ile yürütülmüştür. II. Dünya Harbinde sonra, iktisadi kalkınma dünyanın başlica bir dâvâ olarak ortaya çıkmış, mesele memleketimizde de tekrar ve daha büyük bir hararet ve imkânlarla ele alınmıştır.

Bu devamlı gayretlerin neticesi olarak, iktisadi kalkınma, artık yalnız aydınlarla has bir ideal olmaktan çıkmış ve bîyîlik halk kitâbeleri tarafından da benimsenmiş bulunmaktadır. Gerçekten, halkın büyük bir kitâbesi, daha iyi bir hayat standartını ünît ve arzu edecek kadar kalkınmıştır. Zamanımızdaki kütle — haberleşme ve ulaşım — vasıtalarının büyük imkânları da bu arzuya her gün biraz daha beslemekte ve tâbrik etmek-

tedir. Bu vakanın herkes tarafından iyice bilinmesi ve kabul edilmesi son derece önemlidir. Çünkü bu vakanın, iktisadi kalkınmanın bir tercih meselesi, bazı aydınlarım bir kaprisi değil, fakat millet hayatının önüne gelmem bir zarureti olduğunu ortaya koymaktadır.

Fert başına düşen milli gelirin artması şeklinde târif edilen iktisadi kalkınmayı, isten zorluk ister tercih olsun, kabul etmeyecek bir inşâa tasavvur etmek zaten mümkün değildir. Ancak, iktisadi kalkınmanın böyle genel olarak kabul edilmesi, yetersiz, hatta manâsızdır. Çünkü, böyle bir genel kabul, meselesi birangi önemle ele alınması ve nasıl bir politika ile yürütülmeli lâzım geldiği hususunda bize bir fikir veremez. Halbuki âşıkkârdır ki, iktisadi kalkınmaya tarftar olmak, ancak meseleyi belli bir öncemle ele almak ve ona en uygun politikayı seçmekte mümkünündür. Bu sebepten, bu yâzâda kalkınma meselesinin önemi (miktari) ve bunu gerçekleştirecek alternatif iktisat politikaları incelenecektir.

Tablolar

Tablo 1'de, başlica batı memleketlerinde ve Türkiye'de fert başına düşen milli gelir dolar olarak gösterilmiştir. (Tablodaki rakamlar muâyeseye bakımından bazı kusurlar ihtiyâa etmekle beraber bursadaki maksadımız bakımından yeterlidir.)

Bu tabloya göre, Türkiye'de adam başına düşen milli gelir A. B. Devletlerinden 9. İsviçre'den 5. İngiltere ve Fransa'dan 3.5 defa daha azdır. Halbuki meselemiz bu memleketlerin seviyesine erişmektr.

Tablo 2'de, Fransa gibi, fert başına düşen milli geliri bizdekiin % 5'e kadar olan bir memlekete, bu memlekete % 2 hızla geliştiğine farazîyesine göre, çeşitli gelişme hızlarında kaçı yâl soura yetişeceğimiz gösterilmiştir.

Tablo 3, kalkınma meselemizin miktar bakımından önemini bütün açıkgâhile ortaya koymaktadır. Gerçekten, meselâ fert başına düşen milli gelirimiz % 5 gibi hig de azımsanmayacak bir hızla artırmamız bile fazla tatminkâr olmalıdır. Çünkü bu takdirde bahis konusu memlekete ancak 37 senâ sonra yetişebileceğimiz anlaşılmaktadır.

Tablo 3'de, yukarıdaki çeşitli kalkınma hızlarını elde etmek için, milli gelirin ne kadarının yatırımlara ayrılmış, yani tasarruf edilmesi içap ettiği gösterilmiştir. Bu tabloda nüfusumuzun her yıl % 2,5 oranında artışı ve geliri bir birim artırmabilmek için 3 birim yatırım yapılması lâzım geldiği farzedilmiştir. (Bu farazîyeler realistîr).

Tablo 3'ün tetkikinden anlaşılmacağı üzere, aşgârlâ telâkki etmemiz lâzım gelen % 5 net kalkınma için bile milli gelirin % 22,5'ü gibi yüksek bir yatırım gerekmektedir. Hele meselâ, % 8 net hız için gerekli olan yatırım, gerçekleştirmemize imkân olımıyaçak kadar yüksektir. Bu oranları değerlendirebilmek için son yıllarda, gerçekleştirdiğimiz net yatırım nisbetinin % 10 - 12 civarında olduğunu hastırıyalıyalım.

Bütün bu rakamlar adam başına düşen milli gelirimizi en az % 5 bir hızla artırmamız lâzım geldiğini ve bu hızı tâhakkuk ettirmek için bile ne kadar büyük gayret göstermemiz gerektiğini ortaya koymaktadır.

Mesele yukarıdaki miktarlar çerçevesi içinde ele alınına, takip edilecek temel iktisat politikasının seçilmesi de koymaktadır. Biliindiği gibi bu konuda iki ayrı fikir vardır. Birisi özel teşebbüs sistemi, diğeri ise devletçiliktr. Bu iki

Fert başına düşen reel Millî gelir artışı (Yıllık yüzde olarak)

Devreler	A. B. D.	İngiltere	Fransa	Almanya	Hollanda	Belçika	İsviçre	İsveç	Norveç	Danimarka
1860 - 1913	2.3	—	1.5	0.9	2.0	0.8	1.4	1.4	1.6	1.8
1913 - 1938	0.9	0.2	0.8	0.9	0.7	0.6	0.6	1.2	1.4	1.2
1913 - 1950	4.2	4.0	1.2	0.9	0.7	0.6	0.3	1.1	1.7	2.1
1860 - 1950	2.2	—	1.2	0.9	1.4	0.7	1.1	1.3	1.4	1.4
1913 - 1950	2.0	1.4	0.9	0.7	0.7	0.6	0.5	1.2	1.5	0.9

KAYNAK: Capital Formation and Economic Growth. Princeton 1955. Sayfa 115.

TABLO: IV

notâa da, o zamanlar, devlet anlayışının da olmasından ötürü, devlet masraflarının ve dolayısıyle bunu karşılayacak olan vergilerin düşük bir seviyede tutulmuş olmasıdır. Böylece özel sektörün elinde daha fazla gelir kalımı ve onlar da bunu yatırımlar için kullanabileceklerdir. Halbuki zamanımızda, demokratik gelişmenin neticesi olarak, devlet bizzetleri çok genişlemiş ve dolayısıyle vergiler de çok ağırlaşmıştır.

e) Nihayet, o zamanlar, askeri masraflar, bugüne nazaran, nisbeten daha önesiz olduğuna da işaret edelim. Halbuki zamanımızda, askeri masrafların önemi çok artmış ve bunun sebebi olduğu vergiler hâsi sektörlü imkânları daraltmıştır.

Özette olursak diyebiliriz ki, Batının özel teşebbüs rejimi altındaki gelişmesi, bugün artık bahis konusu olamayacak özel şartlar altında cereyan ettiğinden başka, kalkınma adına lâyık bir hızla da olmamıştır.

Milyoner yetişirme

Yukarda incelediğimiz tarihi delil bertaraf edildikten sonra, mesele, asgâr % 5 bir net kalkınmayı temin için gerekli olan % 22 civarındaki tasarrufu, demokratik düzen içinde, hangi sistemin gerçekleştireceğini tâyindeden işaret etmektedir.

Halen memleketinizdeki yekün tasarruf oranı, millî gelirimiz % 22'ye, yâni iki misline çkarılmış, ancak ve sadece mecburi tasarrufların (vergi ve benzerlerinin) artırılması suretiyle mümkün olabilir. Çünkü, gönüllü özel tasarrufların, değil bu oranda artması, hatta, istihlâk temâyüllünün devamlı olarak yükselmesi dolayısıyle, azalması bile beklenir.

Özel sektörün, yatırım tonu olarak yalnız gönüllü özel tasarrufları kullanabileceğine göre, iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek için gerekli olan hacimde yatırım yapımıcağı âşıkkârdır. Bu sebepten, devletin, bu sektörde, yeteri kadar yatırım yapabilmesi için, yardım etmesi gerekecektir. Devletin bu yardımını, ancak, vergi ve benzeri yollarla halktan toplanacak mecburi tasarrufların özel sektörde aktarılması şeklinde olabilir. Bu aktarma işlemiin çeşitli şekilleri vardır. Mesela, bankalar vasıtasyile özel sektörde kredi açılabilir, veya çeşitli vergi müsaflitleri konuları. Şekil ne olursa olsun işin özü, yâni mecburi tasarrufların özel sektörde aktarılması vakası, dejîmez.

Özel sektörün devlet tarafından bu şekilde desteklenmesi, tabii katta, bazı mitesobbislerin sâr'atle zenginleşmesi (milyoner yetişmesi) şeklinde bir netice verecektir. Halbuki, gok yakını târihimizden olayları da göstermiştir ki, halkın böyle bir durumu adâletsiz bulmakta ve tasvip etmemektedir. Ayrıca, devletin özel sektörde bu şekildeki yardımlarının, bizzat özel sektör tarafından, kayıma yapıldığı şeklinde şikayetlere meydan vermiyecek kadar objektif usullerle yükseltülmüşe de pek imkân yoktur.

Demek oluyor — o iktidâr —

Fert başına Millî gelir (1952 - 54 ortalamaları)

Memleketler	Miktar (dolar)
A. B. D.	1870
İsviçre	1010
İsveç	950
Belçika	800
İngiltere	750
Fransa	740
Almanya	510
Türkiye	210

KAYNAK: Per Capita National Product of 55 countries. UN Negriyat. E. 4.

TABLO: I

Net hız	Brüt hız	K.ç senede erişileceği
%4	6.5	58
%4,5	7	45
%5	7,5	37
%5,5	8	33
%6	8,5	28
%7	9,5	23
%8	10,5	19

TABLO: II

Net hız	Brüt hız	Yatırım oranı
%	%	%
4,0	6,5	19,5
4,5	7,0	21,0
5,0	7,5	22,5
6,0	8,5	23,5
7,0	9,5	28,5
8,0	10,5	31,5

TABLO: III

- 16 -

Kalkınma hızı ve yatırım oranları

Net hız	Brüt hız	Yatırım oranı
%	%	%
4,0	6,5	19,5
4,5	7,0	21,0
5,0	7,5	22,5
6,0	8,5	23,5
7,0	9,5	28,5
8,0	10,5	31,5

Güney Doğu Asya'da Portekizler ve Hollandalılar

Sömürgeciliğin çöküşü

Nehru'nun zora başvurarak Hindistan'daki Portekiz sömürgelerini ilhak etmesi, bazı çevrelerde karginlik yarattı. Barışçılın önderliğini yapan bir kimse bunu yola basvurmasını doğru bulmayanlar oldu. Acaba Nehru'nun elinde başka gere var mıydı?

Hindistan bir İngiliz dominyonu olmaktadır çikip bağımsız bir devlet hâline gelmedi 13 yıl oldu. İngilizler çekiliş gitti ama, 1498'den beri, yani dört büyük yıldır oralarında yerleşen Portekizliler, bulundukları topraklardan kimildamadılar. Goa, Daman ve Diu arazileri üzerinde Hindistan bayrağı değil, kırmızı - yeşil bayrak dalgalanıyor.

İn, yukarıdaki şekilde hareket ettiği takdirde, halkın tasvibini kaybetmesi ve ayrıca birçok gırın dedikodulara hedef olması muakkedir. Parti iktidarı, gayet tabii olarak, bu durumu düşmek istemeyeceklerinden, eger özel teşebbüsler usar ediyorlarsa, daha başlangıçta, bütün bunların sebebi olan, hızlı kalkınmanın vazgeçeceklerdir. Şüphesiz ki bu vazgeçiş, bir itiraf şeklinde değil, fakat kalkınmanın gereklerini yerine getirmemek, mesela, yeteri kadar yüksek vergi almak şeklinde tezahür edecektir.

Ancak, halkın büyük bir iştihadla kalkınma istediginden ve devlet idaresinin temel hedefi olarak kalkınmayı kabul etmiş bulunduğuundan, bu durum, demokratik düzenin başarısızlığı telâkki edilecek ve bu yüzden hâsi olacak siyasi buharan sonunda, memleket, kaçınılmaz bir şekilde sağ veya sol bir diktatörlüğe sükünlenecektir.

Çözüm yolu

İste, demokrasimizin mâruz bulunduğu bu çıkmazın çözüm yolu, iktisadi politikada Devletçiliği kabul etmektir. Çünkü bu sisteme, halkın toplanacak mecburi tasarruflar, özel sektörde devredilmeyip bizzat devlet elinde sermaye teşkil için kullanılacağından, halkın bir haksızlıktan şikayet etmesi bahis konusu olmayacağından, Gerçi, bu sisteme de halkın vergilerin ağırlığından şikayet etmesi mümkündür. Ancak, bu tip bir objektif şikayetle, haksızlığa karşı yapılan şikayet arasında, siyasi tezahürleri bakımından, çok büyük fark vardır.

Yukardaki izah ve tahlillerimize dayanarak şu neticeyi çıkarabiliriz ki, Devletçilik, halka özansız tasarruf yaparak, iktisadi kalkınmayı demokratik düzen içinde gerçekleştirmenin vasıtası ve zaruri şarttır.

Devletçilik mi, özel teşebbüs mü tartışmasının başka yönleri de vardır. Fakat bunlar, yukarıdaki temel tartışmaya nazarın, tefferruatı sayılacak bir plânda olduklarından, ayrı bir yazı konuşulur.

Nehru, bu toprakları ortekiz sömürgelerinden kurtarıp kendi devletine katabilmek için bütün barışı yollara başvurdu. Onuç yıldan beri notalar, protestolar, görüşme teşebbüsleri birbirini takip etti. Nehru, barışı yollara sâdik kalmakta o derece sabırı davrandı ki, daha geçen Eylül ayında Belgrad'da toplanan Tarafsızlar Konferansında, sömürgeciliğe karşı giddet kullanılmıştı isteyenlere itidal tavsiyelerinde bulundu.

Fakat, sömürgecilik, eline geçirdiği yerleri bırakmamak için aksa hayale gelebilecek bütün carelere başvurmaktan kaçınmıyordu. Katanga ve Angola olayları bunu açıkça ortaya koydu. İngiltere ve bir dereceye kadar da Fransa, sömürgecilikte biraz daha modern metodları denedikleri, idarelerindeki topraklara bağımsızlık vererek başka yollardan iktisadi faydalara sağlamak yolunu aradıkları hâlde, küçük sömürgecilerin hâli aklıları bağlamasına gelmemiştir. Belçika, Portekiz ve Hollanda, büyük keşifler sırasında ele geçirdikleri yerleri, üç-dört yüz yıl öncesinin usulleriyle idare etmeye inat ediyorlar. Portekiz, Nehru gibi bir adamın bile sabırı tüketeceğinde, gürültü tekliflerine yanassaşdı, elbette Goa kapılarında silâhlar konuşmadı. Nehru, kitalarına «hüküm» emrinin vermeden önce de, son bir defa daha teşebbüsle bulunmuş, Portekizlilerin bu meseleyi barış yoluyla çözmelerini tekrar rica etmiştir. Lisbon

Goa harekâtının Nehru'ya itibar kazandırdığını, tam aksine barışçılık göhretine zarar getirdiğini söyleyenler elbette çıkacaktır. Fakat, bunların sömürgeci başkentlerden konusuklarını unutmamak gerekdir. Hindistan'ın son davranışları ve ona gelinceye kadar gosterdiği sabır, Nehru'nun Asya ve Afrika'daki itibarını sanıldığından çok fazla yükseltmiştir.

Sıra Hollandalılar

Güney Doğu Asya'daki sömürgeciliğin kalıntıları tamamıyla süpürülmüş değildir. Hollandalılar, gerçi ikinci Dünya Harbi sonunda Endonezya'yı bırakmak zorun-

da kalmışlardır ama, daha henüz ellerinde oldukça geniş ve zengin topraklar bulunmaktadır. Hindistan'ın Goa'daki zaferi, Endonezya'nın Batı Yeni Gine üzerindeki haklı iddialarını daha da kuvvetlendirdi. Sokerno, Lâhey hükümetine resmen müracaat ederek, kan dökülmesine meydân verilmeden, bu meselein titâflıka halledilmesini istedî. Fakat, sömürgeciliğin işi mümkün mertebe uzatıp sürüncemede bırakmak taktikleri de iyî bilindiği için, Endonezya ordusuna «hazır ol» emri verildi.

ALMANYA

İşçi - İşveren mücadeleşi

Bati Almanya İşverenler Federasyonu son günlerde bir bildiri yayımlamıştır. Bildiriye göre, işçiler tanınan haklar, verilen ücretler konusunda sindiye kadar görülen politika bundan böyle de devam ederse, para değerinde ve ekonomik gelişmede bazı tehlîkelerle karşılaşacaktır. İşçi ücretleri için yeni zam isteklerini ileri sürülmeli ve önlümüzdeki yılda iş saflarının kısaltılması bu tehlîkeyi artıracaktır. İşverenler, bu meselein dikkatle gözden geçirilmesi için ikinci Dünya Harbi sırasında temsilcilerinin dahsâtından temasa geçmesini istemektedir. Bu arada, son yıllarda sosyal hizmetler alanında sarf edilen paraların çok fazla olduğu, genel ekonomik gelişme ile ilgili olarak bu alanda daha dikkatli davranışması gerektiği belirtilmüştür. İşverenlerin bildirisinde, ücretlerin ve çalışma şartlarının testibi bakımından sendikalarla işverenler arasında anlayışa dayanan bir işbirliği kurulmadığı takdirde, bu alandaki bağımsızlığının tehlîkeye düşebileceğine işaret edilmektedir.

Ayrıca, bir kısmı metal sanayii işverenlerin birliklerince, toplu ücret sözleşmelerinin yılbasından ilâbaren münfesh olduğunu ilân edilmesi geniş ölçüde dikkat çekenmiştir. Simdiye kadar bu türülü sözleşmeler sadece işçi sendikaları tarafından feshedilmiştir. İşverenler bu yedi taktikle, bundan sonra sendikaları yapılaşacak mîzakerelerde birlik halinde hareket etme gayesi gütmektedir. İşçi sendikaları İşverenlerin bütün bu iddia ve tedbirlerine karşı şunu söylüyorlar: İşverenler, bazı sanayi kollarında istenen ücret zamlarının ve daha önce haftalık iş saatlerinin yılbasından sonra kısaltılması konusunda varılan anlaşmanın uygulanmasını önlemek gayesini güdüyorlar. İş saatlerinin kısaltılması ve bazı ücretlerin yeniden testibi konusunda sürekli olarak görüşmeler hangi yollardan yapılması yapılmasına, sendikalar, bakılar savunulmasında azimle hareket edeceklerini açıklamışlardır. Bu mücadelenin yılbasından sonra nasıl bir sahne gireceği merakla beklenmektedir.

Sulhçu Nehru nişan alıyor

GREV

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Seyfi DEMİR-SOY, İstanbul'da yapılacak miting hakkında düşüncelerini açıklıyor.

Anayasa karşısında...

Izmirde beş bin kadar işçiinin sessiz yürüyüş, sakal bırakma kararları, Ankara'da Devlet Demiryolları İşçilerinin kendilerine verilen bir öğün yemeği 10 gün kadar

müddetle yememe protestosu, yine Ankara'da birer hafta ara ile devam eden Motorlu Taşıt ile Devlet Su İşçilerinin elde dövizleriyle sessiz yürüyüşleri, umumi ekarda geniş çapta alâka görmüştür. Bu ay sonunda, yeni yılın arifesinde İstanbul'da yapılacak olan açık hava mitingi şimdiden merakla beklenmektedir.

Miting işçi çevresinde olduğu kadar, hükümet ve işveren muhitlerinde şimdiden yankılar uyandırmaktadır. Bu kararı alan teşkilatımızın mensubu İşçi Sendikaları Birliği'nin yöneticileridir. Karanın aynısı da, Anayasaca tanınan işçi haklarının bir an önce gerçekleştirilmeye ilgilidir. Hükümetimiz 15 seneden beri sendika yöneticilerinin hemen her

toplantıda ve her vesile ile sîr işet adamlarımıza anlattıkları, sendikaFıara grev ve toplu sözleşme hakkının verileceğini, programında belirtmektedir. Bu husus, Anayasamızın üçüncü bölüm olsal sosyal ve iktisadi haklar ve ödevler kısmının 47 ncı maddesinde teminat altına alınmıştır. Anayasamızın geçici 7 ncı maddesi gereğince konulması emredilen kanunlar meyanında bulunan Grev ve Toplulukla Sözleşme Kanununun, Koalisyon Hükümetimizin programında, Meclise sevk ve merlyet tarihi için bir müddet tâyin etmemiş olması, Grev ve Toplulukla Sözleşme Kanununun çıkarılmasının iki senenin bitimine rastlatılması endişesini

hâkim kılmıştır. Miting bu sebeple terhiplenmiştir. Muhitümüz, sendikalarımız geçmiş devirde tatlı avutulmuşlardır. Filhakika bu seferki avutulma olsa olsa iki seneye inhisar edecektir. Amma sendikalarımız yukarıda belirttiğimiz sebeplerin çok daha cettinleri ve insafsızları ile karşı karşıyadır. Hedefimiz, meselerimizi masa etrafında sulh yolu ile işverenlerimizle halletmektir. İşverenlerimiz ve Devlet müesseseleri idarecilerinde bile hâlâ bir tepeden bakma zihniyeti hâkimdir. Gönülüm istedigi sendika başına geçerse makbulümdür diyen Genel müdürler mevcuttur. İşletmecilikten bhaber kimseler işyerlerinin huzurunu ve haliyle de verimliliğin azalmasını bilgisizlikleri sebebiyle yol açmaktadır.

Sendikalar kararlara iştirâk suretiyle iktisadi hayatımızın düzeltilmesi, istikrar bulması için mes'uliyet deruhe etmek istemektedirler.

Bu itibarla işte verimliliği, huzura, kaliteyi yükseltme vesair sahalardaki haklı talepleri zorlayacak olan Grev ve Toplulukla Sözleşme Kanunudur.

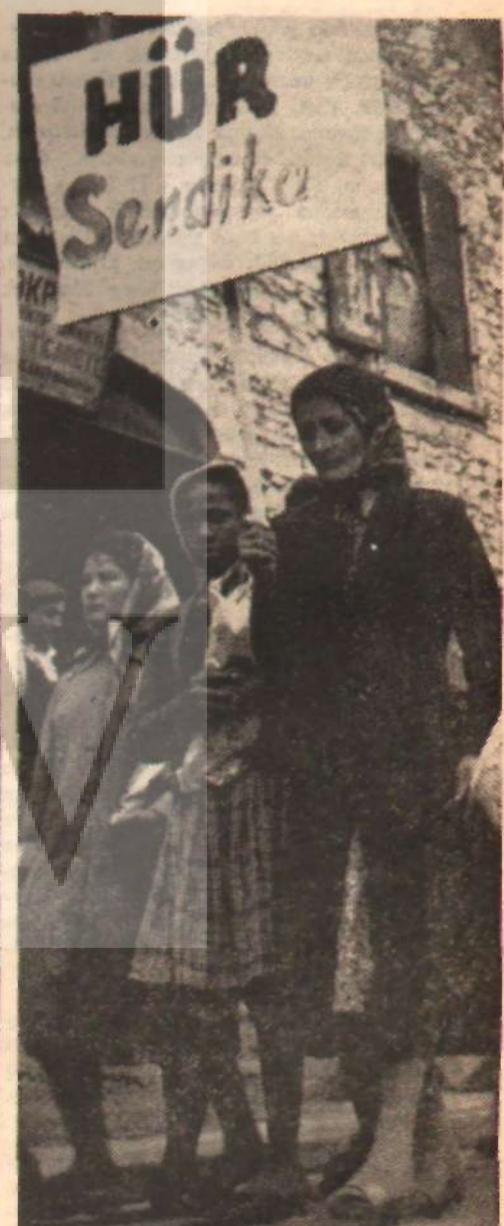
Işveren muhitinde bu kanunun ne kadar geçikirse kârdır düşüncesi, müşahhas dellilleriyle meydandadır. Üstü kapalı tehditler mevcuttur.

Bu mitinge umumî ekâra ve TBMM Üyelerine Grev ve Toplulukla sözleşme hakkının bir an önce tanınması için son derece işik tutucu konuşmalar yapmak suretiyle belirtilecektir.

Mitingde görüleceği üzere evvelce bir kısım mehafilde sık sık öne sürülen işçi grev istemiyor, başlarında bulunan bir kaç sendikacı grev ister iddiasının da ne kadar çiruk temellere ıstırat ettirildiği müşahade edilmiş olunacaktır.

Su hususu memnuniyetle belirtmek istenir ki, Hükümet tam bir demokrasi anlayışı içinde bulunarak sessiz yürüyüşlerin, mitinglerin, sakal grevlerinin yapılması menetmek için su veya bu şekilde aykırı bir yol tutmamıştır.

Seyfi DEMİR-SOY

BAHIR ERSOY
Aday sendikacılardan

gini bilenler, kendisinin Türk - İş Başkanı olması dolayısıyla işçi üzerindeki manevi nüfuzunu da hesaba katılarak partinin kısa zamanda kurulacağını umuyorlar.

Sosyal Güvenlik Partisi'nin kurulduktan sonra yaşayıp yaşayamayıcağını elbette zaman gösterecektir. Fakat gerek Türkiye İşçi Partisi'nin, gerekse ondan önceki işçi partilerinin kuruluşundaki hatâalar tekrarlanacak olursa, Sosyal Güvenlik Partisi'nin de kısa zamanda yok olup giteceğini şimdiden söylemek pekâlâ mümkünündür. Sosyal Güvenlik Partisi kurucuları ile işçi liderlerinin büyük bir kısmı işçi olarak düşünmeyi ve işçi olarak hareket etmeyi bilmemektedir. Bunlar işçi hareketinin gairesi ve hedefleri ile metodları hakkında tam bir bilgiye sahip değildir. Bu yüzden de bütün düşündükleri sendikacılık alanında faaliyetlerini politika alanında aktarmaktan ibaretir. Yani kurulacak olan Sosyal Güvenlik Partisi sendikaların isteyip de bir türlü elde edemedikleri grev, kollektif akit, İş Kanununun kapsamının genişletilmesi gibi birtakım isteklerini bu kere sendikalar yerine bu parti kanalı ile duyurmağa çalışacaklardır. Parti kurucuları işsizliğin neden ileri geldiğini, grev, kollektif akit gibi işçi haklarının neden bir türlü kabul edilmemişini araştırıp ona göre halçacılık bulmayı, mücadele yollarının ve metodlarının neler olması gerektiğini ciddi olarak incelemek hizmetin duymamaktadır.

Böylece, belki bir kısım işçilerin üye olacakları bir parti kurulacak, fakat bu parti işçi menfaatlerinin korunması ve yeni hakların elde edilmesi, İşçilerin bugünkü sıkışık konularını ortadan kaldırıracak bir düzenin kurulması yolunda adım atamışacak bir teşkilât olmaktan ileri gidemeyecektir. Bütün sendikalar da, şekilde kalan teşkilâtlardır. Üye sendikasına karşı, sendika da üyesine karşı ödevlerini tam olarak yerine getirmez. Sosyal mücadele sendikaları ele almazdıkları bir konudur. Sosyal Güvenlik Partisi de sendikalar gibi hareket ederse, faydasız bir teşkilât haline gelecektir. Bunun için işçi liderlerinin çok dikkatli olmaları, işçi haklarının ve sosyal güvenliğinin yalnız işçilerden değil, fakat işçi dostu aydınlarla işbirliği yapacak aydınları ve bütün emekçileri içine alan bir parti tarafından savunulabileceğine umutulmamalıdır. Çünkü ancak aydınlarla işbirliği halinde parti bir fikri temel ve fikir düzeni üstine kurmak mümkünür ki, bunlar olmadıkça herhangi bir partinin uzun zaman yaşaması, diğer partilerden gelecek çeşitli teriplere karşı koyması ve başarısızlıklarla dayanması imkânsızdır. İşçi Partisi, ilk adında fikir işçilerini de zaflarında toplayma ve sempatislerini kazanmaya çalışmalıdır.

Kuruucu Meclise işçi temsilcileri gönderme çabaları sırasında işçi teşkilatlarının karşılaşıkları güçlükler bazı işçi liderlerini bir işçi Partisi kurarak Ekim'de yapılan genel seçimlere gitmeye zorladı. Böylece başlayan İşçi Partisi kurma gayretleri başta CHP olmak üzere bu partiden yana olan bazı işçi liderleri ile onları teşkilatları tarafından iten işçilerin kargalanmadı. Türkiye İşçi Partisinin kurulmasına karşı olanlar, işçilerin kendi haklarını ayrı bir parti kurmakla değil, fakat mevcut partilerden birinde toplanmakla en iyi şekilde koruyup savunabileceklerini iddia ettiler.

Buna rağmen işçiler arasında işçi meşelerinin gözüm şartı olarak birincik çıkar yolun kendi öz partilerini kurtmakta ibaret olduğu fikri gitgitçe kuvvet bulmakta idi. Bu sebepledik ki, başlangıçta birçok işçi ve aynı Türkiye İşçi Partisinin ortaya çıkmasına bağlı bir memnuniyukla karşıladı. Hatta memleketin en uzak köşelerinden partinin İl ve İlçe teşkilatını kurmak için Genel Merkezden izin isteyenler bile az değildi. İstanbul'da da birçok işçi ve aynı partinin kurulmasına yardımcı olmaya çalıştı. Fakat parti kurucularından bazıları tecrübesiz olduğunu, ilk adında aydınları saf dışı bırakarak kendi başına partiyi kurmak ve kilit mevkilerini ellerinde tutmak istediler. Partinin kuruluşunda sağlam esaslar üzerine oturtulması, gerçekçi ve ileri bir programa sahip olması, yalnız işçi sınıfının değil memleketin bütünlüğünü gözünden bulundurması gerekliliği hakkındaki telkinlere karşılar alındı etmedi. Bunlar işçi oldukları halde partinin bazı sosyalist esasları benimsemesi hizmetin anlamıyor veya anlamak istemiyordu.

Bu şartlar altında Türkiye İşçi Partisinin işçilerden ve halkın çeşitli tabakalarından umulan ilgili, çekemediği görüldü. O kadar ki, Temsilciler Meclisine seçilen 6 işçi temsilcisinden hiçbir Türkiye İşçi Partisine katılmak istemedi. Bunların düşüncesi kuvvetli gördükleri CHP listesinde yer alan genel seçimlerde yeniden seçilmekti. Partinin başkanı bile aynı fikirde olduğunu YTP listesinde yer almaktan pek yer vermedi. Yeni Meclisler-

Fakat genel seçimler ve partilerin işçi liderleri ile işçi meşelerine karşı tutumları eninde sonunda bir işçi Partisi kurmak zorunluğunu ortaya çıkardı. Gerçekten, seçimlere katılan partilerden hiçbir işçi adaylarına listelerinde pek yer vermedi. Yeni Meclisler-

Hele Türkiye İşçi Partisinin başkanız ve teşkilâtsız ve söze bir teşkilât olarak kalmadan sonra, bu partiyi kurmuş olanlarla fikir birliği yapamayan bazı liderler Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Seyfi Demirsoy'un başkanlığında Sosyal Güvenlik Partisi adında yeni bir parti kurmak için çalışmalarına başladı. Seyfi Demirsoy'un sendikacılık tecrübeli ve işçi liderleri arasında ciddi olarak tanındı.

Çalışanların Partisi

Tanınmış sendikacılardan coğunun ümit bağladığı C.H.P. Kurultay kararına rağmen, işçi adaylarını bir kenara iterek veya listelerin sonuna atarak, işçi liderlerinde hayal kırıklığı doğurdu. İşçi arasında da, yıllardır ilk defa olarak, alttan gelen bir kırıdanış ve uyanış başladı. Mevcut partilerden ümidi kesen bir kısım aydınlar, işçi hareketine katılmaya hazır. Bu şartlar bir «İşçi Partisi» kurulması için, elverişli bir zemin yarattı

Kuruucu Meclise işçi temsilcileri gönderme çabaları sırasında işçi teşkilatlarının karşılaşıkları güçlükler bazı işçi liderlerini bir işçi Partisi kurarak Ekim'de yapılan genel seçimlere gitmeye zorladı. Böylece başlayan İşçi Partisi kurma gayretleri başta CHP olmak üzere bu partiden yana olan bazı işçi liderleri ile onları teşkilatları tarafından iten işçilerin kargalanmadı. Türkiye İşçi Partisinin kurulmasına karşı olanlar, işçilerin kendi haklarını ayrı bir parti kurmakla değil, fakat mevcut partilerden birinde toplanmakla en iyi şekilde koruyup savunabileceklerini iddia ettiler.

Buna rağmen işçiler arasında işçi meşelerinin gözüm şartı olarak birincik çıkar yolun kendi öz partilerini kurtmakta ibaret olduğu fikri gitgitçe kuvvet bulmakta idi. Bu sebepledik ki, başlangıçta birçok işçi ve aynı Türkiye İşçi Partisinin ortaya çıkmasına bağlı bir memnuniyukla karşıladı. Hatta memleketin en uzak köşelerinden partinin İl ve İlçe teşkilatını kurmak için Genel Merkezden izin isteyenler bile az değildi. İstanbul'da da birçok işçi ve aynı partinin kurulmasına yardımcı olmaya çalıştı. Fakat parti kurucularından bazıları tecrübesiz olduğunu, ilk adında aydınları saf dışı bırakarak kendi başına partiyi kurmak ve kilit mevkilerini ellerinde tutmak istediler. Partinin kuruluşunda sağlam esaslar üzerine oturtulması, gerçekçi ve ileri bir programa sahip olması, yalnız işçi sınıfının değil memleketin bütünlüğünü gözünden bulundurması gerekliliği hakkındaki telkinlere karşılar alındı etmedi. Bunlar işçi oldukları halde partinin bazı sosyalist esasları benimsemesi hizmetin anlamıyor veya anlamak istemiyordu.

Bu şartlar altında Türkiye İşçi Partisinin işçilerden ve halkın çeşitli tabakalarından umulan ilgili, çekemediği görüldü. O kadar ki, Temsilciler Meclisine seçilen 6 işçi temsilcisinden hiçbir Türkiye İşçi Partisine katılmak istemedi. Bunların düşüncesi kuvvetli gördükleri CHP listesinde yer almaktan pek yer vermedi. Yeni Meclisler-

Fakat genel seçimler ve partilerin işçi liderleri ile işçi meşelerine karşı tutumları eninde sonunda bir işçi Partisi kurmak zorunluğunu ortaya çıkardı. Gerçekten, seçimlere katılan partilerden hiçbir işçi adaylarına listelerinde pek yer vermedi. Yeni Meclisler-

Menderes'ten Ertug'a

TEHLİKELİ ALAKALAR

Istanbul Belediyesinde Menderes zihniyeti değişmedi. Başyardımcı Turhan Ertug ihtisasla omuz silken, her şeyi ben bilirim davranışını, İstanbulda devam

ettiriyor. Mimar Sevki Vanlı bu tehlikeli alakalar üzerinde duruyor

Muhteşem Belediye Sarayı'nın önünde imar...

TÜSTAN

Öte yandan gecekondu mahalleleri...

Her insanın ihtişası veya tayini ile ve rilen görevi dışında bir özel ilgi ola bilir. Pek çokumuz, fotoğraf çeker, resim, spor yapar, böylece boş zamanını ho guna giden birşeylerle doldurur. Örneğin, Ne ron şır yazar, lir çaları. Yaptığı önemli değil ama, etrafına da zoria dinletirmi. Mü hür onda değil mi, yapar yapar.. Yalnız bir gün işin tadını kaçırmış, balkonunun manzarasını bozmuş gecekonuları yakutmış. Mü hür kimseye kalmaz, bir zaman gelmiş, Mu solinin eline geçmiş, adam tutturmuş İmpa torluk diye ulusunu da etkilemek ister, e mir verir anısal yollara, yapıları baslatır mis. Bir gün Prof. Fagnoni Trieste Üniversitesi projesini yapmaktadır, Duçe baskın ve rir, gerçek ihtiyaçları cevaplandıran insanı ölçüler bakar: «Ben bu yapıların önünden ineklerin dolastiğini görüyorum, halbuki benim istedigim Propile'lerdir (eski Yunan, anısal şehri kapıları) diye cigerlerini boşaltır. Zaferden dönen Roma İmparatorlarının hali etkilemek için kapılar (taklar) yaptırmış gibi, açıktan ve sefaletten kırınan halka etkilemek için Musolini de Roma Terminal Garının yapılmasını emir buyurur. Bi

lindiği gibi harp biter, iş yarılm kalır.

Hitlerin, bizim imarcının davranışları hep gerçekleri örtmek halkın ayarlamak için imar bir pembe gözlük gibi arac yapmak istemeleridir. Fakat gerçekleri şırasa etmek istememin sonu malum!..

İşin ilgil tarafi, bu kişilere hizmet etmek istiyen ihtişas elemanları da eksik olmaz. Örneğin, Hitlerin bir Albert Speer'i vardı, mimar vekil falan olmuştu. Musolin'in Placentini'si bir nevi imparatorluk mimarı gibiydi.. v.b. Hattâ bu efendilere hizmet etmek için can atan kişiler pek çoktur. Vitruvi us'un anlatığına göre İskenderiyeyi kuran mimar, Büyük İskenderin dikkatini çekmek için pek acaip kılıklara girmi ve banzar düşünceler ortaya koymuş. Fakat bu mimarin, efendileri gibi pek te yabana atılır kimse ler olmadıklarını da itiraf edelim. Yasa belili: Büyük fendiye bliyik, küçük efendile bliyik...

Yurdumuzda bir dönemin kurulması için gececek zaman boyunca, şehirleşme olayı devam edecektir. Ziraat ve benzeri şehir dışı faaliyetlerinde ihtişali artırmak oldukça gidi bir işe benzeyor. Ziraatte nüfus fazla

var. Bu durumda köylerden kentlere olan akın, daha bir hayatı sürecektir.

Memleketimizde 1927 den bugüne kadar yapılan sayımlardan şehirleşme olayının yurdumuzda çok yavaş gittiği anlaşılmaktadır. Her beş yıllık sahalarada bütün şehirlerimizdeki nüfus artışı % 10 ile % 13, yarita ise % 10 ile % 11 arasındadır. Yani şehirler tarafında küçük bir gelişme görülebiliyor. Fakat bunun belli başlı şehirlere yöneldiği ve sanayide istenen ve gerekliliği olduğu zaman, bu gelişmenin belli bir hız kazana çağını hatırlamalıyız. Örneğin, İstanbul'un nüfus artışı bu sırarda yılda % 5 civarın dadr. Yani beş yıllık sahada % 25 gibi bir seviyeye ulaşmaktadır. Bu olaganüstü bir durumu gözönüne koymaktadır. Daha şimdiden İstanbul'da halkın 1/3 den fazlası, Az kara yarısına yakını gecekonularda oturmaktadır. Yurdumuzdaki (yaniçca hukuk yönünden) gecekondu olan yapıların sayısının 300 bine ulaştığı söylemektedir. İki milyara yakın bir servetin gereklilikte ge rek sosyal bakımından kötü bir şekilde yatırıl dignı göstermektedir.

Durum ciddidir. İmkânlarımız dardır. Memleketin, özellikle İstanbul'un gecekonularla dolmasına, az ve işsiz insanların istilasına uğramasını önlemek için, şehirlerin planlı gelişmesini sağlamak, mesken dâvasını çözmem zorundayız.

Halbuki ne görüyoruz? Arazinin en verimli şekilde kullanılmasını sağlayacak tedbirler alınmak, mesken işini planlamak ve ihtişas adamlarından faydalanan yerine, kimseyi dinlemeden ilks yollar yapmak sevdası almış yüremlenmiştir. İstanbul Belediyesini filen idare eden Turan Ertug imarlık kompleksine kapılmıştır. «Yolu yalnız Menderes mi yapar» Belediye Başyardımcısının ağzından düşmen bir sözdür.

Bu zihniyetle, uzmanların itirazlarına rağmen Üskdar — Beykoz yolu genişletilmektedir. 90 milyon liralık istimlak ihtiyaç gösteren Taksim — Azapkapı yolunun açılması diliştimektedir. Baş yardımcı, İmar Bakanlığından 1962 yılında alınacak 15—20 milyon liralık yardımla İstanbul'da yeni vollar yapılacak, Belediye'nin yeni gelen 30 kamyonu ile voi işlerine hız verileceğini konuşmalarında sık sık tekrarlamaktadır. İstanbul Üniversitesi'nin ikazına rağmen, Atatürk Bulvarı gibi bugün bile trafiği taşıyan yol üzerinde büyük bir çarşı kurulması fikrine israr edilmektedir. Uzmanlar ise, çarşının Ataşehir Bulvarında trafiği felce uğratacağını söylemektedir.

İlk yollar ve abîdeler yapma şeytanına gönülün kaptırın Başyardımcı, İstanbul'un gerçek ihtiyaçlarını görmez olmuşdur. O kadar ki, İstanbul Belediyesi bir ara 30 bin gecekonduyı yıkma kalkışlığı. Uzmanların, «Yıkmanızın 10 tane vikal sonra durmak zorunda kalırsınız bu çıkar yol değildir vaz geçin» tanzimindeki ikazlarına aldırmadı. Nitelik gecekonducuların nümayişleri karşısında Belediye bu yanlış yoldan dönmek zorunda kaldı. Fakat muhteşem yollar yapmak merakına düşen Belediye, mesken işini bir şekilde ele almayı yaramadı. Mesken politikasını planlamak amacıyla bir «Mesken İhtişas Heyeti» kurma teşebbüsü, ödenek verilmemiş için suya düşmüştür. İşin daha acısı, İstanbul her türlü sosyal huzursuzlıkların kaynağı, başbos bir şehir olmaktan kurtarmak için didinen planlama Müdürlüğü, İlçe başlı karmakarışık bir teskilat haline getirilmiştir.

İstanbul Belediyesi bu haliyle, Menderes devrinin devam ettirmektedir. Planlama Müdürlüğü, uzmanlar süsten ibaretir. İmardan anlamiyori bir idareci, bütün imar hevesileri gibi bas imaci kesilmiştir.

Tanrı İstanbul'a acism!

Sevki VANLI

HAMLET

Bazı tiyatroşunu örnek alıp Türk Tiyatrosunun yüzü anıtsak bulan yaşamı boyunca en çok sahneye çıkan oyuncuların başında şüphesiz Hamlet gelir. Tiyatrosuna son kırk yıllık serüvenyle sık sık ilgili bir yaşantısı olan Muhsin Ertugrul'un iki yıl önce oynattığı son Hamlet'in yedi numarayı taşıdığı düşünülsünse, bu hamının sağlam bir dayanğı olduğunu ortaya çıkar. Gerçekten yalnız Muhsin Ertugrul'un yedi kez Hamlet sahnesemesi büyük sahne ozanının bu önemli yapının ülkemizde de epey tanınmasının gerektiğini düşündürür. M. Ertugrul'un sahne yıldız önce Devlet Tiyatrossu Genel Yönetmeniyken sahnelendiği Hamlet'te başrolü Cüneyt Gökçer oynamış. Aradan geçen yıllar, o zaman iyi bir oyuncu olan Gökçer'i Türk Tiyatrosunun en iyi komedyeni kıydı. Geçmiş yıllarda Malvolio gibi başarılarına son yillarda Kral Lear, Kral Oidipus'u ekleyerek yurdumuzun en iyi sahne sanatçılarından biri olduğunu helle etmiş, sanata öncün yurt dışından da alınbilmesine olanak vermiştir.

İlge 1961 - 62 mevsiminin başında Cüneyt Gökçer böyle bir sanat kesimindeyken el atıyordu. Onun Hamlet'inden türü neler beklenebildi. Orneğin, Gökçer olağan yorumlara uygun, sağlam, iyi tasarılanmış bir Hamlet düzenleyebilirdi; ya da Hamlet'e alışılmışın dışında yepen bir açdan bakarak yorumlayabilirdi. Gökçer'den bu ikinci türde bir Hamlet bekleyenler nedense a空 hayal kırıklığına uğramış gibi göründüler.

Evet Gökçer'in Hamlet'i, Hamlet yorumlarının genel anlayışa en uygun düşenlerinden biri sayılabilir. Mert, açık yürekli, düşünen tam bir aydın prensin hiç hazırlıklı olmadığı bir öe alma görevini yüklenmesi yüzünden içine düşüğü duraksamaları dramdırdı.

Gökçer genel çizgisini böyle çizdi: Danimarka Prensinin karşısına koyduğu öbür kişilerde pek yorum zorlamaları yapmadı. Ophelia basit, kauh canlı bir genç kızdı. Hamlet'i anlamaktan uzak, fakat sevme yakın bir genç kız. Bir kısım ozanların tasarıtları gibi çok duygulu, asrı hayalci tıly gibi bir genç kız değildi. Salkım söğütten ırmaga düzüğünde gisileri onu suyun üstünde bir süre tutmuş diye ille de tıly gibi, soluk benizli bir genç kız almak da pek gerekli değildi. Tersine Shakespeare'in yazdıklarında da bu anlayışa daha yakındı. Hayalet ise somut bir hayaletti. Oğlundan takır takır öcünü istiyen bir baba. Ne ışık, ne de ses oyuncuların gidişsizin sahneye salıverilmiş, öbür kişiler arasında gezinen bir oyuncu kıştı.

Gökçer'den yanıt...

Cüneyt Gökçer, oyunu sahnelerken bugün her yerde başvurulan kusatma yoluna gitmemiştir. Oyundan yalnız bir sahne ile birkaç replik çekmiş. Metnin güzelliğini, güllüğünü —eskiden çeviri gereğince duyuramasa da— daha yahin, daha etkili kılıbılmak için gereksiz ayrıntılardan, sahafatı dekorlardan kaçınmıştır. Çabuk değişebilen dekorların sağladıkları süreklilik, oyuna verilen tempo ile gösteri süresinin kısa tutulması sağlanmıştır. Böylece iki saat kırkbeş dakikada biten bir Hamlet bile günümüz seyircisi için uzun sayılılmıştır. Çünkü Shakespeare bile uzayınca sıkıyor, sıkıyor ne demek, hafakalarla bogabiliyordu seyirciyi. Shakespeare'in her dizisini ebzere bilen İngiliz seyircisine bile oyuncuları her zaman yarlılığı gibi oynamamıştı.

Herhalde Gökçer'in sahnelediği Hamlet bu dönemin en önemli tiyatro oylarından biri. Bu iyi gösterinin eksikleri, aksak yönleri var. Ama bunları büyütüp, başarıyı küçük göstermeyi kalkıtmak olumsuz, yanlış bir tutum oluyor. Ve tiyatronun asıl alicisi olan büyük seyirci toplulukları, nedense bu türlü eleştirmenlere alındırsın kendini yargısını veriyor. Bu ise seyirci yönetip güdemeyen ülkemiz eleştirmenlerine bir uyarma olmalı. Yani seyirciyi arkamızdan götürmemeyorsak, biz onların ardına takılalım. Bu beğenşim nedenlerini arıyorum. Aci da olsa bugünkü gerçek bu. Arka-düşünceli

Hamlet'in Devlet Tiyatrosunda temsilinden bir sahne

eleştirmenler okuyucunun güvenini yitirip, bunu olğan kıldırmış eleştirmenin nırgına yaptığı kötülük bu

Ömer ATILLA

EGLENCE...

Sira stra bankaların arasında, her gece parlak, renkli spikeleri yakan sıra tiyatroları da bankaları ayakta tutan kurallara kuzu kuzu boyun eğdiği çekinmeden söylenebilir sanıyorum. Ekonomi kuralları, hele bizim ülkemizdeki başıboşluğu içinde, en zorba yönetimi aratınamaz bir baskı kaynağı olabilir. Böyle bir düzende çalışan özel tiyatrolar da «sayın müsterlerini memnun etmeye çalışın müessesi» olup çıkışlar çok geçmeden, işe gizlişikleri ilk günlerin «tiyatroyu bir tapınak» sayan duygusunu, «iyi, niyetler», «yepen bir tiyatro yaralma» umutları sessize yitip gidiverip coşkun alkışlar arasında, Broadway, West End, Paris bülvarları, İstiklal caddesi bu oyuncunun kuralarını çok iyi bilen iş adamları ile doludur. İşte, bir yandan da oyunculuklarını sürdürmek isteyen tiyatrocular için uğrasıklarının en çekilmez yanı bu iş adamlığı olması: Bir yandan kendini en iyi gösterebileceği bir oyuncu bulmak, bu oyuna çalışmak, bir yandan da piyasayı kollamak.

Belli bir ödenegi olan devlet tiyatroları, belediye tiyatroları için böyle kayıtlar olmak gereklidir. Bu çeşit yerlerde oyuncuların belli kurullarla önceden behlennmiş bir tiyatro politikasına göre seçilmesi, ısta yönetmenlerin etfale sahneye konması, kişilerin gösteris kaygılarından uzak oyunculara oynatılması beklenir. Ama nerde? Bakırıkköy devlet tiyatrolarında da, belediye tiyatrolarında da birtakım oyuncular, kendi oyunculukları sonrasında beşendikleri birtakım oyuncular yönetim yetkililerine dayanarak karşımıza çıkmışlardır. Hele bir de halk tuttuşsa bu oyuncuları, yapıkları işin doğruluğuna iyi inanırlar. Belki de halk tiyatrosu diye bu yapıkları işi bellerler. Tipki denedikleri kim oyuncular tutmayıza, bunu «öncü tiyatrosu»nun yurdumuzda uğradığı bir başarısızlık diye gösterdikleri gibi.

Yazar - yorumcu - seyirci birliği

Tiyatronun başlica işinin eğlendirme olduğunda bugün anlaşmamış yok gibi. Ne var ki bizim tiyatrocularımız eğlendirme işi resimli romanlardan, dedikodu süntulardan, haftalık sinema - tiyatro dergilerinden, bayın sesli şarkılardan öte bir iş olduğunu ya kolay kolay kesişemiyorlar ya da insanları bu tatsız aksanlıklarının dışında eğlendirebileceklerine güvenemiyorlar. Oysa yukarıda sayılan aformlar yerine, kişinin düşüncede yetişini canlandıran, duygularına coşkunluk veren,

kıscıca insan duyarlığını artıran oyuncularla da başarılı olabilir bu iş. Bunun için de bir yazar, yönetmen (yorumcu, rejisör) ılbırlığının bir ayak önce gerçekleştirmesi gerekiyor. Bu yolda umut verici bir ses Ankara'dan duyuldu bile. Devlet Tiyatrosunun genç sahne yöneticilerinden Ergin Orbey «Değişim» dergisinde söyle diyor: ... Yurdumuda yazar - yorumcu - seyirci üçlüsünün bütünüyle belirdiği söylemeye nemez bugün için Hele seyire, günden güne yazarla yorumdan uzak kalyor. Ortak yönler azalıyor. Bugün oyuncularımız, geçimi, inancı, ekini birbirinden çok değişik kişiler içinde oynamıyor. Tutumlu tiyatro gereğini benimseyip, bu ortaklığını yeniden kurmaya çalışmalı. Bugün yalnızca halk tiyatrolarında görebiliyoruz anlatım dilini.

Eleştirmenin sorumluluğu

Denemek ki bir sorumluluğu var tiyatroların seyircilerine karşı. Bu sorumluluğu yalnız oyalamak, insanların birtakım gerçeklerden kaçmalarını kolaylaştırmak diye belliyebilir mi tiyatro sanatçıları? Değil, gülgeleşen koşulları umursamayan her uğraş, sonunda bir iz bırakmadan unutulup gider. Tiyatro da bir yandan kendine ya-

rları anlatım inceliklerini arastırırken, nelerin anlatılmaması gerektiğini düşünmek, bunu yaşadığımız günlerin gerçeklerini unutmadan düşünmek zorundadır. Geçici, anlayışsız övgülerin parıltısında yapılan işin ille de doğru, sevilesi bir iş olduğunu sanmak her şeyden önce kendi sanatçı kişiliğini eskitir tiyatrocunun. Her eleştirmen dillinin döndüğünde tiyatro sanatçılara yardım etmeye çalışmıyor, daha önce sözü edilen yazar - yorumcu - seyirci birliğini sağlamaya yolunda kendi payına düşen sorumluluktan kaçıyor demektir. Coğun sevimsiz, karşılıksız, tatsız bir iştir eleştiri. Yurdumuzda belli değer ölçülerinin yerlesmemiş olması; doğru, yapan yargılar varlığını daha da güçleştiriyor. Kişiye değerlendirme aksanlıklarından kolay kolay kurtulamıyor eleştirmen. Bu durumda karşısına çıkan yapıtları insanlığı kapsayan bir gürültü incelemek, bu yapıtların bütün ayrıntılarını değerlendirirken de kişisel sevgiden yarananın dilişiyor eleştirmene.

Ama daha önemli, eleştirmenin tiyatroyu değil, tiyatronun bizim yaşayışımızı yargılaması, yüceltmesidir.

Cevat ÇAPAN

GASSMAN ile MASTROIANNI — Yaşamaya çalışmak güzel şey

SİNEMA

Beyoğlu: Kapı - duvar...

Sinemaya gitmenin eskiden bir tarihi vardı, simillerde iyiden iyiye azaldı. Bilmiyorum filmler çok kötüleşti de ondan mı, yoksa sinema seyircisi mi değişti artık? Geçmiş yılarda tatlı sislere bürünmüş filmlerini bile, bugün yeniden görsek öylesine seveceğimizi sanmıyorum. Düş kırıklığına uğrarız iyiden iyiye belki de. Hıç kuşku-

suz, ikinci Savaş ertesinde sinema - yani bir dönemeye gelmiştir. De Sica'dan Resnais'ye dek bütün bir yeni sineması kuşağı sık sık bunu söylüyor. Beğenide, istekleri de bùsbütün başka bir seyirci bu. Hollywood'un gegirdiği büyük sarıntıların bir nedeni de seyircideki bu istek değişikliğidir. Evinde ertesi gün kaynayaç - belki de kaynayamayacak olan tençerenin - ya da düşlerini darmadağın e-de nükleer silahlardan, savaş homurtula-

YON, 27 Aralık 1961

zamanda ortasındaki insana yavan bir romanının artık ne söyleyebileceğini olabiliyor. Belki bu seyirci çok ağır başlı filmlere de dayanamaz ya, onun istediği zaten ağırlıksız değil; bu kırıcı, bu kararlı günlerle geleceğin aydınlığını bir araya getirip kışkırtıcı direnmek için güç, yaşamak için istek sunan filmi vardır. Görecek siziz, son yillarda beğenilen, el üstünde tutulan filmlerden çoğu böyle bir işi başarınlardır. Doğrusu sevinilecek bir olay bu. İnsanın bir sinemaya gidişten başka, ne istemeli ki hem? Hani eski sinemadan düşarı çıkmaz kişiler vardı, hani bir filminden çıkış ötekinse kapağı atalar vardı. Şimdi hiç birisi yok! Ne iyi ama. Trençkotlarının yakalari kalkık, üstleri hafif yağımura batmış, hafiften tıreyen sinema kuşlarına son! Yeryüzünde tüm işi sinemaya gitmek olan kişiler kadar garip bir şey daha bulunabilir miydi? Nasıl da sinemayı bir sonuc gibi gösterivermiş öyleleri? Çalışığı makinenin kölesi olmuş emekçiyile, kararlı salonaşın sorgusuz, salsız «mildavim»leri arasında ne ayrılmış olabilirdi.

Yok artı sinemaya «gitmek» için girilmiyor, o los salonlara. Günlük yaşamının ağır yükünden bir parçasını bırakırmak, arada bir dülümek, üstünde göyle bir tartışım konuşmak, en godtü etkisinde, kalıp bozulmak ya da öfkelenmek, kızılmak için görüllüyor filmler. İnanınız, daha sevindirici bir olay bu, o anımsız sinema sevgisinden. Bütün doğal eylemler kadar dürüst, yaratıcı sonucu güzel, yalnız büyüklerden uzak bir gelişme iste...

Bu hafta sinemalar

Beyoğlu bu hafta artık geçmiş yılın içine atsan yere düşmez kabahatinden yoksundu. Son yıllarda durum hep böyle. Geçende büyük bir sinemacılık işletmesinin müdürü, geçen yıla göre en azından yıldızde 20 oranında seyirci azlığı olduğunu söyledi. Gerçekten de seyirci artık lüle «seçici» oldu. Eskisi gibi boguna gitmiyor filmlere. Hem sinemalarımızın tuzu biberi, karaborsacıları da yoklara karıştı. Askerdim bilmiyorum nasıl olmuş bu iş, galiba hiç aman vermeden topluyorlar ama sokakları bu ürkük kuşlarını. Sonradan yönetim değişti, geleneğin değişmemiş. Seyirci karaborsacılığa, karaborsacılığı alıcıvermiş. Eskiden hani yardım bedenli ünlu bir karaborsacı vardı, gazetelerde altı ayda bir «yakalandı» diye resmi çıktı. Kaç kez arandım, onu belki görürlüm diye. Ne de olsa o da bir anı iste. Yok. Ya «Mesleği» bırakmış olsalı, ya da icerdedi belki...

Beyoğlu'nu hâlâ eski Beyoğlu sananlar yandırlar derim. Filmler nasıl değişti, ekmekler ve ahvali hazırla nasıl değişti sinemalar da böyle oldular. Kapısında kuyruğu girilen sinemalar bombos. Bir günün ünlü sinemalarından bazıları kapalı. Halvalandırılmış iyi, filmleri koskoca yıldız adlarıyla dolu sinemaların bile bir ezik, bir sıkıntı, görünüşleri var. Film getirenlere yüzleri asık, gisedeki «bayan»ların kasları çatık. Ne saklamalı, sinema yazarlarının bile filmlerle hiç hoş değil araları. Eskiden filmler sığdı sığına görürler, her seansta bir kaç elektrici antraktı ayaklısı läfçilər. Simdilerde kimseyle karşılaşmıyorum. Bazıları yararlığı bıraktı, sinemayı seviyor, bazıları bilsbüttün sinemayı bırakıyor.

En iyi Monicelli

Bu hafta Beyoğlu'nun «Kral» Mario Monicelli. Cesilli pluslar arasında yarışmalara İtalya adına katılan («I Soliti Ignori - Toto Casus») oynuyor. Lale'de. Filmin adı «Toto». Oysa bu geleneksel «Toto» filmlerinden değil. Ünlü İtalyan komiği filmde (On dakika ya tutar, ya tutmaz) kısa bir rolu ustalıkla oynuyor. «Toto» uğruna sinemaya giden yanıyor, kırıyor; «Toto» dan yana olmayanlara filmin adını götürüp yol değiştiriyor. Gerçekten de görülecek şey Monicelli'nin filmi. Rahat bir sinema adamı. Gürültülükle, büyük sözlerle ilintisi yok. Neo-realizmden arta kalan duyasal bir gerçekçilikle anlatılan bir komedyi bu. Teknik yandan da aynı güslerissiz ama tatlı havayı sürdürüyor. Monicelli filmi tek bobinlik skeleter biçimine sokutmuştur. Rahat bir rejisör; bir elayı anlatıyor, bir yere getiriyor. Sonra hırka kiveriyor olası. Bir kaç saatla, ondan sonra olup bitenlerin özeti veriyor ve filme yeni bir noktadan giriveriyor. Bütün bunlar olup bitenlerin yaşadığımız çağın birikincisinden, oysa sefaletinden,

HAFTANIN SANAT HAREKETLERİ

TİYATRO

ANKARA

X BERNARDA ALBA'NIN EVİ (La casa de Bernarda Alba) — Yazar: Federico García Lorca, Çeviren: İlhan Berk, Sahneye koymuş: Mihir Canova. — Büyük İspanyol ozanı Lorca'nın son ve en iyi oyunu. Canova'nın başarılı sahne düzeni ve iyi bir oyuncu bütünlüğüyle yazarına yakışır bir seviye tutturuyor. Mevsimin görülme değer gösterilerinden biri (Yeni Sahne, Cuma haric her gün).

BUYUK JUSTİNEN — Yazar: Refik Erduran, Sahneye koymuş: Şahop Akalın, Dekor - Kostüm: Refik ve Hale Eren. — Büyüklük iddiaları olmasa, orta boy diye seyredilebilir bir tarifi oyun (Büyük Tiyatro, 28 Aralık).

COPEELIA — Léo Delibes'in 3 perdelik balessi. Sahneye koymuş: Aline Phillips, Müzik yönetmeni: Ulvi Cemal Erkin, Kostüm - Dekor: Ulrich Damrau. — Balelerin en başarılılarından ve sevilendilerinden biri. Devlet Tiyatrosu Bale Bölümünün ilk eseri (Büyük Tiyatro, 1 Ocak).

ÇARDAS FÜRSTİN (Die Czardasfürstin) — Emmerich Kalman'ın opereti. Çeviren: Mazhar Kunt, Sahneye koymuş: Azmi Örses, Müzik yönetmeni: Sabehattin Kalender. — Günümüzde kimseye birsey söylemeye bir operetin hayatı, fakat canlı müziğinin ile ilgili ayakta tutamadığı başarısız bir oyunu (Öğrenci Tiyatro, 21 Aralık matine).

CINGENE BARON (Der Zigeunerbaron) — Johann Strauss'un opereti, Çeviren: Saip San, S. Kalender, Müzik yönetmeni: Kalender, Sahneye koymuş: Azmi Örses, Dekor - Kostüm: Ulrich Damrau. — Ayusturya - Macaristan İmparatorluğu zamanında vals - çardas birliği (Öğrenci Tiyatro, 27 Aralık).

DOLAP (La plége pour un homme seul) — Yazar: Robert Thomas, Çeviren: Adalet Ajaoglu. — Polis romanlarını seven okuyucu için. Basit bir tek trüf dayanan, fakat iyi geliştiği için seyirciyle sürükleyen bu oyunu Meydan Sahne'de biraz da seyirciyle güdürlerek oynuyorlar (Meydan Sahne, Her gün: 18.15, Pazar matine).

GERGEDAN (Rhinocéros) — Eugène Ionesco, Çeviren: Fikret Adil, Sahneye koymuş: Cüneyt Gökçer, Dekor - Kostüm: Refik ve Hale Eren. — Günümüzün en iyi tiyatrosunun öncülerinden birinin son oyunu. Yazarın büyük kalabalık sokulmak için tıvızı varsa da önemli, sağlam bir tiyatro yapımı. Gövde gerekli bir gösteri (Büyük Tiyatro, 31 Aralık).

HAMLET — Yazar: W. Shakespeare, Çeviren: Orhan Burian, Sahneye koymuş: Cüneyt Gökçer, Dekor - Kostüm: Refik ve Hale Eren. — Dünya dram yazarının en büyük yapıtlarından birinin yurdumuzdaki en iyi oynaması belki de. Özellikle Gökçer'in yorumu görülmeye değer. Mevsimin en önemli tiyatro oyunlarından biri (31 Aralık, matine).

IKIZ KARDEŞİM DAVID (Gog et Magog) — Yazarlar: R. MacDowell, Ted Allen, Çeviren: Orhan Aydanbas, Sahneye koymuş: Ekmel Hürol, Dekor - Kostüm: Seza Altındağ. — Çok kullanılmış ikiz kardeş triplerinin, ağızlık duygusunu yemeye çalıyan bir sonatçı çevresinde yeniden kullanılmış. Yalnızca hoş vakit geçirmek istiyenler için bigilimiz kaftan, gümüş iyi de oynamıyor (Öğrenci Tiyatro, Çarşamba ve Cuma haric her gün).

KOCAOGLAN — Yazar: Orhan Asena, Sahneye koymuş: Ziya Demirel, Dekor - Kostüm: Hüseyin Mumcu. — Köyün aptalmının cinsel hayatı Freud'ünlük özellisile verilmeğe çalışılıyor. (Küçük Tiyatro, 27 - 31 Aralık, tenzilatlı temsiller).

SON BAND (Krapp's Last Tape) — Yazar: Samuel Beckett, Çeviren: Feridun Altuna, Sahneye koymuş: Asuman Korad. — Günümüz en iyi tiyatrosunun en iyi temsilcilerinden Beckett'in tek perdelik oyunu. — Aynı oyunun yanı sıra: PUSUDA — Cahit Altay, Sahneye koymuş: Asuman Korad, Dekor: Hüseyin Mumcu. — Altay'ın, Anadolu kasabasının en önemli sorunlarından biri olan ağıllı, ter kokutmadan canlı bir oyuna sokmağa başardığı yapıt (Oda Tiyatrosu, Pazartesi haric her gün).

TOSCA — Puccini'nin 3 perdelik operası, Sahneye koymuş: Elmar Götzen, Dekor - Kostüm: Mihir Canova. — Annibale Ronai'ya üzülmüş bir kadın («Annibale») — Annibale Ronai üzerine yürüyor ve çekiliyor. Arada Romalı güzel bir esire seviyor, ejsi ve oğlu ortaya çıkınca sevgili kendi ulusuna yaptığı hanedanın cezasını çekmek üzere yola çıkyor, savag tannusunun terkettili Annibale'yi yeniciliye uğrıyor. İtalyan - Amerikan ortak yapımı olan bu tarihsel filme Hollywood'un bu şık filmlerindeki titumu ile «Günahkâr Aşıklar»'nın cezalandırma eğilimi İsa'dan önceki yillarda kadar uzanıyor. — Rejissor: Carlo Ludovico Bragaglia, Oyun: Victor Mature, Gabriele Ferzetti, Rita Gam, Milly Vitale (Büyük, 25 - 31 Aralık).

SİNEMA

ANKARA

ANNIBAL (Annibale) — Annibale Ronai üzerine yürüyor ve çekiliyor. Arada Romalı güzel bir esire seviyor, ejsi ve oğlu ortaya çıkınca sevgili kendi ulusuna yaptığı hanedanın cezasını çekmek üzere yola çıkyor, savag tannusunun terkettili Annibale'yi yeniciliye uğrıyor. İtalyan - Amerikan ortak yapımı olan bu tarihsel filme Hollywood'un bu şık filmlerindeki titumu ile «Günahkâr Aşıklar»'nın cezalandırma eğilimi İsa'dan önceki yillarda kadar uzanıyor. — Rejissor: Carlo Ludovico Bragaglia, Oyun: Victor Mature, Gabriele Ferzetti, Rita Gam, Milly Vitale (Büyük, 25 - 31 Aralık).

CAZIBELİ KADIN (Bell, Book and Candle) — Güldürdü perçeve içinde bir büyülü masalı, ya da aşk büyülü nasıl yendi? John von Druten'in playes beyaz perdede tatlısından epay kaybetmiş, yine de haftanın iyi filmlerinden. — Rejissor: Richard Quine, Oyun: James Stewart, Kim Novak, Jack Lemmon, Hermione Gingold, (Ulus, 25 - 31 Aralık).

KAATİL KADIN (Screaming Mimi) — Bir cinsel sığlığı hükümlüne ugrayan eğzotik dansçı Ekberg sonunda psikopat bir căni olup gidiyor. Fransız sinema eleştirmecilerinden birkaçının değerlendirmesi kendisinde keşfetmeye galibiyet Amerikan rejisörü Gerd Oswald'ın filmi bu. Zavallı Oswald! — Oyun: Anita Ekberg, Phil Carey, Gypsy Rose Lee (Renkli, 25 - 31 Aralık).

SOKAK KIZI ROZMARI (Das Maedschen Rosmarie) — Geçen hafta İstanbul'da oynayan film. Kızımız Cadıllar'lı fahişe ve Alman kapitalizminin perde arkası. Gerçek bir olayım: rahat bir dille anlatıldı. — Rejissor: Rudolf Thiele, Oyun: Nadja Tillier, Peter Van Eyck, (Ankara, 25 - 31 Aralık).

Vogt, Müzik yönetimi: H. Schaeffer, Dekor - Kostüm: Seza Altındağ. — Ondokuzuncudan Yirminci Yüzyıla geçerken bir gağı kapayan opera. Bu temsilde misafir senatçı Leyla Gencer var (Büyük Tiyatro, 28 Aralık).

ZAFER MADALYASI (Mr. Roberts) — Yazarlar: Joshua Logan, Thomas Heggen, Çeviren: Leyla Turner, Sahneye koymuş: Haluk Dornen. — İkinci Dünya Savaşında Büyük Okyanus'taki töpten gemilerinde geçen bir askerlik gıldırtıcı. (Meydan Sahne, her gün sahne).

İSTANBUL

APTAL KIZ — Marcel Achard'ın polis komedisi güzelliğini konusundan değil, Kent oyuncularının başarısından söz ediyor. Yerdeki küçük zekâ oyuları ve bazı uzun sahneler (Rejissor: Kâmurhan Yıldız, Oyun: Müşfik Kenter, Şükran Güngör, Genço Erkal, Yıldız Kenter, Alev Koral).

BİR KAVUK DEVRLİDİ (Fatih Tiyatrosu) — Celal Musahipoglu'nun teknik yandan kırıcı ama örf ve ädetleri ustaca veren tıbbi komedisine, Vafı Rıza Zobu'nun rejisi bir şey katamıyor. Güldürün ve düşünlüren bir oyun (Rejissor: V. R. Zobu, Oyun: Galip Arsan, Reşit Baran, Rauf Ulukut, V. R. Zobu).

İKİZ KARDEŞİM DAVID (Geng Tiyatrosu) — René Mac Dougall'ın peşitli terslikleri bir polis oyunının heyecanını boyayın. Basit komedisinde İstanbul'un en iyi oyunculuğu. Altı gencin anılarını ortaklaşa başarısı (Rejissor: Pekecan Koşar, Oyun: Seden Kuzluoglu, Lale Belkiz, Perihan Aydinbey, P. Koşar, Coğukun Delikan, Yıldız Olgaç).

İKTİDAR (Üsküdar Tiyatrosu) — Maxwell Anderson Amerika'da politika kulisiyi anlatıyor. Politika oyularını görmek için seyretmeli, ama Şehir Tiyatrosu oyuncularını değil, (Rejissor: Tunç Yalman, Oyun: Melihat Hasanoğlu, Kemal Bekir, Ağabey Hün, Müfit Kiper).

HEPİMİZ PARİSTE (Küçük Sahne) — Usta komedyen Noel Coward boganının bir kari kocanın serivenini, hafif ama sağlam tagamlarla veriyor. Başarılı bir oyun, iki saat kahkahalı (Rejissor: Haluk Dornen, Oyun: Ayfer Feray, Turgut Borali, Erol Güneydin).

ÇOCUK SELİM (Fatih Tiyatrosu) — Celal Esat Arseven'in Osmanlı tarihinden kan ve hareset dolu bir kesişi boyayla duyan oyun. İlk iki perdesinde ustaca gelişip dramatik gerilimi son hadide gitaran oyunun, son perdesinde iyi bir tadilme gereklidir. Başarısız rejisi, kötü dekor, ama usta işi oyunculuk (Rejissor: Behzat Butak, Oyun: Perihan Tedü, Güllistan Güzey, Kemal Tözüm, Turhan Gökler).

SATILIK EV (Kadıköy Tiyatrosu) — Sosyal tagamları, Darülbeda'yın Fransız yazarlarından aktardığı vodillerle karıştırın, amatör işi bir pies, A. Kutsi Tezer'in yetersizliğini oyuncuların bittin emekleri bile yok edemiyor. (Rejissor: Nüvit Özdogru, Oyun: Ayşegül Devrim, Nezihe Beçerikli, Zihni Rona)

HESAPTA BU YOKTU (Yeni Tiyatro) — Arthur Watkin'in polis olaylarıyla İngiliz mizah bir araya getirmeye çalıştığı ortak komedisi. (Rejissor: Hamit Akın, Oyun: Gönenç Ülkü, Atakan Arseven, Atıf Avcı, Abdurrahman Palay)

SİNİKLER (Yeni Tiyatro) — Paris'te nazi çizmelerinin kaz admılarıyla dolanlığı yillarda J. Paul Sartre'in tarihi oyuncular arasındaki sembolik bağlantıları dayanarak ortaya koymağının özgürlüğü problemi. Avni Dilligil - Mücahit Ofluoglu ikilisinin sağlam oyuları, Beklan Algan'ın şasılı sahneleri koyuluğu ve kötü oyunculuğu (Rejissor: Beklan Algan, Oyun: Mahmud Morali, Beklan ve Ayla Algan, Samiye Hün).

LA TRAVIATA (İstanbul Operası) — Verdi'nin popüler ama aşırı dekolte bulunanın eseri ve daha emekliye çağında bir opera. Köti sahneye koyuluculuk, işin içtesinden gelemeye bir şef, yetersiz sanatçılar. (Rejissor: Elmar Voigt, Şef: Demirhan Altıağaoğlu, Oyun: D. Jemison, Agop Topuz, Mete Uğur, N. Bayvärt)

İSTANBUL

HAZRETİ SOLEYMAN VE SABA MELİKEŞİ (Solomon and Sheba) — Hollywood'un emektar rejisörü King Vidor Gina Lollobrigida, Technirama, Yul Brynner ve milyonlara dolarla bir faire hikayesi anlatıyor. Bang adamı Süleyman'ın cinsiyetle patınamaz, mücizeler, formalist bir erotizm denemesi (Rejissor: King Vidor, Oyun: Yul Brynner, Gina Lollobrigida, George Sanders, Marisa Pavan).

HOS MEMO'NUN MACERALARI (L'il Abner) — Çağımızın büyük karikatürcüsü Al Capp'ın canlı ve anımsı kişileri, bir müzik ve dans şölenine gerek olmuş Amerikan toplumunun, hikâyelerinin ve büyük sermayesinin işleyişine uzanan yuvasıtagamlar. (Rejissor: Melvin Frank, Oyun: Peter Palmer, Leslie Parrish, Stubby Kate, Howard St. John)

BES GANGSTER (On Friday at 11) — Bir milyon dolar tayfun zarılı bir kamyonu ele geçirmeye çalışayan beş kişinin şiddet ve sadizmle örülmüş hikayesi. James Hadley Chase'in romanı, bu türün başınlı rejisörler Alvin Rakoff temiz bir işgülle anlatıyor. Bir de Vaclav Vich'in başınlı fotoğrafları (Rejissor: Alvin Rakoff, Oyun: Nadja Tiller, Rod Steiger, Peter Van Eyck, Jean Servais).

TOTO GANGSTER (I Soliti Ignori) — Mario Monicelli'nin İtalya adına getirilen yarışmalara katılan komedyi, Sessiz sinemadan ödüllü bir bobinlik skeçler espriyle, neo - realizmden arta kalan duyasal bir pembe gergilik, bize yaşadığımız çağın saçılıklarından bazılarını sunuyor (Rejissor: Mario Monicelli, Oyun: Vittorio Gassmann, Marcello Mastroianni, Toto, Claudia Cardinale).

İtalya'da Türk futbolcuları

HER MESLEKTE KRALLAR VARDIR

Can ile Metin'in başarı kazanması profesyonelliğe tamamen uymalarına bağlı

CAN BARTU

Hepsiniz teşekkür ederim çocuklar. Çok iyi oynadınız. Böylece burada herkes anladı ki ben mahalle arasındaki bir arkadaşın Fiorentinaya gelmiş değilim.

Floransa'nın Stadio Comunale'sinde Fiorentina — Fenerbahçe maçı henüz bitmiş ve menekşe rengi formlu Can Bartu, eski takım arkadaşları ile birlikte soyunma odasına doğru ilerliyordu.

... artık herkes anladı ki bir mahalle takımından gelmedim.

Zeki, zarif stil ile Türk futbol tarihinde yerini çoktan almış olan Can bu sözleri ile Türkiye spor literatüründe de yerini alıyordu. Halbuki, şüphesiz ne kendisi, ne de arkadaşları bu cümlededeki bir büyük realiteyi idrak etti farkedememişlerdi.

Bu söz aile toplantılarında yakınıları arasında aryalar söyleyerek yetişmiş, skolastik bir yetişme devresi geçirmemiş genç kızın bir gün kendisini opera sahnesinde göründuce duyağı hissi anlatıyordu. Tipki o genç şantöz gibi bu genç adam da içinde bulunduğu çevre ile yetişip geldiği yer arasında bir fark görüyordu. İşte bu söz o farklı idrak edisin ifadesiydi. Belki de tam aksi idi ve bu genç adam bu sahneye aile arasında aryalar söyleyerek değil, bir konservatuvar eğitimi görmemiş olsa bile, oldukça iyi bir opera tecrübe göstererek geldiğini göstermiş olmaktan seviniyordu.

İtalyada futbolculuk bir meslekti, ve bu mesleğe dayanan bir sanayi kurulmuştu. Bu sanayinin bir emek piyasası, bir multimedya grubu, bir emek aracılıarı borsası, bir arz ve talep mekanizması vardı. Futbolculuk bir meslekti ve «Futbol» bir sanayi olmuştu. Televizyon gibi, sinema ve radyo gibi, hatta İtalyanın özel durumu dikkate alınmışsa — opera gibi bir «San'at sanayı» idi bu...

Milyarlık sermayeler büyük ilginin getireceği kär için oluk gibi bu sanayi aynaya akyor, futbolcu simaları Hollywood veya Cine Citta'daki emperyalolar gibi büyük iş adamları sayılıyordu. Temel elemanı «İnsan» olan, insan güclüne, insan kabiliyetine dayanan; istihsal, doğduğu anda kaybolan bir hareket halindeki insan eri olan; satıcı, «temaşa» ya dayanan bir sanayi idi bu... İşte bu sebeple futbol biraz sinema ve televizyona benzeyen, fakat satılan eser maddi bir netice olarak kalmadığı, harekete beraber doğup kaybolduğu için en çok sahne sanatları andırıyordu. Başka artistik sanayi lere ister benzesin, ister benzemesin futbol bir sanayi idi.

Piyasının kuralları

İste bu piyasaya adumum atar almaz derhal kendini o aleme uydurmağa mecbur hissetmiş olan Can, bu carınlığına tesadüfen düşmediğini, bu sanayide emeğiñin karşılıkla alırsın, gönül gibi ve ölümcül hibarın hakkıolsunmış bir istif olmadığını anlatmak istiyordu. Ar-

kadışlarına, çıkış geldiği yerin amatör bir aile muhiti olmadığını, fakat bu sanyakın ana prensiplerini bilen, değerlendirmesini gene bu piyasadaki ölçülerle göre yapabilen bir başka piyasa olduğunu gösterdikleri için teşekkür ediyor.

Ve şüphesiz bu cümleyin, nasi licine girdiği sanayi idrak edilmesi demek olduğunu şururlandırmıyordu. Elbette ki bu sözde bir büyük korku, bir büyük kompleks de gizliydi: Türkiyede futbolun, İtalyadakinden spayı bir ölçüsü olduğu korkusu...

Bu korku yersiz değildi. Türkiyenin futbolda, topyekün spordaki, belki bütün davallardaki ana problemi işte bu korkunun içinde yatıyordu. Burada istihsalçılar (yani oyuncu, idareci, yetişkinler) ve kulüp hissedarı, ahiçilar (yani seyirci) talebine cevap vermekle mükelleflidi. Bu, kiran kirana bir sermaye piyasası idi: Burada zarar eden müteşebbis, piyasa kurallarına sağlam bir yardım müdahalesini kimseden bekleyemezdi. Ama hiçbir şirketin de maceraya atılıp «zarar edersem kime ne» deneme hakk yoktu. Bir futbol şirketiinin iflası bütün bir sanayi camiasını allak bulak edeceğin için böyle bir halde federasyon (yani bir bakıma devlet) işe derhal el atıp iflası dahi nizama koymabilirdi. Böylece bu sanayi çevresinde sermaye tamamen serbest bırakılmıştı, fakat piyasa kuralları kontrol ediliyordu. Emeğe gelince, ortaklığa büyük paralar dönmemesine ve bu emeğin bir bakıma artistik bir kapılıyeli beslenmesine rağmen korkunc bir şekilde sermayeye tabii kılınmıştı. Formdan diken, halkın sempatisini kaybeden, ligi çekmeyen futbolcu için bütünsüz hak, nüvakalesi şifresine söz verilmiş olan ayaklı almaktan ibaretti. Sonra...

Bu, korkunc bir piyasa idi ki bejenilme mecburdurdu. Sermaye sahibinin şahsi sempatisi de siz kurtaramazdı.

İste İtalyada mesleklerinin en ciddi şanlarını denemek üzere ortaya alınmış olan iki Türk futbolcusu Metin ve Can böyle bir dünyadan içinde mücadele edeceklerdir. Türk sporcuları için böyle bir dünyadan şartlarına alışmak hiç de kolay bir şey değildir. Disiplin, onlar için şarttır bir disiplin olacaktır. En öneşiz aykırılıklar «Uğraşalın! belki adam eder» diye düşümeyen, «Para veriyorum, para kazandırmazsa gider» diyen bir inançla cezalandırılacaktır. Bu ceza «disiplin helyfisi» na dairin bosvermiş kimseñin — yani hemen bütün Türk sporcularının — başı ucunda bir işkence büçüğü gibi salanacaktır.

İste her şey o alemin şartlarına uyabilmektedir. Amatör bir sporcunun «Ben sporumu yaparım isteyen beşensin» diyebilme hürriyetli profesyonel futbolcu için, hele İtalyadaki gibi bir piyasada, asla tanınmamıştır. Türkiyedeki «profesyonellik oyunu» ise, en büyük tahrifatım işte bu iki genç futbolcumuz üzerinde gösterecektir. Kendisini profesyonel sanan profesyonellimin şartları içinde yaşadığını zanneden

den hakikatte ise aile içinde söylediğine güzel aryalar yüzünden alabildiğine şumarlılmış genç kızlara benzeyen çocukların da ha ilk günlerinden itibaren gaddar bir hegemonyanın çarkı içinde olduklarını hissetmişlerdir. Şimdi ya o çarkın pişiren, bükülen, sıyrılmış, reklam eden itisi ile meşhur olacaklar, yahut eğitilip kaybolacaklardır. Eğer bu çocukların biri meşhur olur, diğer İtalyanın sıradan adamları arasında umutlu giderse bu umutluğun futbolculuğundan şüphe etmemiz için yeter sebep olmayacağı.

Belki de aramızda bülbüller gibi şakıyan ve aryaları hakikaten fevkâlade okuyan çocukların ramp işıklarına alınamayacaklar, seyircili — tâbir caizse — tavanlı küçük hileleri beceremeyecekler, akşam sahneye çıkmak için günün yirmi dört saatini o İki saatlik oyuna vakfetmek lazımlı geldiğini düşünmeyeceklerdir.

... artık herkes anladı ki ben bir mahalle takımından gelmedim.

İste Can Bartu, giriştiği bu büyük macerayı, bu intikâb macerasını anladığım göstermektedir. Aslında onun ruh yapısı bu işi başarısını mümkün kılacık tipidir. Metin'e gelince yalnız Can'a kıyasla değil de bütün meslektaşlarının kıyasla bile daha hissî olan bu delikanının da elinde çok kuvvetli bir koz vardır: İradesi... Can «Ülen olır, kalan kahr, dünya dönüyor ve aksama perde açılmadı» diyen aktör olarak kah kipur damadın sahneye çıkacak, Metin ise yavrusunu kay-

METİN OKTAY

bettigi günün akşamı sahneye çıkıp 1 gılduren palyço gibi başarmak ira ve inadı ile kendi kendisi ile mücdedecektir.

Ve eğer herhangi biri başarı kazanın dönerse bu onların futbolculardan şüphe etmemizle kâfi sebep olacaktır. İtalya futbol piyasasında Cenup Amerikalı, şimalı, Avrupa bütün şöhretlerden pek azının teknik ve kabiliyet olarak bizimkilerden üstün olduğunu ama kiran kirana bir piyasa içinde yetişmiş olmak avantajının her zaman Metin gibilerin aleyhine ve Fernando'ların lehine işleyeceğini kabul etmeliyiz.

Kahraman BAPÇUM

Bütün Banka hizmetleriniz

ve

Tasarruflarınız için

TAV
TÜRK
TİCARET
BANKASI

(YON - 12)

bircin ıslanmış» diye gürültüler koparılıp toplumunda insanoğlunun en bıçısız tuzaklara düşürüldüğünden canlı tabolar da çiziliyor. Bu çağın saçılıkları, sudan görünen bir komedi içinde çaktırmadan ortaya konuluveriyor. Yargıcılar önde oynanan oyular, aklı uğruna girişilen dümenler birer birer yumusak yürekli bir gerçekçilikle anlatılıyor.

Monicelli'nin kişilerinin üstelik hayatla içten bir dostlukları var. Erdem üstüne söylev meraklısı bağınaz baylar herhalde, «Toto Gangster» i görmemeliler. Yoksa kolay kolay bağınlılar gülüm ekmek uğruna yapılan bu işleri. Hele insanların, o tür bağınaz kişilere suratları ekşitile eksitile, parmakları titretile titretille kara yaftalarla kötülenen durumları çok doğal karşılamaları, o durumlara dikkileri için hiç mi hiç kızmayışları yok mu? Filmin güzelliği, hayat kargasındaki rahatlığı burada başlıyor işte. «Toto Gangster» in kişilerinin tek kaygıları hayatı var olmak. Sahte erdemelerle, boş moral tabularla alıh verileri yok. Cevre, duruma, gerçek'e bir anda isimlendiriyor. Hiç bir an kesin bir umutsuzluğa kapılmıyorlar ve bu yumuşaklıkları onlara umutlarını yenileme, kendilerini güçlendirme olanğını veriyor. Ölenler ölüyor, kalanlar kahy ve gülüm işler tırı tırı yürüyor. Ezilmeyen bu tür gurbüz insan moralitesi bizim için çok önemlidir. Aciyla mutluluk arasında yıkılıp duran doğdu adamın karşısında; onları

İştenlikle kabullenip ötesi için çıkış yolları araştıran Battı küçük insanın durumu ilgiyle gözlemlenecek sey. Bu tür kabullenici ve üstesinden gelici bir hayat gürüşü elbette bir gün dünyayı yeniden kurabilir. Doğulu insanın içine dönük erdemleri, onu küçük başarısızlıklar karşısına bile böylesine kolay yıkmassa...

Gereklasmeyen bir soygun tasarısını anlatır gürullen Monicelli «I Soliti Ignoti» ile kendi halkının hayat gürüşü ve felsefesi üstüne bir denemeye girişmiş oluyor böylece.. Monicelli'yi rahat anlatımında usta komedyenler oyuncularıyla destekliyorlar. İtalyanın büyük tiyatro oyuncuları Vittorio Gassmann ile Marcello Mastroianni başta, oyuncuların tümü de belirli bir çizginin altına düşüyorlar. Bütün bu gösterisizliğinin altından tüm alımlıyla bir film ortaya çıkıyor.

Din, erotizm, formalizm...

King Vidor'un iki haftadır Emek'lerle Site'de oynanan «Solomon and Sheba — Hazreti Süleyman ile Saba Melikesi» ise bir İncil öyküsünün çerçevesinde bize bütün büyülüyle inancı baz semboleri çatışmasını duyuruyor. Barış adımı Süleymanın başına gelenleri İncil'in ormalımlı ve olaganüstüyle anlatan emektar Vidor, filme TECHNIRAMA'nın, binlerce figürün ve milyonlarca dolan hakkını vermeye çalışıyor. İncil'in yoğunlaştırıp soyutlaşdırığı, sert çizgilerle

birbirlerinden çok aynı kavramlar durumuna düşürmeye çalıştığı savaş, barış, bolluk, ahlık, sevgi, kıskançlık, kim ve ihanet gibi, insanoğlunu yüzüyillardır gevreleyen sarsıcı kavramları Vidor kendine vergi bir formülizme ele alıyor.

Hazreti Süleymanın ülkesini bolluk, barış ve mutluluk içinde yaşatmak için gösterdiği çaba hiç kuşkusuz en kutsal çabalardan birisi... Insanoğlunun kendisini zorlayıp olağan dışı mucizeleri bile usunda gerçekleşmiş gibi yaratığı bir çağdan, günümüze dek aksılığından hiç eksilmemiş bir özlem bu. Süleyman'ın ülkesi üstündeki aydınlik, sevgi, kıskançlık, kadın ve gülah gibi katılılmış kavramlar yok oluyor. Her şeyden de çok ırkılıcık, korkutucu öğütler vermeyi göz önünde tutan din kitaplarının bu bağınazlığı olmasa; Süleyman'ın başından geçenler insan hayatının çeşitli denemelerinden birisi olarak kalsa, herhalde bu öykü çok daha değerli ve kalıcı olurdu.

King Vidor'un erotizm denemeleri durağında filme Gina Lollobrigida'nın budala ve cıvık yüzü, gereksiz patafatın sıkı boğluğu da eksik değil.

Bir de «Hoş Memo»

A 1 Capp'in ünlü roman kahramanı «L'il Abner — Hoş Memo» nun serüvenleri Beyoğlu'nda İlgi toplantımadı. Şahsiyorum buna. Önce, ne saklamalı, günlük karikatürün dar sınırları arasında bağılanan sosyal taşlamayı, sine-

GINA LOLLOBRIGIDA

Din ve erotizm

ma, iki saatlik bir süreklilik içinde madan anlatmaya izin vermiyor daha. Capp'in Amerikan toplumunun içleyen inceden inceye gön işığına çakaran romanı Broadway önce bir emzikalsı yaptı, sonra aynı ekip müzikali filme aldı. Bir lirsiniz, Al Capp romanında «Köpekliler» insanlarını serüvenini anlatır. Bu ince kendisine her söylenenene kanacak kadar yürekli ve aydınlatılmış, kugulanmış daima alikonulmuş kişidir. İnandığı ve güvendiği güçler, ona şrekli olarak büyük bir yaşıt söyleyedururlar ve bu küçük ince belirli çıkarlar nüfus varını yoğunlaştırdıkları gibi kullanırlar. «Hoş Memo» gönülü kuvvetli ama, kus beyioli tipik bir yarıştır. Kötlüklerle sırıkleni bilinebilir, ama kurtuluşunu salt tesadiflere boyadır.

Melvin Frank'in filmi, geleneksel folk şarkularıyla Amerikan balesinin göstergelerine «Memo» nun serüvenlerini içerez diye katıyor. Bu asırı «Amerikan» film, ancak yaratıcısının çizgileriyle «Cartoon» lasturda halkla bir anda içi dolabılıdı. Şarkılar arasında ezilip büzülmüşlerin havasına girmek, Amerikan olmayan seyirci için çok zor...

Diyecigim, geçtiğimiz hafta, Beyoğlu'ya gidişti. Monicelli'nin filminin çoğunu giller farkında bile değildi. «Hazreti Süleyman» la «Hoş Memo» seyirciye istedigini verebilmekten uzaktı. Sonra, haftanın en güzel filmi, belki de yılın en güzel filmi, Cuma sabahı sessizce Atlaştı oynayan «Marcel Camus» nıa «Orfeu Negro». Orfeo'nun özel konuklar seyredildi anca Ben de gitmedim, oynanacağımı duydum ve yine de gitmedim. Beyoğlu sinemalarını keşfetmek, duvar en budalaca, en düşük filmler satan. Yerli, yabancı kapiların tümünü de tattım. Bilmem «Orfeu Negro»yu bu yıl erişebilecek miyim?

Ali GEVGİLİ

YÖN, 27 Aralık 1961

S.B.F. Siyasetçileri asistanı Dr. Türkkaşa Ataoğlu, «Sartre on Cuba» kitabı inceliyor.

Avrupa'nın amaçsız ve çokme belirtileri gösteren kültürkarısında düşünüceyle uygulamayı birleştiren öncüsü olan Jean-Paul Sartre, böyle bir ıslanızmanın yeryüzünde gerçekleştirebileceğinden şüphe ettiği bir sıradı Castro'a Kuba'na dâvet edildi. Kuba'yı önceden gördüğü için fazla bir şey beklemiyordu. Doktrinik bir İhtilâlin en geri elliğarlık despotizmi devirdiği bu ülkede geçirdiği birkaç hafta içinde Kuba halkın insasi faaliyetini gördü. Castro ile birlikte kooperatifleri, yeni sulama tesislerini gezdi. En önemlidisi, cabî Kuba köylüsyle önderlerinin yakını minâsebetlerine şahit oldu. Bu ikisi arasındaki bağ Castro ile Sartre arasındaki şu konuşmadan belli oluyor:

Castro: «Halk ne isterse elde etmeli dir.»

Sartre: «Kim olursa olsun ve ne isterse isterse isterse elde etmeli midir?»

C.: «Evet, çünki istekler ihtiyaçlardan doğar. İnsanların ihtiyaçları en büyük haklarıdır.»

S.: «Ya senden gökteki ari isterlerse!»

C.: «Biri benden gökteki ari isterse ona istiyaci var demektir.»

Castro'nun bugünkü yerini lüle tarif edebilmek için Batista Küba'sının bazı gerçeklerine göz atalım. Küba toprakları zengin, hakkı fakir bir ıllkeydi. Portekiz'den büyük olan bu topraklar, 8,5 milyon Kübalıya pekâlâ besleyebilecekleri halde servetin çoğu bir avuç azınlığını elinde topluyordu. Dünya Bankasının raporuna göre, Batista idaresinde Küba çocukların yüzde 65'i okula gidemiyordu. İşsizlik sigortası olmayan bu ülkede çalışacak yasta olanların dörtte biri iş bulamamaktaydı. İşçilerin yüzde 23'ü yalnız iş mevsiminde Küba'nın en önemli ihracat maddesi olan şeker endüstrisinde çalışıyordu. Bu endüstri gitikçe küçülen ve küçüldükçe kuvvetlenen bir azınlığın tekeli altındaydı. Bütün çiftlik sa-

Sartre'ın gözüyle KÜBA

yısının yüzde 5'ini meydana getiren çiftlikler ise toprağın yüzde 71,1'ini kaplıyordu. Diğer taraftan, küçük toprak sahiplerinin yüzde 39'unun elindeki toprak bütünü toprağın yüzde 3,3'ünü geçmiyordu. Batista'nın ihracat ve iflah politikası da gülünçtü. Örneğin, her yıl Küba'dan ihracat edilen 11 milyon kilo domatesin 8 milyonu konserve domates suyu ve salça gibi sekillerde tekrar Küba'ya satılıyordu. Ulke 1952 yılından beri devlet başkanı, başbakan ve askeri şef olduktan başka yaşam ve yürütmeye görevlerini kendinde toplayan ve bütün Küba toprakları ve insanların sahibi Batista'nın elindedir.

Halkın desteği ve sosyal adalet vaadiyile iktidara gelen Castro Küba'da halkın üzün süredir özlemi çektiği bazı reformları yaptı. Küba kendi halkı için mutlu bir geleceğe doğru yol alırken diğer bazı ülkelerin özlükli Amerika Birleşik Devletleri, taraflan ağır tenkidlere uğradığı bilinmemektedir. Sartre, Amerikalılar kendi müesseselerine çok bağlı olduklarıdan diğer sistemleri değerlendirdiğinde aynı ölçülerle kullanılmıştır. Onlara göre, serbest tüketim ve parlamento yönetimi demokrasının vazgeçilmesi İhlâl dayanıktır. Bunun dışında kalan her rejim ya faşıstır, ya da komünist. Amerika'nın Küba hakimîdeki kanalları sundan doğuyor: Castro madem ki seçimsiz başa gelmiş ve yönetimini şirende her hangi bir seçimli organı denetlemesi söz konusu olmamıştır, o halde Castro, ağızıyla kus tuva önden hayır gelmez. Üstelik, İlerisi için de bir seçim tarihi fesih etmemiştir. Öyleyse, dün yannı gizinde Sanceler Sierra Maestra ormanları Robin Hood'u gibi gözükken Castro ya ikinci bir Hitler, ya da ikinci bir Stalin olmalıdır. Halbuki, Castro, ikisi de değildi. Oluşmasına da hizmet yoktu zaten. Evet, Küba ekonomisi merkezden yönetiliyordu ama şartlar bonusu gerektirmiştir. Merkezden yönetilen her ekonomi de mutla-

ka Sovyet komünizmi olmazdı. Yirminci Yüzyılda Küba halkı Onsekiz ve On dokuzuncu Yüzyılların sefalet ve adaletsizliği içinde yaşıyordu. İşte, asıl mesele bu mesafeyi kapamaktı. Küba zenginleşecek ve bezençiliği hakça dağıtanca buna onun, bunun kaprisi ya da ebindeki pesolara bağlı olarak yapmamalıdır. Artık, Küba'nın gereksiz yere hareyarak gülüp yoktu. Tarihi geniş ölçüde bir planlama gerektiriyordu. Millet topluluğu kimin ne ekip, ne biçimde gerekligine karar vermelii ve üretimden hakef yatalamalıydı. Buna aklı başında kim itiraz edebilirdi ki! Ama bu kere de su soru soruluyordu: «Hepsi yıl, güzel fakat plâneşiz!» Zayıf bir seçimli seçilmiş bir meclisin tasvip ettiğini ya da edeceğini bize nasıl ispat edebilirsiniz? » Özgür seçim, özgür insanlarla olur. Önce, onları özgürlüklerine kavuşturulurdu. Evet, Kübalılar önce veryimli tarm ve fabrikalar istiyorlar. Siyasal müesseseler sonra gelsin. Castro Batista'ya karşı savas kazandıktan sonra kalahalı bir halk kitleleri karşılıkta konuşurken bir temsilciler meclis kurmayı söz konusu edince hazır bulunanlarım şiddetli itirazı üzerine israr etmemiş. Fakat bu llerde Küba'da seçim ve meclis olmayacağı anolumnu hissiz. Kübalı önderlerden Antonio Nunez Jimenez Sartre'a görüs ve duygusunu söyle ifade etti: «Seçim mi? Niye olmasın? Ben taraftam. Yalnız meselelerimizi ve bir an önce bir seyler yapmamız gerektiğini biliyoruz. Once onları yoluma koyalım da!»

İlk yabancılara taşıyan gemi Küba sahilinde seyreden Avrupa kaptanı, toprağın yeşilligine bakarak, «Ne zengin ve mümbüt bir ülke!» demiştir. Castro'ya kadar bu zenginlik halka bir türkî mal edilememisti. Castro hareketi onun su sözünde zefflenebilir:

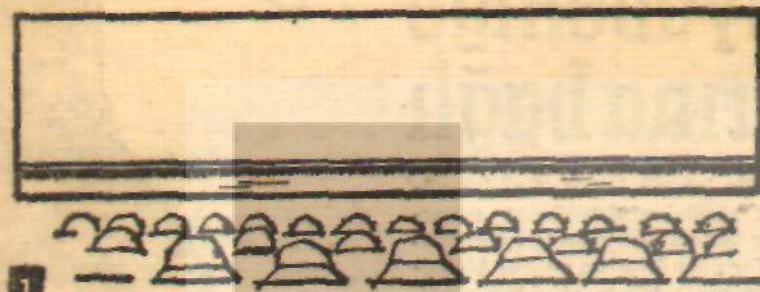
«Adaletsizlige tahammülm yok!»

Türkkaya ATAÖV

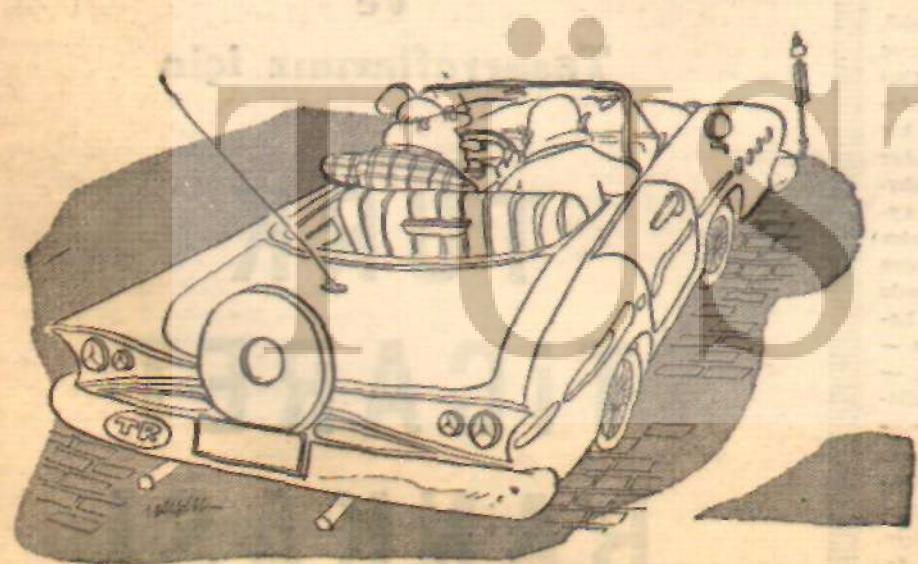
Haftanın Karikatürleri

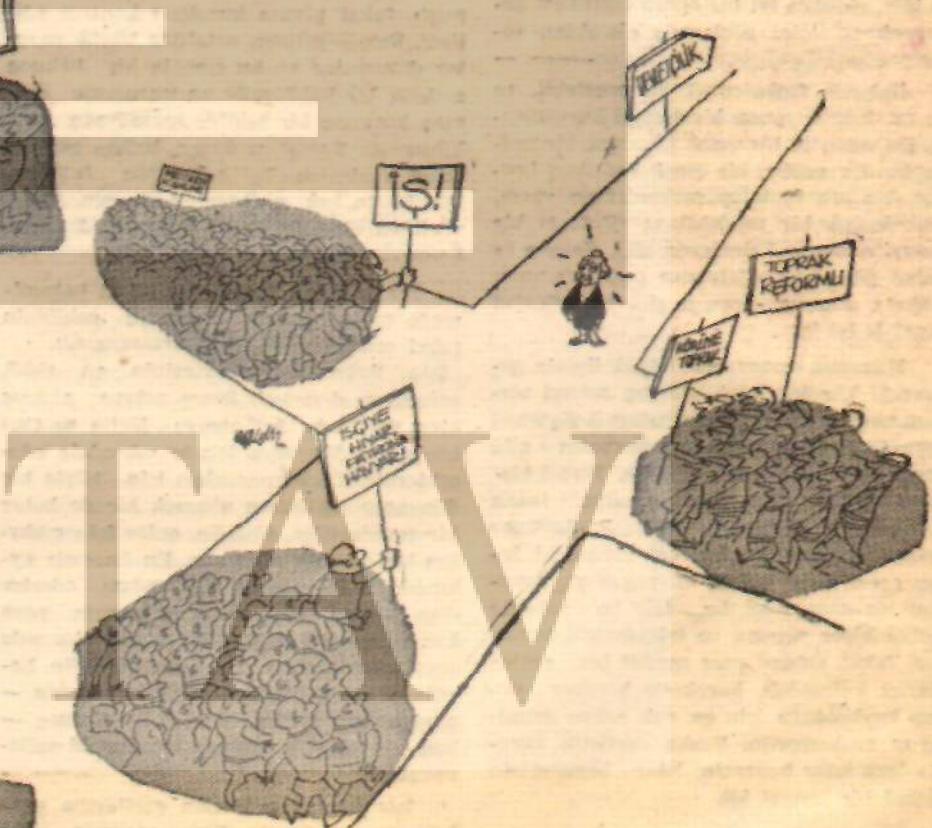
İŞÇİ YÜRÜYÜŞLERİ DEVAM EDİYOR

KÖY TIYATROSU PERDESİNİ AKILSIZ MİLYONERLE AÇIYOR

— SOSYAL ADALET NE DEMEK KUZUM?

• HER YOL ROMA'YA ÇIKAR •